

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σχολή Νομικών, Οικονομικών και
Πολιτιστικών Επιστημών
Τμήμα Νομικής

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Καθηγητής : Α. Γ. Δημητρόπουλος

Εργασία με θέμα:

«Δικαστική Ανεξαρτησία»

Επιμέλεια: Περογιαννάκη Μαρίνα

ΑΜ: 1340200900303

Τηλ:6970997730

Αθήνα 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1) ΕΙΣΑΓΩΓΗ –ΘΕΜΑ

2) Η ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

2.1)ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ-ΓΕΝΙΚΑ

2.1.1)ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

- α)Υποταγή των δικαστών στο νόμο. Εξαιρέσεις
- β)Περιορισμοί της νομοθετικής έναντι της δικαστικής εξουσίας

2.1.2)ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

- α)Δικαστική ανεξαρτησία έναντι εκτελεστικής εξουσίας
- β)Ιδιαίτερη σημασία για τη διοικητική δικαιοσύνη

2.2)ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ-ΓΕΝΙΚΑ

2.2.1)ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΩΝ

- α)Επιλογή και διορισμός των δικαστικών λειτουργών-ισοβιότητα
- β)Έλεγχος δικαστικών λειτουργών
- γ)Προαγωγές δικαστικών λειτουργών
- δ)Πειθαρχικός έλεγχος δικαστικών λειτουργών
- ε)Επιθεώρηση δικαστικών λειτουργών
  - ε.1)Αγωγή κακοδικίας
  - ε.2)Εποπτεία δικαστικών λειτουργών

3)ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

3.1)Συμβολής του συστήματος διορισμού

3.2)Του συστήματος ελέγχου

4)ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΝΟΜΗΣ ΤΑΞΗΣ ΑΝΑΓΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

5)ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ
ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ
ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΜΕΡΟΛΗΨΙΑΣ

6)ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7)ΛΗΜΜΑΤΑ

8)ΠΕΡΙΛΗΨΗ

9)ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

10)ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΘΕΜΑ

Η προκείμενη εργασία πραγματεύεται το θέμα της δικαστικής ανεξαρτησίας, όπου αναδύονται οι προεκτάσεις της και η θέση της στην ελληνική έννομη τάξη. Εντούτοις, η δικαστική ανεξαρτησία όπως και κάθε μέρος της έχει ως εναρκτήριο βάση την καθιερούμενη στο άρθρο 26 του συντάγματος αρχή της διάκρισης των εξουσιών σε εκτελεστική δικαστική και νομοθετική.

Σκοπός της διάκρισης των εξουσιών, σύμφωνα με τον Μοντεσκιέ(Το πνεύμα των νόμων), τον Αριστοτέλη(Πολιτικά),τον Πλάτωνα (Πολιτεία, Νόμοι) κ.α. δεν είναι να πάρει κάθε φορέας από μία και μόνη εξουσία, παρά να μην τις πάρει κανείς όλες τους και αποφευχθεί η συσσώρευσή τους σ'ένα μόνο όργανο, εφόσον τέτοια συσσώρευση συμπίπτει με τη δεσποτεία, τη μοναρχία ή τη δικτατορία κατά της δημοκρατίας.

Πλήρης χωρισμός των εξουσιών δεν έγινε ποτέ. Γιατί την ισορροπία δεν την δημιουργεί ένας τέτοιος χωρισμός, παρά η αρμονική διασταύρωση της λειτουργίας νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας και η ομαλή αλληλοεπικάλυψη των πεδίων τους.

Έτσι, λοιπόν σκοπός της διάκρισης των εξουσιών είναι η δημιουργία και διατήρηση μίας ευνομούμενης πολιτείας .Σε αυτή την προσπάθεια καταλυτικό ρόλο διαδραματίζει η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης ως προσπάθεια απονομής της δικαιοσύνης με τα όργανα της να εκπληρώνουν το χρέος τους τόσο ελεύθερα όσο να μην αυθαιρετούν. Πρέπει να σημειωθεί ότι η ανάγκη κατοχύρωσης της δικαστικής ανεξαρτησίας απαντάται ήδη στο ρηξικέλευθο Σύνταγμα της Επιδάουρου του 1822 όπου οριστηκε ότι «Το Δικαστικόν είναι ανεξάρτητον από τας άλλας δύο δυνάμεις την Εκτελεστικην και την Βουλευτικην» καθώς και σε

μεταγενέστερα όπως της Τροιζήνας [1827] και του Άστρους[1823] και αναγνωρίζεται ως αξία από τη σύγχρονη παγκόσμια κοινότητα

2. Η ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

2.1. Λειτουργική ανεξαρτησία-γενικά

Η λειτουργική ανεξαρτησία σημαίνει την αυτοτέλεια της δικαιοσύνης ως τρίτης κρατικής λειτουργίας απέναντι στις δύο άλλες κρατικές λειτουργίες, τη νομοθετική και την εκτελεστική και επεκτείνεται ακόμη και μέσα στην ίδια τη δικαιοσύνη, απαιτώντας από τα κατώτερα δικαστήρια να παραμένουν καταρχήν ανεπηρέαστα από τις αποφάσεις των ανωτέρων δικαστηρίων¹. Τη λειτουργική ανεξαρτησία της δικαιοσύνης προβλέπει γενικά το Σύνταγμα στο αρθρ. 87 §1 και την εξειδικεύει στα αρθρ. 87 §2 και 93 §4, όπου καθιερώνεται η δέσμευση του δικαστή από το Σύνταγμα και τους νόμους καθώς και η υποχρέωση του να μη εφαρμόζει νόμο που το περιεχόμενο του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα.

Λόγω της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργιών δεν επιτρέπεται κοινοβουλευτικός έλεγχος που αναφέρεται σε εκκρεμή δίκη, ο δε νόμος δεν δικαιούται να αντιποιηθεί δικαιοδοτικά έργα ούτε μπορεί να κηρύξει άκυρη ή να καταργήσει ορισμένη δικαστική απόφαση. Έτσι ο εφαρμοστής του νόμου προστατεύεται κατά την απονομή της δικαιοσύνης από τις επεμβάσεις της νομοθετικής λειτουργίας.

Σημαντική συμβολή στην κατοχύρωση της δικαστικής αμεροληψίας με τη θέσπιση της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργιών αποτελεί η αποκλειστική δέσμευση τους από το Σύνταγμα και τους νόμους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους σύμφωνα με το αρθρ. 87 §2 του Συντάγματος. Πραγματικά ο νόμος δεν είναι δυνα-

τον να κατασκευαστεί έτσι ώστε να μεροληπτεί απόλυτα υπέρ των συμφέροντων των ορισμένων προσώπων διότι το νομοθετικό όργανο κατά τη διαμόρφωση του περιεχομένου του, αντλεί την εμπειρία από περιπτώσεις που έχουν συμβεί στο παρελθόν τις οποίες δεν μπορεί πλέον να επηρεάσει, ενώ αυτές με τη συγκεκριμένη ρύθμιση δεν έχουν ακόμη δημιουργηθεί. Ορθά εξηγεί ο Hesse τη θεμελίωση της δικαστικής αμεροληψίας με τη δέσμευση του δικαστικού λειτουργού από τους κανόνες δικαίου ως εξής: το δίκαιο τίθεται από την αβίαστη και ελεύθερη βούληση της πλειοψηφίας των πολιτικών στα πλαίσια που θέτει το Σύνταγμα σε καθεστώς στο οποίο η μειοψηφία έχει πραγματικά ίσες ευκαιρίες να κερδίσει στο μέλλον την πλειοψηφία και η πλειοψηφία δεσμεύεται από το δίκαιο που θέτει. Έτσι κα-

1. Κεραμεύς Αστικό Δικονομικό Δίκαιο 296

θιερώνεται, πάντα κατά τον Hesse, μια σχετική ανεξαρτησία του κανόνα δικαίου από τα συμφέροντα που στην ουσία οδήγησαν κάποτε στη θέσπιση του και τα οποία μεταβάλλονται. Η ανεξαρτησία αυτή μεταφέρεται και στον εφαρμοστή του νόμου, υπό την προϋπόθεση ότι ασκεί το "λειτουργήμα" του μακριά από άλλες επιρροές εκτός από αυτή του νόμου. Οι νομικοί κανόνες, όπως παρατηρεί ο Μάνεσης, περιορίζουν και τους ασκούντες την εξουσία και, εμφανιζόμενοι «αποπροσωποποιημένοι» και «αντικειμενικοί», συμβάλλουν στη σχετική προστασία των απουσιαζομένων.

Δέσμευση του δικαστή από το νόμο σημαίνει εξάλλου δέσμευση από τις αξιολογήσεις του νόμου χωρίς ως εκ τούτου να μπορεί να επικαλείται ο δικαστής τις προσωπικές του αντιλήψεις για την ορθή ρύθμιση των εννόμων σχέσεων. Αντίθετα αποδέσμευση του δικαστή από το νόμο σημαίνει αδυναμία να ελεγχθεί το περιεχόμενο της δικαστικής απόφασης με βάση τους κανόνες της λογικής, χορηγεί κίνητρο για όσους μπορούν με οποιονδήποτε τρόπο ν' ασκήσουν πίεση στον εφαρμοστή του νόμου για την υπαγόρευση στη συγκεκριμένη περίπτωση της μείζονας πρότασης

του δικανικού συλλογισμού και τέλος απελευθερώνει από κάθε έλεγχο τα υποκειμενικά κριτήρια του συγκεκριμένου δικαστή. Η αποδέσμευση του δικαστή από το νόμο δημιουργεί συνεπώς αβεβαιότητα στους κοινωνούς του δικαίου για το τι ισχύει ως δίκαιο και προσβάλλει την ασφάλεια του δικαίου". Ο λειτουργικά ανεξάρτητος δικαστής ερμηνεύει εξάλλου το νόμο, χωρίς να μπορεί κανείς «παρεμβαλλόμενος μεταξύ νόμου και δικαστών ν' απευθύνει επιταγές εις τους υπηρέτας των νόμων κατά την άσκησιν του λειτουργήματος των». Την άμεση αυτή σχέση που συνδέει το δικαιοδοτικό όργανο με τον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου καθιερώνει το αρθρ. 87 §2 του Συντάγματος.

2. Η έννοια και η σημασία του δικαίου 446-448. Τη γενικότητα του νόμου ως παράγοντα που εξασφαλίζει τη δικαστική ανεξαρτησία τονίζει C. Schmitt, Die Unabhangigkeit 10/11.

2.1.1 Σχέσεις της δικαστικής προς την νομοθετική λειτουργία

1. Οι σχέσεις της δικαστικής προς την εκτελεστική εξουσία διέπονται από την υποταγή των δικαστών στους νόμους. Η υποταγή αυτή στους κανόνες δικαίου που ψηφίζει η λαϊκή αντιπροσωπεία είναι συγχρόνως συνέπεια της δημοκρατικής αρχής και στοιχείο του κράτους δικαίου. Ισχύει όμως υπό τους εξής σημαντικούς περιορισμούς:

α. Οι δικαστές υπόκεινται μόνο στους σύμφωνους με το

Σύνταγμα.

1. Άρθρο 87 παρ. 2 Συντ.

«συνταγματικούς νόμους. Ήδη η υποταγή τους τόσο στους νόμους, όσο και στο Σύνταγμα συνεπάγεται, λόγω της υπεροχής του Συντάγματος έναντι των νόμων, αφενός την δεσμευτικότητα μόνο των συνταγματικών νόμων και αφετέρου την εξουσία και υποχρέωση των δικαστηρίων να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων. Και οι δυο συνέπειες της υπεροχής του συντάγματος έναντι των νόμων γίνονταν δεκτές στην ελληνική θεωρία και την νομολογία ήδη στον περασμένο αιώνα. Κατά ρητές πλέον συνταγματικές διατάξεις οι δικαστές όχι μόνο σε καμιά περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται προς «διατάξεις τιθεμένας κατά κατάλυσιν του Συντάγματος», αλλά και, θετικά και γενικότερα, «τα δικαστήρια υποχρεούνται όπως μη εφαρμόζουν νρμον, το περιεχόμενον του οποίου αντίκειται προς το Σύνταγμα»

Στοιχείο της λειτουργικής ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης απέναντι στη νομοθετική λειτουργία αποτελεί η χορήγηση της δυνατότητας να ελέγχει ο

δικαστής τη συνταγματικότητα των νόμων, που έχει θεσπισθεί ρητά με το αρθρ. 93 §4 του Συντάγματος. Η διάταξη αυτή υποχρεώνει ρητά τα δικαστήρια να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων. Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων στο ελληνικό δίκαιο είναι παρεμπιπτόν, δηλαδή αντικείμενο της δίκης δεν μπορεί να είναι η συνταγματικότητα ενός κανόνα δικαίου, αλλά το ερώτημα της συνταγματικότητας των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου τίθεται στα πλαίσια μιας ιδιωτικής ή διοικητικής διαφοράς ή ποινικής δίκης. Ο έλεγχος αυτός δεν μπορεί να οδηγήσει σε ακύρωση του αντισυνταγματικού νόμου, αλλά μόνο σε μη εφαρμογή του στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων μετατρέπεται στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο από παρεμπιπτόντα σε κύριο. Μόνο το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να κηρύσσει ανίσχυρες *erga omnes* αντισυνταγματικές διατάξεις νόμων. Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων είναι διαγύτος, ανήκει δηλαδή σε όλα τα δικαστήρια όλων των ειδών και βαθμών και αφορά όχι μόνο τους νόμους που προεργάζονται από τα νομοθετικά όργανα, αλλά και κάθε κανόνα δικαίου. Ελεγχόμενο στοιχείο είναι η αντίθεση του περιεχομένου του νόμου προς το Σύνταγμα. Αντίθετα δεν ελέγχεται αν, η ψήφιση του νόμου, ακολουθήσε τις διαδικαστικές διατυπώσεις που επιβάλλει το Σύνταγμα.

3. Για τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν το ελληνικό σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων βλ. Κεραμέα, Αστικό δικονομικό δίκαιο I² 97/98· Κυπραίος, Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων από το δικαστήριο 206 επ.' Σπυρόπουλος, ΕλλΔνη 25 (1984) 134 επ.· Σκουρή-Βενιζέλο, Ο δικαστικός έλεγχος 51· Σκουρή, ΤοΣ 12 (1986) 177 επ. (191).

β. Κατά το Σύνταγμα, «οι γενικώς παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, ως και αι διεθνείς συμβάσεις από της επικυρώσεως αυτών δια νόμου και της κατά τους όρους εκάστης τούτων θεσεως αυτών εν ισχύ αποτελούν αναπόσπαστον μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου, υπερισχύουν δε πάσης αντίθετου διατάξεως νόμου». Από την αυξημένη αυτή τυπική ισχύ των παραδεδεγμένων κανόνων του διεθνούς δικαίου και των επικυρωμένων από την Ελλάδα διεθνών συμβάσεων προκύπτει πρώτον ότι οι νομοί δεσμεύουν τους δικαστές μόνον εφόσον και καθόσον είναι σύμφωνοι προς τους υπερισχύοντες αυτούς κανόνες δικαίου, και δευτερον ότι οι δικαστές έχουν την εξουσία και την υποχρέωση να ελέγχουν την συμφωνία αυτή. Αν στο πλαίσιο εκκρεμούς υποθέσεως ενώπιον δικαστηρίου, δημιουργείται αμφιβολία σχετικά με τον χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως «γενικώς παραδεδεγμένων», η αμφιβολία αυτή αίρεται κατά το Σύνταγμα από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, στο οποίο και παραπέμπει την υπόθεση το δικαστήριο της ουσίας. γ. Από την 1η Ιανουαρίου 1981, από την οποία η χώρα μας έγινε μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ισχύει και στην Ελλάδα το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο. Εν όψει της θεμελιώδους αρχής της υπεροχής του δικαίου αυτού έναντι των εθνικών δικαίων, ελληνικοί κανόνες δικαίου ισχύουν και εφαρμόζονται από τα ελληνικά δικαστήρια μόνον εφόσον και καθόσον είναι σύμφωνοι προς τους κανόνες του (πρωτογενούς ή δευτερογενούς) κοινοτικού δικαίου. Οι Έλληνες δικαστές έχουν επομένως την υποχρέωση και την εξουσία να ελέγχουν την ύπαρξη της συμφωνίας αυτής. Κατά το δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να μην εφαρμόζουν Κανόνες του εθνικού Δικαίου που

αντίκεινται στο κοινοτικό δίκαιο. Η αρμοδιότητα για τον έλεγχο αυτόν ανήκει πράγματι στα εθνικά δικαστήρια, ενώ το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων είναι αρμόδιο για την άρση αμφισβητήσεων γύρω από την ερμηνεία των κοινοτικών συμβάσεων ή το κύρος και την ερμηνεία των νομικών πράξεων των κοινοτικών οργάνων.

δ. Το Σύνταγμα υποτάσσει τους δικαστές στο Σύνταγμα και τους νόμους, εννοώντας τους νόμους του κράτους, αυτούς δηλαδή που ψηφίζονται από τα όργανα και με τις διαδικασίες που προβλέπει το Σύνταγμα. Αναφορά στο «φυσικό δίκαιο» ή τον «ηθικό νόμο» δεν περιέχει η συνταγματική διάταξη. Εφόσον το Σύνταγμα ισχύει και εφαρμόζεται, το ζήτημα δεν αποκτά βέβαια πρακτική σημασία, γιατί είναι δύσκολο να βρεθούν δικαιοίκες αρχές που να μην είναι ήδη διατυπωμένες σε μια από τις γενικές διατάξεις του Συντάγματος, στους «διεθνώς παραδεδεγμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου» ή στις διεθνείς συμβάσεις που έχουν επικυρωθεί από την Ελλάδα και που κατά το Σύνταγμα αποτελούν «αναπόσπαστον μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου, υπερισχύουν δε πάσης αντιθέτου διατάξεως νόμου»¹. Επίσης, το Σύνταγμα όχι μόνο απαλλάσσει τους δικαστές από την υποχρέωση συμμορφώσεως προς «διατάξεις τιθεμένας κατά κατάλυσιν του Συντάγματος»², αλλά εμπιστεύεται την τήρηση του Συντάγματος στον πατριωτισμό των Ελλήνων (επομένως και των δικαστών) και θεσπίζει μάλιστα όχι μόνο το δικαίωμα, αλλά και την υποχρέωση όλων των Ελλήνων (επομένως, πάλι, και των δικαστών) να αντισταθούν «δια παντός μέσου... κατά παντός επιχειρούντος την βιαίαν κατάλυσιν αυτού»³.

Το πρόβλημα των υπερ-θετικών, υπερκρατικών ή «φυσικών» ή «ηθικών» δεσμεύσεων του δικαστού δεν έχει μεγάλη πρακτική σημασία σε μια λειτουργούσα δικαιοκρατούμενη και δημοκρατική πολιτεία. Σημασία αποκτά μόνο, αν *de facto* καταλυθεί το Σύνταγμα και η επίκληση του (όπως θα εξακολουθούσε να είναι νομικά ορθή) εμφανίζεται ως συγχρόνως επικίνδυνη και άσκοπη, μόνο σε μια τέτοια περίπτωση μπορεί να γίνει αναφορά (τουλάχιστον) στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου, που κατοχυρώνεται μεν για πρώτη φορά ρητά στο Σύνταγμα, αλλά μπορεί να χαρακτηριστεί με βεβαιότητα ως η βασική αρχή που θεμελιώνει και δικαιώνει όλη την περί δικαίου αντίληψη της σύγχρονης κοινωνίας μας -και επομένως «ισχύει» ανεξάρτητα από την ρητή διακήρυξη της.

1.αρθρο 28 παρ 1 συντάγματος

2.αρθρο 87 παρ 2 συντ

3.αρθρο 120 παρ 4 Συντ

Η υποταγή των δικαστηρίων στους (συνταγματικούς) νόμους υπόκειται σε ορισμένες εξαιρέσεις που αποσκοπούν την αποτροπή νομοθετικής υπονομεύσεως της χορηγήσεως δικαστικής προστασίας σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, χωρίς να αποδυναμώνουν τις συνταγματικές εξουσίες του νομοθέτη.

α. Ο νομοθέτης δεν μπορεί να επιλύσει συγκεκριμένη διαφορά που εκκρεμεί ενώπιον των δικαστηρίων. Δεν μπορεί επομένως να κυρώσει συγκεκριμένη ατομική διοικητική πράξη κατά της οποίας έχει ασκηθεί αίτηση ακυρώσεως. Η επέμβαση αυτή θα αποτελούσε άσκηση δικαστικής λειτουργίας, η οποία κατά το Σύνταγμα ασκείται (αποκλειστικά) από τα δικαστήρια. Ο νομοθέτης δεν εμποδίζεται να μεταβάλλει γενικά το κρίσιμο για την εκκρεμή διαφορά νομοθετικό καθεστώς, εκδίδοντας κανόνες δικαίου αναδρομικής ισχύος και επηρεάζοντας επομένως την έκβαση της δίκης ή και επιφέροντας την κατάργηση της, χωρίς πάντως να τέμνει τη συγκεκριμένη εκκρεμή διαφορά, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγει κατά τα λοιπά την δυνατότητα δικαστικού ελέγχου. Ο νομοθέτης επίσης δεν εμποδίζεται να καταργήσει αναδρομικώς κανόνες δικαίου και να ορίσει εν συνεχεία ότι εκκρεμείς δίκες που διεξάγονται σύμφωνα με την διαδικασία των καταργούμενων νόμων, σε οποιοδήποτε στάδιο και αν βρίσκονται, καταργούνται, η δε έμμεση κατάργηση δίκης είναι κατ' αρχήν δυνατή. Έτσι κατάργηση δίκης, λόγω επιγενόμενου απαραδέκτου της προσβληθείσας πράξεως, μπορεί να επιφέρει και ο νόμος που «κυρώνει» την προσβληθείσα πράξη προσδίδοντας της ρητώς ή εν πάση περιπτώσει σαφώς «ισχύ νόμου». Αν όμως η κύρωση περιορίζεται στην θεραπεία νομικών ελαττωμάτων της πράξεως, τότε δεν μεταβάλλεται ο διοικητικός χαρακτήρας της πράξεως, και η κατ' αυτής αίτηση ακυρώσεως ασκείται παραδεκτώς.

Ο κυρωτικός νόμος πάντως δεν μπορεί να θεραπεύσει συνταγματικές παραβάσεις, όπου δε το Σύνταγμα απαιτεί νομοθετική εξουσιοδότηση, αυτή δεν μπορεί να δοθεί αναδρομικά.

Κατά την μέχρι πρόσφατα όμως κρατούσα νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως (αλλά πριν την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως) κύρωση δια τυπικού νόμου κανονιστικής πράξεως έχει ως συνέπεια ότι η πράξη αυτή, κατά την (συνταγματικώς επιτρεπτή) βούληση του νομοθέτη, αποκτά αναδρομικώς ισχύ τυπικού νόμου, που καθιστά απαράδεκτη την αίτηση ακυρώσεως που ασκήθηκε κατά της κανονιστικής πράξεως. Κατά την νομολογία αυτή, με την αναδρομική νομοθετική κύρωση κανονιστικής πράξεως, αποκτά νόμιμο έρεισμα η στηριζόμενη σ' αυτήν ατομική πράξη, έστω και αν η κύρωση έγινε μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως και επηρεάζει επομένως εκκρεμή διαφορά. Το Συμβούλιο της Επικρατείας όμως δεν ήταν σταθερό στην νομολογία του αυτήν. Έτσι έκρινε ότι νόμος που καταργεί κατά νόμον υποχρέωση της διοικήσεως να διορίσει επιτυχόντες σε κενές θέσεις δεν μπορεί να αναφέρεται και σε περιπτώσεις στις οποίες είχε ασκηθεί αίτηση ακυρώσεως κατά της παραλείψεως, γιατί τότε θα νομιμοποιούσε ευθέως ατομικές παραλείψεις, κατά των οποίων εκκρεμεί αίτηση ακυρώσεως και θα οδηγούσε σε ανεπίτρεπτη αφαίρεση του συνταγματικού κατοχυρωμένου ένδικου μέσου της αιτήσεως ακυρώσεως. Με την σπουδαία απόφαση της 3596/91 η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας άλλαξε γενική πορεία. Το δικαστήριο αντιμετώπιζε το ζήτημα, αν ο ακυρωτικός έλεγχος κανονιστικής αποφάσεως του Υπουργού Οικονομικών, που εκδόθηκε χωρίς νομοθετική εξουσιοδότηση, είναι επιτρεπτός

μετά την νομοθετική «κύρωση» της προσβληθείσας πράξεως αναδρομικώς («από τότε που ίσχυσε»). Κατά το δικαστήριο, το Σύνταγμα (άρθρα 43 παρ. 2 και 44 παρ. 1 σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 26, 95 παρ. 1 και 73 επ.) ρύθμισε ειδικά και εξαντλητικά τις περιπτώσεις θέσεως πρωτευόντων κανόνων δικαίου από όργανα της εκτελεστικής εξουσίας και επομένως, κανόνας δικαίου τίθεται από όργανα εκτελεστικής εξουσίας κατά παράβαση των διατάξεων αυτών «είναι ένεκα τούτου, ανίσχυρος και δεν δύναται υπό την μορφήν του αυτήν, να ισχυροποιηθεί ούτε δι' αναδρομικής κυρώσεως του δια νόμου», διότι αυτό θα αποτελούσε προφανή παράβαση των ανωτέρω διατάξεων του Συντάγματος.

«Συνεπώς νόμος, ο οποίος κυρώνει αναδρομικώς υπουργικήν από-φασιν έκδοθείσαν ανευ νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως η καθ υπέρβασιν αυτής είναι ανίσχυρος κατά το μέρος, κατά το οποίον αναδρομικώς ισχυροποιεί τον ουτω κατά παράβασιν του συντάγματος τεθέντα ως άνω κανόνα δικαίου, μη θιγομένης πάντως της ισχύος του δια το μέλλον, η δε υπουργική αυτή απόφασις δεν αποκτά δια της κατά τα ανωτέρω αντισυνταγματικής κυρωσεώς της, ισχύν τυπικού νόμου και εξακολουθεί να υπόκειται, ως πάσα διοικητική πράξις, εις τον ακυρωτικόν έλεγγον του Συμβουλίου της επικρατείας».
«Κατά την νέα νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας επομένως, ο νομοθέτης μπορεί μεν να κυρώνει κανονιστικές πράξεις της διοικήσεως που εκδόθηκαν χωρίς νομοθετική εξουσιοδότηση.

Η κύρωση όμως αυτή ισχύει μόνο για το μέλλον και όχι αναδρομικώς· δεν αποκλείει επομένως τον ακυρωτικό έλεγχο της κανονιστικής πράξεως μέχρι της νομοθετικής της κυρώσεως. Κατά λογική συνέπεια της νέας αυτής νομολογίας, ατομικές διοικητικές πράξεις που στηρίχθηκαν στην αντισυνταγματική αυτή (ως την νομοθετική της κύρωση) κανονιστική πράξη είναι ακυρωτέες.

β. Ο νομοθέτης δεν μπορεί να καταργήσει δικαστική απόφαση, η οποία, αντιθέτως, εκτελείται «εν ονόματι του Ελληνικού Λαού». Μπορεί όμως νόμος να αναστείλει προσωρινά την εκτέλεση της αποφάσεως ή να προβλέψει νέα ένδικα μέσα και όταν η απόφαση έγινε αμετάκλητη ή να παρατείνει την λήξασα προθεσμία, ώστε να ασκηθεί εκ νέου και παραδεκτώς πλέον η αίτηση ακυρώσεως, γιατί με κανένα από αυτούς τους τρόπους δεν θίγει την νόμιμη υπόσταση της αποφάσεως ή την αυτοτέλεια και ανεξαρτησία της δικαστικής λειτουργίας. Επιπλέον: τα δικαιώματα που αναγνώρισε ή επιδίκασε δικαστική απόφαση δεν εξαιρούνται από μεταγενέστερη γενική νομοθετική ρύθμιση με αναδρομική ισχύ. Δεν αποτελεί κατάργηση δικαστικής αποφάσεως και δεν αντίκειται στο Σύνταγμα και μάλιστα στην αρχή της διακρίσεως των εξουσιών διάταξη νόμου με την οποία ανατρέπονται υφιστάμενα ελάχιστα δικαιώματα, έστω και αν αυτά έχουν αναγνωρισθεί με τελεσίδικη δικαστική απόφαση. Η αντίθετη άποψη, όσο και αν συνηγορεί υπέρ αυτής η επίκληση του κινδύνου καταστρατηγήσεως του δεδεδειμένου, περιορίζει σε συνταγματικά αδικαιολόγητο βαθμό, την ρυθμιστική εξουσία του νομοθέτη. Η τελευταία νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας θεωρεί ότι ο νομοθέτης δεν κωλύεται μεν να προβαίνει σε αναδρομικές ρυθμίσεις, δεν δύναται όμως να θεσπίζει απόσβεση των απαιτήσεων, που απέρρευσαν από τις ισχύουσες διατάξεις πριν τη αναδρομική τροποποίησή τους και έχουν αναγνωρισθεί με τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις ή εκκρεμοδικούν μετά από άσκηση αναίρέσεως ούτε μπορεί να καταργεί τις εκκρεμείς αυτές δίκες. Κατά την ίδια νομολογία δεν μπορεί πλέον να θεωρηθεί ως έγκυρη η δια νόμου αναδρομική κύρωση κανονιστικών πράξεων της

διοικήσεως που ακυρώθηκαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας και η περιβολή τους με την ισχύ τυπικού νόμου 102 γ. Ο νομοθέτης συγκεκριμενοποιεί αλλά δεν μπορεί να παραβεί, να καταργήσει ή να αποδυναμώσει τις εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών που προβλέπει το Σύνταγμα.

2.1.2. Σχέσεις της δικαστικής προς την εκτελεστική λειτουργία

1. Η αρχή της δικαστικής ανεξαρτησίας διέπει και τις σχέσεις της δικαστικής προς την εκτελεστική λειτουργία. Η υποταγή των δικαστών μόνο στο Σύνταγμα και τους νόμους περιλαμβάνει όλους τους κανόνες δικαίου, επομένως και αυτούς που περιέχονται στις κανονιστικές πράξεις της διοικήσεως. Σημαίνει όμως ότι η διοίκηση δεν

μπορεί να απευθύνει ούτε γενικές ούτε ειδικές διαταγές ή οδηγίες προς τους δικαστές, ούτε δηλαδή σχετικά με την επίλυση μιας ορισμένης διαφοράς ούτε σχετικά με τον τρόπο ερμηνείας ενός κανόναδικαίου

Η υποταγή στους γενικούς και αφηρημένους κανόνες δικαίου είναι αναγκαίο θεμέλιο και εγγύηση συγχρόνως της ανεξαρτησίας των δικαστών από αθέμιτες επιρροές και πιέσεις από μέρος της εκτελεστικής εξουσίας. Η εγγύηση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για την διοικητική δικαιοσύνη. Εκτός από αυτήν την λειτουργική εγγύηση της δικαστικής ανεξαρτησίας, το Σύνταγμα προβλέπει, όπως παρατηρήθηκε ήδη, και προσωπικές εγγυήσεις, που αφορούν ιδίως τις σχέσεις της δικαστικής προς την εκτελεστική λειτουργία. Από την προσωπική αυτή ανεξαρτησία (ισοβιότητα και βασική αυτοδιοίκηση του δικαστικού σώματος) το Σύνταγμα προβλέπει προπάντων την εξαίρεση, κατά την οποία, η προαγωγή στις θέσεις του προέδρου και των αντιπροέδρων του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, γίνεται με προεδρικό διάταγμα εκδιδόμενο προτάσει του Υπουργικού Συμβουλίου.

Η ανεξαρτησία της δικαστικής έναντι της εκτελεστικής λειτουργίας δεν αποκλείει, αλλά αντιθέτως αποτελεί την δικαιολογική βάση του δικαστικού ελέγχου της διοικήσεως και την υποχρέωση της διοικήσεως να συμμορφώνεται στις αποφάσεις των διοικητικών δικαστηρίων. Η υποταγή τόσο της διοικήσεως όσο και των δικαστηρίων στον νόμο επιβάλλει στα τελευταία τον έλεγχο της νομιμότητας των διοικητικών πράξεων. Ο έλεγχος αυτός έχει ανατεθεί κυρίως στα διοικητικά δικαστήρια, αλλά διενεργείται παρεμπιπτόντως και από τα άλλα δικαστήρια, αν και η παρεμπιπτούσα αυτή κρίση δεν αποκτά την ισχύ δεδικασμένου που έχει η κρίση των διοικητικών δικαστηρίων και δεν δεσμεύει επομένως τα τελευταία.

2. Η ανεξαρτησία της δικαστικής έναντι της εκτελεστικής λειτουργίας έχει ιδιαίτερη σημασία και σπουδαιότητα για την διοικητική δικαιοσύνη. Ενώ το κύριο έργο της διοικητικής δικαιοσύνης, ο έλεγχος δηλαδή της διοικήσεως, είναι αδύνατος χωρίς την ανεξαρτησία αυτήν, η διοικητική δικαιοσύνη υπόκειται σε περισσότερους κινδύνους διοικητικής επιρροής από ό,τι η

πολιτική δικαιοσύνη. Οι λόγοι γι' αυτό είναι δύο: ο ένας είναι ιστορικός και ο άλλος αναφέρεται στο ίδιο το Σύνταγμα.

α. Η διοικητική δικαιοσύνη αποτελεί την εξέλιξη παλαιότερων μορφών διοικητικού αυτοελέγχου. Δικαστήρια σαν το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας ήταν αρχικά συμβουλευτικά σώματα της διοικήσεως. Ακόμη και τώρα το Conseil d'etat δεν είναι μόνο δικαστήριο και εν πάση περιπτώσει δεν είναι δικαστήριο σαν τα κοινά δικαστήρια υπό την κυριολεκτική έννοια του όρου. Βέβαια, η ιδιοτυπία αυτή αφορά την γαλλική νομική εξέλιξη, ενώ ο έλληνας νομοθέτης ίδρυσε το ελληνικό Συμβούλιο της Επικρατείας με τον νόμο 3713/1928 απευθείας ως δικαστήριο υπό την πλήρη και κύρια έννοια της λέξεως. Παρ' όλα αυτά, η επίκληση της ιστορικής εξελίξεως του γαλλικού προτύπου παρέμεινε συχνή στις αναπτύξεις της φύσεως και του έργου του ελληνικού Συμβουλίου της Επικρατείας. Έτσι, όπως παρατηρήθηκε ήδη, εκτός από το θεσμό, υιοθετήθηκε και η ιστορία του. Ακόμη και ο συνταγματικός νομοθέτης δεν έμεινε πάντοτε ανεπηρέαστος από το παρελθόν αυτό που δεν είχε το ελληνικό Συμβούλιο της Επικρατείας. Έτσι, το Σύνταγμα του 1952 ρύθμιζε την διοικητική δικαιοσύνη χωριστά από την δικαστική εξουσία, όπως επίσης χωριστά από το Ελεγκτικό Συνέδριο. Για πρώτη φορά, το ισχύον Σύνταγμα υπάγει ρητώς την σύνολη διοικητική δικαιοσύνη στην «δικαστική εξουσία». Πάντως, ακόμη γίνεται μερικές φορές λόγος για την διοίκηση ως «ενεργό διοίκηση», που σημαίνει κατ' ανάγκη ότι υπάρχει και μια «μη ενεργός διοίκηση»: η διοικητική δικαιοσύνη· μια τέτοια όμως αντίληψη δεν συμβιβάζεται με το Σύνταγμα.

β. Το ισχύον Σύνταγμα περιέχει μια διάταξη που δεν περιορίζεται μεν μόνο στους διοικητικούς δικαστές και στα διοικητικά δικαστήρια, αλλά, λόγω της σχέσεως ελέγχου που υπάρχει μεταξύ διοικήσεως και διοικητικής δικαιοσύνης, έχει ιδιαίτερη σημασία για τους διοικητικούς δικαστές. Πρόκειται για το(άρθρο 89 του Συντάγματος που προβλέπει τα λεγόμενα δικαστικά ασυμβίβαστα. Στο άρθρο αυτό απαγορεύεται στους δικαστικούς λειτουργούς «η παροχή πάσης άλλης εμμίσθου υπηρεσίας, ως και η άσκησης οιασδήποτε επαγγέλματος», καθώς και ειδικότερα, «η συμμετοχή εις την Κυβέρνησιν»" Από την βασική αυτή απαγόρευση, που αποσκοπεί προπάντων την προστασία της αμεροληψίας των δικαστών, προβλέπονται όμως εξαιρέσεις αυστηρότερα μετά την αναθεώρηση του 2001 : Αφενός επιτρέπεται «στους δικαστικούς λειτουργούς να εκλέγονται μέλη της Ακαδημίας Αθηνών ή του διδακτικού προσωπικού ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και να μετέχουν σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές , εφόσον η συμμετοχή τους αυτή

προβλέπεται ειδικά από το νόμο». Μέχρι το 2001 το Σύνταγμα επέτρεπε την ανάθεση «εις δικαστικούς λειτουργούς διοικητικών καθηκόντων, είτε παραλλήλως προς την άσκηση των κυρίων αυτών καθηκόντων είτε αποκλειστικώς, επί ωρισμένον χρονικόν διάστημα, ως νόμος ορίζει».

Στην πράξη γινόταν ευρεία σχετικώς χρήση της διατάξεως αυτής. Έτσι σημαντικός αριθμός προπάντων ανώτερων και ανώτατων διοικητικών δικαστών, ιδίως μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας, ασχολείτο και με έργα της διοικήσεως, με καθαρά πολιτικό μερικές φορές χαρακτήρα.

Πράγματι, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι τέτοιες απασχολήσεις εμπλουτίζουν την πείρα των διοικητικών δικαστών Συγχρόνως όμως (εκτός από το ότι στερούν τα φορτωμένα με υποθέσεις δικαστήρια από τις αναγκαίες υπηρεσίες τους) τους φέρνουν σε συνεχή επαφή και οικειότητα με την διοίκηση και τους υπαλλήλους της, τους εθίζουν στον δικό τους τρόπο του σκέπτεσθαι, τους υποβάλλουν ενδεχομένως στην επιρροή παρανομικών και παρασυнтаγματικών απόψεων για το «συμφέρον της υπηρεσίας» η την «raison d'etat». Με τον τρόπο αυτό, η απόσταση που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στον ελέγχοντα και τον ελεγχόμενο λιγοστεύει και ο δικαστής παύει. ασυναίσθητα, να είναι ο ουδέτερος τρίτος και εν πάση περίπτωση, δημιουργεί στους πολίτες αυτή την εντύπωση.

Η συνταγματική αναθεώρηση του 2001 κατάργησε, σωστά, τη διάταξη αυτή, τονίζοντας πλέον (άρθρο 89 παρ. 3 Συντ.) ότι «η ανάθεση διοικητικών καθηκόντων σε δικαστικούς λειτουργούς απαγορεύεται». Από την απαγόρευση αυτή προβλέπονται όμως πολυάριθμες και ευρείες εξαιρέσεις. Έτσι επιτρέπεται, όχι μόνο η άσκηση καθηκόντων σχετικών με την εκπαίδευση των δικαστών αλλά και η ανάθεση της εκπροσωπήσεως της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς. Επίσης επιτρέπεται (αν και χαρακτηρίζεται ως εξαιρέση από την απαγόρευση ασκήσεως άλλης μισθωτής υπηρεσίας ή άλλου επαγγέλματος) η συμμετοχή «σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές. εφόσον η συμμετοχή τους αυτή προβλέπεται ειδικά από το νόμο». Το Σύνταγμα, και μετά την αναθεώρηση του 2001 και παρά τη νέα πανηγυρική απαγόρευση, παρέχει στην διοίκηση ποικίλα μέσα για να «αμειβεί» έμμεσα 'δικούς της' δικαστές και επομένως να ασκεί επιρροή στην απονομή της δικαιοσύνης, παρά τις διακηρύξεις δικαστικής ανεξαρτησίας (άρθρο 87 παρ. 1 Συντ.).

Η αναθεώρηση του 2001 απαγορεύει τη διενέργεια διαιτησιών από δικαστικούς λειτουργούς (μια δραστηριότητα που είναι δικαιοδοτική και όχι διοικητική), εκτός αν λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο των υπηρεσιακών τους καθηκόντων.

Τον κίνδυνο αυτό για την αμεροληψία της διοικητικής κυρίως δικαιοσύνης περιέχει και η διάταξη του άρθρου 94 παρ. 4 εδ. 1 του Συντάγματος, κατά την οποία ««στα πολιτικά ή διοικητικά δικαστήρια μπορεί να ανατεθεί και κάθε άλλη αρμοδιότητα διοικητικής φύσης, όπως νόμος ορίζει»».

2.2 Προσωπική ανεξαρτησία

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η προσωπική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών που προβλέπει το αρθρ. 87 §1 του Συντάγματος σημαίνει ότι η σταδιοδρομία και η υπηρεσιακή εξέλιξη τους δεν επηρεάζεται από φορείς των άλλων κρατικών λειτουργιών, αλλά αποφασίζεται με βάση την ικανότητα, την απόδοση και το ήθος τους, από συμβούλια συγκροτούμενα αποκλειστικά από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς. Συνεπώς λήψη αποφάσεων που θα έχουν επιπτώσεις στην υπηρεσιακή εξέλιξη και γενικότερα στη σταδιοδρομία των δικαστικών λειτουργών προϋποθέτει τον έλεγχο του δικαιοδοτικού έργου και της συμπεριφοράς τους γενι-

κότερα. Έτσι οποιαδήποτε πρόταση σχετικά με την καλύτερη κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας θα πρέπει να αντιμετωπίσει τους κινδύνους που περιέχει για τη δικαστική ανεξαρτησία ο έλεγχος των δικαστικών λειτουργιών.

Παράγοντα που επηρεάζει την προσωπική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργιών αποτελεί το σύστημα επιλογής και διορισμού τους. Ο δικαστής ευκολότερα ενδίδει στις πιέσεις των οργάνων που τον ελέγχουν και προθυμότερος παρουσιάζεται να ακολουθήσει τα κριτήρια τους σχετικά με την απονομή της δικαιοσύνης στη συγκεκριμένη περίπτωση, όταν γνωρίζει ότι διορίστηκε χωρίς να προηγηθεί αυστηρά αξιοκρατική εκτίμηση των προσόντων του. Για τους λόγους αυτούς η ενασχόληση με τους τρόπους βελτίωσης της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών πρέπει να εξετάζει παράλληλα και τις δυνατότητες βελτίωσης του συστήματος επιλογής και διορισμού των δικαστικών λειτουργιών. Άλλως περιορίζεται η συμβολή των ρυθμίσεων που θεσπίζουν την προσωπική ανεξαρτησία στην κατοχύρωση της δικαστικής αμεροληψίας.

Επιλογή και διορισμός των δικαστικών λειτουργιών

Κατά το αρθρ. 88 §1 του Συντάγματος τους δικαστές διορίζει ο αρχηγός της εκτελεστικής λειτουργίας, ενώ τον καθορισμό των προσόντων των νέων δικαστών καθώς και τη διαδικασία επιλογής τους αναθέτει το Σύνταγμα στον κοινό νόμο. Σύμφωνα με το πνεύμα της συνταγματικής αυτής διάταξης είναι και το αρθρ. 34 §1 ΚΟργΔικ, το οποίο ορίζει ότι οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται αφού προηγηθεί ο έλεγχος των προσόντων και η διαδικασία επιλογής που καθορίζονται από τις διατάξεις αυτού του κώδικα.

Τα προσόντα που απαιτεί ο Κώδικας Οργανισμού των Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών (ΚΟργΔικ) διακρίνονται ανάλογα με τη σημασία που έχει η αξιολογική κρίση του ελέγχοντος οργάνου στη διαπίστωση της συνδρομής τους) Έτσι δεν εξαρτώνται από την αξιολογική κρίση του ελέγχοντος οργάνου τα προσόντα που είτε με θετική διατύπωση είτε με αρνητική, ως κωλύματα διορισμού, παρατίθενται στα αρθρ. 36 και 37 ΚΟργΔικ. Στα προσόντα αυτά περιλαμβάνονται η λήψη πτυχίου νομικού τμήματος ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος, η ηλικία, η ιθαγένεια, η εκπλήρωση στρατιωτικών υποχρεώσεων, η μη αμετάκλητη καταδίκη για ορισμένες ποινικώς κολάσιμες πράξεις, η μη απόλυση από δημόσιες θέσεις για πειθαρχικούς λόγους κλπ. Εξαιρεση αποτελεί το άρθρο 37 §1Θ ΚΟργΔικ που καθιερώνει ως κώλυμα διορισμού την έλλειψη του ήθους και του χαρακτήρα που αρμόζουν σε δικαστικό λειτουργό. Αντίθετα άμεσα συνυφασμένη με την αξιολογική κρίση των αρμοδίων οργάνων είναι η διαπίστωση της συνδρομής στο πρόσωπο του υποψηφίου των προσόντων που αναφέρονται στα αρθρ. 61 §3 και 76 §1 ΚΟργΔικ. Στις διατάξεις αυτές αναφέρονται ως προσόντα το ήθος, η επιστημονική κατάρτιση και γενικά η ποιοτική και ποσοτική επίδοση τους. Οι διατάξεις απαιτούν απόφαση αιτιολογημένη.

Όσον αφορά τη διαδικασία θα πρέπει στην αρχή να αναφερθεί ότι οι δικαστικοί λειτουργοί διανύουν στάδιο δοκιμαστικής

υπηρεσίας, πριν διορισθούν σε θέση ισόβιου δικαστικού λειτουργού. Επίσης για το διορισμό των δικαστικών λειτουργών στα διοικητικά και τα αστικά και ποινικά δικαστήρια απαραίτητη προϋπόθεση είναι κατά τον ΚΟργΔικ η επιτυχής αποφοίτηση των υποψηφίων από τις αντίστοιχες παραγωγικές σχολές¹. Έτσι σε θέση δόκιμου εισηγητή του Συμβουλίου της Επικρατείας διορίζεται αυτός που εξήλθε επιτυχώς από το τμήμα διοικητικής δικαιοσύνης της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και πέτυχε στις προβλεπόμενες εξετάσεις (αρθρ. 61 §1 ΚΟργΔικ). Σε θέση παρέδρου πρωτοδικείου των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων διορίζεται αυτός που εξήλθε επιτυχώς από το τμήμα διοικητικής δικαιοσύνης της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης (αρθρ. 64 ΚΟργΔικ). Τέλος σε θέση παρέδρου πρωτοδικείων και εισαγγελίας διορίζεται αυτός που αποφοίτησε επιτυχώς από τη σχολή δικαστών του Κέντρου Δικαστικών Σπουδών (αρθρ. 75 §1 ΚΟργΔικ). Οι τοποθετήσεις των διοριζομένων δικαστικών λειτουργών γίνονται με προεδρικό διάταγμα ύστερα από απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου (αρθρ. 49 §1 ΚΟργΔικ). Μετά την παρέλευση της διετούς δοκιμαστικής υπηρεσίας το οικείο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, αφού εκτιμήσει τη συνδρομή του ήθους, της επιστημονικής κατάρτισης και γενικά της ποιοτικής και ποσοτικής απόδοσης στο πρόσωπο των υποψηφίων, προτείνει το διορισμό τους στη θέση αυτή ή παρατείνει τη δοκιμαστική υπηρεσία μετά από αιτιολογημένη απόφαση (αρθρ. 61 §3 και 4,65 §5 και 7 και 76 §1 και 3 ΚΟργΔικ). Το οικείο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο αποφασίζει το διορισμό ύστερα από ερώτημα του Υπουργού της Δικαιοσύνης (αρθρ. 61 §3, 65 §5 και 76 §1 ΚΟργΔικ). Στη θεμελίωση της άποψης του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου αστικής και ποινικής δικαιοσύνης για την καταλληλότητα των παρέδρων συμβάλλουν η έκθεση του Συμβουλίου των Εφετών, που συγκροτείται από τον πρόεδρο εφετών, τον εισαγγελέα εφετών και τρεις εφέτες καθώς και οι εκθέσεις των προϊσταμένων των πρωτοδικείων ή της εισαγγελίας και των επιθεωρητών (αρθρ. 76 §1 και 2 ΚΟργΔικ). Την επίδοση των παρέδρων του διοικητικού πρωτοδικείου παρακολουθεί ο πρόεδρος του διοικητικού πρωτοδικείου ή τμήματος του διοικητικού πρωτοδικείου, στο οποίο λειτουργούν περισσότερα τμήματα, και συντάσσει έκθεση όπου διατυπώνεται και κρίση σχετικά με την καταλληλότητα του παρέδρου. Οι εκθέσεις υποβάλλονται στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο Διοικητικής Δικαιοσύνης (αρθρ. 65 §3 και 4 ΚΟργΔικ). Ο ΚΟργΔικ προβλέπει ως αποκλειστικό εισαγωγικό βαθμό τον κατώτατο κάθε κλάδου, διότι, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ως νέοι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται μόνο όσοι έχουν αποφοιτήσει από τις παραγωγικές σχολές που προβλέπονται για κάθε κλάδο. Ο δε διορισμός των αποφοιτησάντων γίνεται στους κατώτατους βαθμούς της ιεραρχίας, αφού ορίζει ο νόμος την τοποθέτησή τους σε θέσεις παρέδρων και δοκίμων εισηγητών, χωρίς να προβλέπει άλλη εναλλακτική λύση (αρθρ. 61 §1, 64 και 75 §1 ΚΟργΔικ).

1. Ο σκοπός της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής του κώδικα, όπως αυτός διατυπώνεται ρητά στην εισηγητική έκθεση, είναι να καθιερώσει ως αναγκαία προϋπόθεση εισαγωγής των δικαστικών λειτουργών σε όλους τους κλάδους την επιτυχία στην καταληκτική εξέταση της οικείας παραγωγικής σχολής.

Έλεγχος των δικαστικών λειτουργών

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Έλεγχος της συμπεριφοράς των δικαστών λαμβάνει χώρα κάθε φορά που πρόκειται να κριθούν κατάλληλοι για την προαγωγή τους, να κριθούν αστικά υπεύθυνοι για τυχόν ζημίες που προξένησαν στους διαδίκους λόγω της μη ορθής εκτέλεσης των καθηκόντων τους και τέλος, όταν πρόκειται να διωχθούν πειθαρχικά ή ποινικά. Στην περίπτωση ποινικής δίωξης η τιμωρία του δικαστικού λειτουργού επιβάλλεται, αν αυτός διαπράξει εκ προθέσεως και κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ορισμένα αδικήματα, τα οποία είτε αναφέρονται γενικά στην άσκηση δημόσιας λειτουργίας είτε αφορούν ειδικά την ποινική ευθύνη των δικαστών¹. Ελευθερία στην εκτίμηση της συμπεριφοράς των δικαστικών λειτουργών, με εξαίρεση ίσως των οριακών περιπτώσεων διάκρισης μεταξύ δόλου και αμελείας, όπου όμως η ελευθερία αυτή περιορίζεται σημαντικά από την ισχύ της αρχής *in dubio pro reo*, δεν χορηγεί ο νόμος σε τέτοια έκταση, ώστε να προκύπτει κίνδυνος για τη δικαστική ανεξαρτησία, διότι για τον ποινικό καταλογισμό των πράξεων πρέπει να διαπιστωθεί η ύπαρξη δόλου στο πρόσωπο του δικαστικού λειτουργού. Συνεπώς η ποινική δίωξη των δικαστικών λειτουργών δεν αφήνει πολλά περιθώρια για την προσβολή της ανεξαρτησίας τους. Γι' αυτό οι κίνδυνοι που διατρέχει η δικαστική ανεξαρτησία από τον έλεγχο των δικαστικών λειτουργών θα ερευνηθούν στις υπόλοιπες περιπτώσεις αξιολόγησης της συμπεριφοράς τους.

1. Για την ποινική ευθύνη των δικαστικών λειτουργών βλ. Γέσιου-Φαλτσή, Το Σ 9(1983) 549 επ. (575-578).

Προαγωγές των δικαστικών λειτουργών

Η ελληνική δικαιοσύνη απολαμβάνει σε μεγάλο βαθμό αυτοδιοίκησης σε σύγκριση με τα περισσότερα σύγχρονα κράτη¹, διότι στη ρύθμιση βασικών ζητημάτων που αφορούν τη μεταβολή της προσωπικής κατάστασης των δικαστών, όπως οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις και μετατάξεις, αποφασιστικό ρόλο παίζουν οι ίδιοι δικαστές, λόγω της ύπαρξης του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου σύμφωνα με το αρθρ. 90 §1 του Συντάγματος και λόγω του γεγονότος ότι όργανα που απαρτίζονται από δικαστές κρίνουν τις προσβολές των αποφάσεων του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου. Έτσι οι προαγωγές των δικαστικών λειτουργών, οι οποίες αποτελούν και το μοναδικό μέσο για την κατάληψη των ανωτέρων θέσεων της δικαστικής ιεραρχίας² μέχρι το βαθμό του Συμβούλου της Επικρατείας, του αεροπαγίτη και του αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, του προέδρου εφετών των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων καθώς και ο διορισμός σε θέση αντεπι-τρόπου της Επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα ύστερα από απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου που προκαλείται με ερώτημα του Υπουργού Δικαιοσύνης μέσα σε δύο μήνες από την κένωση ή την κατανομή νέων θέσεων στα οικεία δικαστήρια ή εισαγγελίες (αρθρ. 49 §2 ΚΟργΔικ). Οι αποφάσεις

των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων εκδίδονται σε είκοσι μέρες από τη λήψη του σχετικού ερωτήματος (αρθρ. 68 §5 και 79 ΚΟργΔικ) και μπορούν να προσβληθούν είτε από τον Υπουργό της Δικαιοσύνης σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε ημερών, αφ' ότου περιήλθε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης η απόφαση, είτε από το δικαστικό λειτουργό που κρίθηκε και παραλείφθηκε σε αποκλειστική προθεσμία πέντε ημερών από την έγγραφη γνωστοποίηση της παράλειψης (αρθρ. 90 §3 του Συντάγματος, 68 §7 και 8 και 79 ΚΟργΔικ). Σύμφωνα με τις προηγούμενες διατάξεις αρμόδια για την εκδίκαση της διαφωνίας του Υπουργού ή της προσφυγής του παραλειφθέντος δικαστικού λειτουργού κατά των αποφάσεων των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων είναι οι Ολομέλειες του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου. Οι αποφάσεις της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου καθώς και των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων κατά των οποίων δεν ασκήθηκε διαφωνία ή προσφυγή είναι υποχρεωτικές για τον Υπουργό Δικαιοσύνης (αρθρ. 90 §4 του Συντάγματος, 68 §12 και 89 §1 ΚΟργΔικ). Με βάση τις ρυθμίσεις αυτές μπορεί να λεχθεί ότι στην ελληνική έννομη τάξη ισχύει ο κανόνας της αυτοδιοίκησης της δικαιοσύνης. Ο κανόνας αυτός γνωρίζει εξαίρεση όσον αφορά τις θέσεις του προέδρου και των αντιπροέδρων του Συμβουλίου της Επικρατείας, του προέδρου και των αντιπροέδρων καθώς και του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, του γενικού επιτρόπου και του επιτρόπου των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων. Οι προαγωγές στις παραπάνω θέσεις ενεργούνται με προεδρικά διατάγματα μετά από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου και εισήγηση του Υπουργού της Δικαιοσύνης (αρθρ. 90 §5 του Συντάγματος σε συνδυασμό με το αρθρ. 49 §3 ΚΟργΔικ). Ο κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης των δικαστικών λειτουργών ρυθμίζει τη συγκρότηση και τη λειτουργία του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου στη διοικητική (αρθρ. 67 επ. ΚΟργΔικ) και στην πολιτική και ποινική δικαιοσύνη (αρθρ. 78 επ. ΚΟργΔικ). Στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο διοικητικής δικαιοσύνης μετέχουν ο Πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας και άλλα έξι ή δέκα κατά περίπτωση μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας, ενώ στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης μετέχουν ο πρόεδρος και ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου και άλλα πέντε ή εννέα κατά περίπτωση μέλη (αρθρ. 67 §2 και 78 §2 ΚΟργΔικ). Με πυκνό πλέγμα διατάξεων του ΚΟργΔικ και με πνεύμα αποδέσμευσης του καθεστώτος διοίκησης της δικαιοσύνης από την εκτελεστική λειτουργία ρυθμίζονται τα ζητήματα που αφορούν την οργάνωση και τη διαδικασία των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων. Έτσι η συμμετοχή στη σύνθεση των οργάνων που κατ' εξοχήν εκφράζουν την ιδέα της αυτοδιοίκησης της δικαιοσύνης αφήνεται να ρυθμιστεί από τον παράγοντα της τύχης, δηλαδή με κλήρωση μεταξύ των μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου που δικαιούνται συμμετοχής. Επίσης η διαδικασία της κλήρωσης περιβάλλεται με την εγγύηση της δημοσιότητας (αρθρ. 67 §2,3 και 78 §2-4 ΚΟργΔικ).

Πρωτοβουλία για την κίνηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στα Ανώτατα Δικαστικά Συμβούλια τόσο της διοικητικής όσο και της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης σχετικά με την υπηρεσιακή εξέλιξη των δικαστών ανήκει βέβαια στον Υπουργό Δικαιοσύνης, ο οποίος όμως πρέπει να προκαλέσει με ερώτημα του την απόφαση του Ανωτάτου Δικαστικού

Συμβουλίου μέσα σε δύο μήνες από την κένωση ή την κατανομή νέων θέσεων (αρθρ. 49 §2 ΚΟργΔικ). Στη μόρφωση γνώμης των μελών των συμβουλίων συντελούν οι εκθέσεις των επιθεωρητών που βρίσκονται στον ατομικό φάκελο των κρινόμενων, ο οποίος τηρείται στο οικείο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο και οι πληροφορίες που συλλέγονται από τους επιθεωρητές (αρθρ. 47 §2α,β,δ, 68 §3 και 79 ΚΟργΔικ). Επίσης για τη μόρφωση πληρέστερης γνώμης τα συμβούλια μπορούν να ζητούν πληροφορίες από τους δικαστικούς λειτουργούς που διατελούν ή διατέλεσαν προϊστάμενοι του κρινόμενου καθώς και να ζητούν εξηγήσεις από τον ίδιο τον κρινόμενο ή να ενεργούν ειδική εξέταση ή επιθεώρηση (αρθρ. 68 §3 και 79 ΚΟργΔικ). Με βάση τα όσα εκτέθηκαν προκύπτει ότι ο νόμος θέσπισε μια αυστηρή διαδικασία προαγωγών. Ο ΚΟργΔικ επιδιώκει να ρυθμίσει εξαντλητικά με τη βοήθεια πυκνού πλέγματος κανόνων όλα τα σχετικά ζητήματα, αφαιρώντας από τα Ανώτατα Δικαστικά Συμβούλια κάθε ελευθερία σχετικά με τη διαμόρφωση της διαδικασίας.

Αντίθετα ο νομοθέτης χορήγησε ελευθερία στα αρμόδια όργανα όσον αφορά τη διαπίστωση της συνδρομής των ουσιαστικών προσόντων που δικαιολογούν την προαγωγή των δικαστών. Έτσι σύμφωνα με το αρθρ. 49 §5 ΚΟργΔικ για την κατ' εκλογή προαγωγή τους πρέπει να διαθέτουν οι δικαστικοί λειτουργοί τα προσόντα της μόρφωσης, του ήθους και της εργατικότητας, για να ανταποκριθούν πλήρως στα καθήκοντα του ανωτέρου βαθμού, ενώ κατ' απόλυτη εκλογή προακτέοι κρίνονται, πάντα κατά την ίδια διάταξη, οι δικαστικοί λειτουργοί που συγκεντρώνουν εξαιρετικά προσόντα μόρφωσης, ήθους και εργατικότητας. Την εξειδίκευση των παραπάνω αορίστων εννοιών καταλείπει ο νόμος στην αξιολογική κρίση των μελών του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου, ενώ επιβάλλοντας με το αρθρ. 49 §6 ΚΟργΔικ την αιτιολόγηση των αποφάσεων του προσπαθεί να αποτρέψει τον κίνδυνο των αυθαιρεσιών, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, για να κριθεί η μόρφωση του εφαρμοστή του νόμου, θα πρέπει να ελεγχθεί η ορθή, όσον αφορά την ερμηνεία του νόμου και τη διαπίστωση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών, επίλυση των εκδικαζομένων υποθέσεων. Τα αρμόδια για την προαγωγή των δικαστικών λειτουργών όργανα πρέπει οπωσδήποτε να κρίνουν τη μόρφωση των προακτέων, διότι οι προαγωγές των δικαστικών λειτουργών ενεργούνται κατ' εκλογή ή κατ' απόλυτη εκλογή (αρθρ. 62 §1,2, 66 §4,5 και 77 §12,13 ΚΟργΔικ).

1. Βλ. Κεραμέα, Αστικό δικονομικό δίκαιο Γ² 92.

2. Για την κατάληψη των ανώτερων βαθμών της δικαστικής ιεραρχίας από το βαθμό του εισηγητή στο Ινυβούλιο της Επικρατείας, του πρωτοδίκη στα διοικητικά καθώς και στα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια και του αντεισαγγελέα πρωτοδικών δεν προβλέπει άλλη δυνατότητα ο νόμος παρά μόνο την προαγωγή από τους κατώτερους βαθμούς (αρθρ. 62, 66 και 77 ΚΟργΔικ.).

Πειθαρχικός έλεγχος των δικαστικών λειτουργών

Λεπτομερώς ρυθμίζει η ελληνική νομοθεσία την οργάνωση του πειθαρχικού ελέγχου των δικαστών. Συνεπές προς την αντίληψη της αυτοδιοίκησης που απολαμβάνει σε μεγάλο βαθμό η ελληνική δικαιοσύνη, είναι το αρθρ. 91 του Συντάγματος που προβλέπει την άσκηση της πειθαρχικής εξουσίας στους δικαστικούς λειτουργούς από συλλογικά όργανα που αποτελούνται από δικαστές. Εξάιρεση από τον παραπάνω κανόνα αποτελεί η σύνθεση του ανωτάτου πειθαρχικού συμβουλίου, στο οποίο μετέχουν και δύο καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της χώρας, σύμφωνα με το αρθρ. 91 §2 του Συντάγματος.

Αρμόδιο δικαστήριο για την επιβολή της ποινής της οριστικής παύσης στα μέλη του Αρείου Πάγου και της εισαγγελίας του, στους προέδρους, εισηγητές και δοκίμους εισηγητές του Συμβουλίου της Επικρατείας, στο γενικό επίτροπο, επίτροπο και αντεπίτροπους της Επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων καθώς και σε όλους τους δικαστικούς λειτουργούς των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων είναι η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου είναι αρμόδια για την επιβολή της ποινής της οριστικής παύσης στα μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και σε όλους τους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης (αρθρ. 95 §2α,θ ΚΟργΔικ). Αρμόδια για την επιβολή όλων των πειθαρχικών ποινών στους δικαστικούς λειτουργούς πλην της οριστικής παύσης είναι το ανώτατο πειθαρχικό συμβούλιο, το πενταμελές και επταμελές πειθαρχικό συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου αντίστοιχα και τα τριμελή πειθαρχικά συμβούλια των Εφετείων (διοικητικών και πολιτικών). Το ανώτατο πειθαρχικό συμβούλιο είναι αρμόδιο να κρίνει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό τα πειθαρχικά παραπτώματα των μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου, του εισαγγελέα και των αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου, του γενικού επιτρόπου, του επιτρόπου και των αντεπιτρόπων της Επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων. Το πενταμελές πειθαρχικό συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας είναι αρμόδιο για την κρίση σε πρώτο βαθμό των πειθαρχικών παραπτωμάτων των παρέδρων, εισηγητών και δοκίμων εισηγητών του Συμβουλίου της Επικρατείας και των προέδρων εφετών και εφετών των διοικητικών δικαστηρίων. Το πενταμελές πειθαρχικό συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας είναι ακόμη αρμόδιο για την κρίση των εφέσεων κατά των αποφάσεων των τριμελών πειθαρχικών συμβουλίων των διοικητικών εφετείων. Το πενταμελές πειθαρχικό συμβούλιο του Αρείου Πάγου είναι αρμόδιο για την κρίση σε πρώτο βαθμό των πειθαρχικών παραπτωμάτων των προέδρων και εισαγγελέων εφετών και αντεισαγγελέων εφετών, προέδρων και εισαγγελέων πρωτοδικών και πρωτοδικών. Το πενταμελές πειθαρχικό συμβούλιο του Αρείου Πάγου κρίνει σε δεύτερο βαθμό εφέσεις κατά των αποφάσεων των τριμελών πειθαρχικών συμβουλίων των Εφετείων. Στο επταμελές πειθαρχικό συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας και στο επταμελές πειθαρχικό συμβούλιο του Αρείου Πάγου κρίνονται εφέσεις κατά των αποφάσεων των αντιστοιχών πενταμελών πειθαρχικών συμβουλίων. Τέλος τα τριμελή πειθαρχικά συμβούλια των Εφετείων (πολιτικών και διοικητικών) είναι αρμόδια σε πρώτο βαθμό για την κρίση των πειθαρχικών παραπτωμάτων στους δι-

καστικούς λειτουργούς μέχρι του βαθμού του πρωτοδίκη και του αντεισαγγελέα πρωτοδικών (για τις αρμοδιότητες των πειθαρχικών συμβουλίων βλ. αρθρ. 91 του Συντάγματος και 95 §4-7 και 11 ΚΟργΔικ).

Η συμμετοχή στα πειθαρχικά συμβούλια ρυθμίζεται από τον παράγοντα της τύχης, δηλαδή με κλήρωση μεταξύ των δικαστικών λειτουργών που δικαιούνται συμμετοχής, ώστε να μη γεννηθούν υποψίες ότι καταβάλλεται προσπάθεια επηρεασμού της κρίσης τους με κατάλληλη συγκρότηση των συνθέσεων από τους έχοντες εξουσία επιλογής των προσώπων που θα στελεχώσουν τα πειθαρχικά συμβούλια (αρθρ. 96 §1, 97 §1 και 97 §4 ΚΟργΔικ). Την πειθαρχική διαδικασία κινεί ο Υπουργός Δικαιοσύνης. Εκτός από αυτόν δικαιούνται να ασκήσουν πειθαρχική δίωξη ο νεότερος αντιπρόεδρος για τους παρέδρους, εισηγητές και δόκιμους εισηγητές του Συμβουλίου της Επικρατείας και για τους δικαστικούς λειτουργούς των διοικητικών δικαστηρίων, ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου και ο προϊστάμενος της επιθεώρησης για όλους τους δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων εκτός από τα μέλη του Αρείου Πάγου. Επίσης ο πρόεδρος του εφετείου (πολιτικού ή διοικητικού) ή ο προϊστάμενος του εφετείου δικαιούνται να ασκήσουν πειθαρχική δίωξη για τους προέδρους πρωτοδικών, πρωτοδίκες και παρέδρους και ο εισαγγελέας εφετών ή ο προϊστάμενος της εισαγγελίας για τους εισαγγελείς, αντεισαγγελείς πρωτοδικών και παρέδρους εισαγγελίας (αρθρ. 99 §1αστ ΚΟργΔικ). Την πειθαρχική δίωξη μπορεί να ασκήσει και ο προϊστάμενος της επιθεώρησης (αρθρ. 86 §1γ ΚΟργΔικ). Οι επιθεωρητές και οι προϊστάμενοι των δικαστηρίων και εισαγγελιών μόλις λάβουν γνώση ότι ο δικαστικός λειτουργός, που υπηρετεί στο δικαστήριο ή την εισαγγελία που προϊστάναται, υπέπεσε σε πειθαρχικό παράπτωμα, για το οποίο δεν έχουν αρμοδιότητα δίωξης, οφείλουν να το ανακοινώσουν στα αρμόδια όργανα (αρθρ. 99 §5 ΚΟργΔικ). Στα αρμόδια όργανα για την άσκηση της πειθαρχικής δίωξης διαβιβάζονται και οι εκθέσεις των επιθεωρητών που περιέχουν σχετική πρόταση (αρθρ. 99 §6 ΚΟργΔικ).

Με σειρά διατάξεων χορηγεί ο νόμος τη δυνατότητα να λάβει γνώση ο πειθαρχικά διωκόμενος δικαστικός λειτουργός της δικογραφίας και το δικαίωμα ακρόασης στα διάφορα στάδια της διαδικασίας (αρθρ. 101 §2, 103 §1, 104 §1,2, ΚΟργΔικ). Το δικαίωμα ακρόασης περιστεύει στη δευτεροβάθμια πειθαρχική διαδικασία το αρθρ. 105 §4 ΚΟργΔικ, καθιστώντας δυνατή την κλήση προς απολογία του διωκόμενου. Αναλυτικά προσπαθεί ο νόμος να ρυθμίσει κατά το δυνατό σε όλες τις λεπτομέρειες το πειθαρχικό δικονομικό δίκαιο.

Ο νόμος ορίζει τα πειθαρχικά αδικήματα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε η διαπίστωση της διάπραξης πειθαρχικού παραπτώματος να προϋποθέτει την αξιολογική κρίση του οργάνου, στο οποίο ανήκει η πειθαρχική δικαιοδοσία. Έτσι το αρθρ. 91 §3ζ ΚΟργΔικ τιμωρεί πειθαρχικά την αναξιοπρεπή ή απρεπή συμπεριφορά των δικαστικών λειτουργών εντός ή εκτός της υπηρεσίας, η οποία, όπως συνάγεται από τον συνδυασμό της παραπάνω διάταξης με το αρθρ. 91 §1 ΚΟργΔικ, πρέπει να είναι υπαίτια και καταλογιστή. Η εξειδίκευση των αορίστων εννοιών, από τις οποίες εξαρτάται η επιβολή των πειθαρχικών κυρώσεων, διενεργείται από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα με τη βοήθεια της αξιολογικής κρίσης τους. Επίσης σύμφωνα με το αρθρ. 91 §1,2 ΚΟργΔικ στοιχειοθετεί πειθαρχικό αδίκημα κάθε υπαίτια και καταλογιστή πράξη των

δικαστικών λειτουργιών που αντίκειται στις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το Σύνταγμα και τις κείμενες διατάξεις.

Βασικά καθήκοντα που αναθέτει η έννομη τάξη στους δικαστικούς λειτουργούς αποτελούν η υποχρέωση να απονέμουν τη δικαιοσύνη κατά το Σύνταγμα και τους νόμους (αρθρ. 87 §2 του Συντάγματος) και το καθήκον παροχής έννομης προστασίας (αρθρ. 20 του Συντάγματος), στο οποίο περιλαμβάνεται και η υποχρέωση για πλήρη διαπίστωση της αλήθειας των πραγματικών περιστατικών⁴. Συνεπώς έλεγχος από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα της διενέργειας από τον κρινόμενο δικαστικό λειτουργό υπαίτιας και καταλογιστής πράξης η οποία αντίκειται στις απορρέουσες από το Σύνταγμα και τις κείμενες διατάξεις υποχρεώσεις του συνεπάγεται τον έλεγχο της εύστοχης ερμηνείας του νόμου και της πλήρους διαπίστωσης των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών. Ο έλεγχος της ορθής κατάστρωσης του δικανικού συλλογισμού δεν είναι απαλλαγμένος από την αξιολογική κρίση του οργάνου που τον ασκεί.

1. Υποστηρίζεται ορθά η άποψη ότι η αφαίρεση της δικαιοδοσίας από τα πειθαρχικά συμβούλια, όταν πρόκειται για την επιβολή της ποινής της οριστικής παύσης, γίνεται σε εφαρμογή του άρθρου. 88§4 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο οι δικαστές δεν μπορούν να παυθούν για πειθαρχικό παράπτωμα παρά μόνο με δικαστική απόφαση- βλ. Γέσιου-Φολτσή, ΤοΣ 9 (1983) 549 επ. (574).

2. Αρθρ. 98 επ. ΚΟργΔικ.

3. Βλ. αρθρ. 91 ΚΟργΔικ. Την αξιολογική κρίση του πειθαρχικού οργάνου προϋπέθετε και το αρθρ. 6 του ν.δ. 74/1974.

4. Για το ότι περιλαμβάνει η αξίωση παροχής έννομης προστασίας και την αξίωση διαπίστωσης των πραγματικών ισχυρισμών του διαδίκου βλ. Γέσιου-Φαλτσή, Το δικαίωμα αποδείξεως 228/229 και τις εκεί παραπομπές.

Επιθεώρηση των δικαστικών λειτουργιών

Σημαντική πηγή παροχής στοιχείων, στα οποία θα στηριχθεί μία ενδεχόμενη μεταβολή της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστών αποτελεί η ετήσια επιθεώρηση τους, την οποία προβλέπει το αρθρ. 87 §3 του Συντάγματος. Τόσο οι προαγωγές των δικαστών όσο και η πειθαρχική δίωξη τους στηρίζονται, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, σε στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί κατά την επιθεώρηση των δικαστικών λειτουργιών (αρθρ. 47 §2α,β,δ, 68 §3, 79 και 99 §5 ΚΟργΔικ)². Λεπτομερώς καθορίζει ο νόμος τα αρμόδια όργανα σχετικά με τη διενέρ-

1. Κεραμεύς. Αστικό δικονομικό δίκαιο Γ² 94.

2. Όσον αφορά την πειθαρχική δίωξη θλ. επίσης το σχετικό με το θιγόμενο ζήτημα αρθρ. 84§1γ ΚΟργΔικ, σύμφωνα με το οποίο οι

επιθεωρητές προκαλούν την άσκηση πειθαρχικής αγωγής κατά οποιουδήποτε επιθεωρούμενου.

για των επιθεωρήσεων των δικαστών καθώς και όλη τη διαδικασία της επιθεωρήσεως. Με το καθήκον αυτό, στα πλαίσια-μιας αυτοδιοικούμενης δικαιοσύνης, ασχολούνται μόνο δικαστικοί λειτουργοί. Οι δικαστικοί λειτουργοί στους οποίους ανατίθεται το έργο της επιθεώρησης ορίζονται τόσο σία πολιτικά και ποινικά δικαστήρια όσο και στο Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια από τα οικεία ανώτατα δικαστικά συμβούλια (αρθρ. 80 §3 και 82 §1α,γ ΚΟργΔικ). Αρμόδιοι για τη διενέργεια των επιθεωρήσεων στα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια είναι οι αρεοπαγίτες και οι αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου. Στα Πρωτοδικεία, στα ειρηνοδικεία και στα πταισματοδικεία αρμόδιοι είναι και οι πρόεδροι εφετών και στις εισαγγελίες πρωτοδικών και οι εισαγγελείς εφετών (αρθρ. 80 §1α,β ΚΟργΔικ). Προϊστάμενος της επιθεώρησης είναι αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου με βοηθό έναν αρεοπαγίτη (αρθρ. 80 §2 ΚΟργΔικ). Την επιθεώρηση των παρέδρων, εισηγητών και δοκίμων εισηγητών του Συμβουλίου της Επικρατείας καθώς και των δικαστών των διοικητικών εφετείων και πρωτοδικείων ενεργούν σύμβουλοι της Επικρατείας, ενώ στα διοικητικά πρωτοδικεία δικαιούνται να ασκήσουν επιθεώρηση και οι πρόεδροι εφετών (αρθρ. 82 §1α,β,γ' ΚΟργΔικ). Προϊστάμενος της επιθεώρησης ορίζεται αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας με βοηθό του έναν σύμβουλο (αρθρ. 82 §1α,2. ΚΟργΔικ). Οι επιθεωρητές σε τακτικά χρονικά διαστήματα, όπως ορίζει ο νόμος, μεταβαίνουν στις έδρες των εφετείων και πρωτοδικείων της περιφέρειας τους και ενεργούν την επιθεώρηση (αρθρ. 84 §1-4 ΚΟργΔικ). Σχετικά με την επιθεώρηση καθενός δικαστικού λειτουργού συντάσσεται έκθεση η οποία τίθεται στον ατομικό φάκελλο του κατά τους ορισμούς του νόμου (αρθρ. 85 §6 ΚΟργΔικ). Εντός ορισμένης προθεσμίας, αφότου λάβει ο ενδιαφερόμενος την έκθεση της τακτικής επιθεώρησης, μπορεί να προσφύγει στον προϊστάμενο της επιθεώρησης και να ζητήσει διόρθωση της έκθεσης ή επανάκριση, εφόσον η έκθεση περιέχει ανακριβείς αιτιολογίες ή ανακριβή περιστατικά ή εφόσον περιέχει δυσμενείς κρίσεις, οι οποίες δεν δικαιολογούνται επαρκώς στην έκθεση (αρθρ. 87 §1 ΚΟργΔικ). Για την προσφυγή αποφαινεται το συμβούλιο της επιθεώρησης που συγκροτείται από τον προϊστάμενο της επιθεώρησης, το βοηθό του και ένα μέλος του δικαστηρίου που υπηρετεί ο προϊστάμενος (αρθρ. 87 §2 ΚΟργΔικ). Στη συνέχεια η διάταξη ορίζει τη διαδικασία με την οποία το συμβούλιο της επιθεώρησης κρίνει την ανάγκη διόρθωσης της έκθεσης ή την αντικατάστασή της, εφόσον θεωρηθεί ότι πρέπει να επανακριθεί ο δικαστικός λειτουργός.

Στην έκθεση που συντάσσουν οι επιθεωρητές για κάθε δικαστικό λειτουργό της περιφέρειάς τους, η οποία πρέπει να είναι λεπτομερής και ειδικά αιτιολογημένη, πρέπει να αξιολογείται, μεταξύ άλλων, το ήθος και ο χαρακτήρας, η επιστημονική κατάρτιση, η ικανότητα στην απονομή της δικαιοσύνης, η υπηρεσιακή (ποιοτική και ποσοτική) απόδοση καθώς και η συμπεριφορά του (αρθρ. 85 §2 ΚΟργΔικ). Το αρθρ. 85 §3 ΚΟργΔικ καθορίζει την κλίμακα, την οποία οφείλουν να χρησιμοποιούν οι επιθεωρητές κατά την αξιολόγηση των δικαστικών λειτουργών. Η προσφυγή όμως στις αόριστες έννοιες όσον αφορά τη διατύπωση των προσόντων, τη συνδρομή των οποίων στο πρόσωπο του επιθεωρουμένου θεωρεί ο νομοθέτης ότι οφείλει να διαπιστώσει ο επιθεωρών, δεν αποφεύχθηκε από την παραπάνω διάταξη. Εκτός αυτού ο έλεγχος της επιστημονικής κατάρτισης, της ποιοτικής υπηρεσιακής απόδοσης και της ικανότητας απονομής της δικαιοσύνης σημαίνει έλεγχο της εύστοχης ερμηνείας του νόμου και της πλήρους διαπίστωσης των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Αγωγή κακοδικίας

Ως μέσο αποκατάστασης της ζημίας που έχουν υποστεί οι διάδικοι από πράξεις ή παραλείψεις των δικαστικών λειτουργών που ανάγονται στα καθήκοντα τους τα σχετικά με τη δικαστική λειτουργία (αρθρ. 6 §1 του ν. 693/1977)¹ χορηγεί η έννομη τάξη την αγωγή κακό-δικίας ενώπιον ειδικού δικαστηρίου, του δικαστηρίου αγωγών κακοδικίας, όπως προβλέπει το Σύνταγμα (αρθρ. 99 §1). Για την άσκηση της αγωγής κακοδικίας δεν απαιτείται άδεια προηγουμένως (αρθρ. 99 §3 του Συντάγματος). Το δικαστήριο αυτό αποτελείται από επτά μέλη που στην πλειοψηφία τους δεν είναι δικαστές (αρθρ. 99 §1,2 του Συντάγματος και αρθρ. 1 του ν. 693/1977). Τα μέλη του δικαστηρίου επιλέγονται κάθε χρόνο με κλήρωση (αρθρ. 2 του ν. 693/1977). Με την αγωγή κακοδικίας δεν αποσκοπείται η ανατροπή της δικαστικής απόφασης, διότι ο νόμος ορίζει ότι «κατά πάσαν περίπτωσιν η ισχύς της αποφάσεως ή της πράξεως, η οποία έδωκεν αφορμήν εις άσκησιν αγωγής,

1. Ως προς τις πράξεις που επιχειρήθηκαν έξω από τα πλαίσια της δικαιοδοτικής εξουσίας οι δικαστές ευθύνονται σύμφωνα με τους κανόνες που ισχύουν για κάθε δημόσιο υπάλληλο βλ. Γέσιου-Φαλτσή, ΤοΣ 9 (1983) 549 επ. (561/562).

δεν θίγεται» (αρθρ. 16 §2 β' του ν. 693/1977). Η αγωγή κακοδικίας αποσκοπεί απλώς στην έκδοση μιας απόφασης κατά του δικαστή². Εμφανής είναι η πρόθεση του νόμου να προστατεύσει το δικαστή από μία εύκολη και προφανώς αβάσιμη προσφυγή του διαδίκου που έχει ηττηθεί εναντίον των δικαστών³. Επίσης ο νόμος επιδιώκει το σύντομο τερματισμό του καθεστώτος αβεβαιότητας εις βάρος των δικαστικών λειτουργών, καθιερώνοντας για την αγωγή κακοδικίας σύντομη προθεσμία έξι μηνών από τότε που έλαβε γνώση ο ενάγων της παράνομης πράξης ή παράλειψης, προκειμένου δε περί δικαστικής αποφάσεως από τότε που έχει καταστεί αυτή αμετάκλητη (αρθρ. 8 του ν. 693/1977). Η διαδικασία για την εκδίκαση της αγωγής είναι αυτή του ΚΠολΔ⁴. Κατά των αποφάσεων του δικαστηρίου των αγωγών κακοδικίας δεν συγχωρείται κανένα ένδικο μέσο (αρθρ. 17 του ν. 693/1977). Το δικονομικό δίκαιο συνεπώς που διέπει την αγωγή κακοδικίας χαρακτηρίζεται και αυτό από πυκνή δομή και διεξοδικές ρυθμίσεις.

Κατά το άρθρο 6 §1 του ν. 693/1977, η ευθύνη των δικαστών για κακοδικία υφίσταται, αν από δόλο ή βαρεία αμέλεια παραβούν τα καθήκοντα τους που ανάγονται

στη δικαστική λειτουργία ή αν συντρέχει περίπτωση αρνησιδικίας. Εφαρμόζοντας την παραπάνω διάταξη οι δικαστές του ειδικού δικαστηρίου πρέπει να εξειδικεύσουν την αόριστη έννοια της βαρείας αμέλειας και να αποφανθούν για τις περιπτώσεις στις οποίες ο δικαστικός λειτουργός, ασκώντας τα καθήκοντα του που κατ' εξοχήν ανάγονται στη δικαστική λειτουργία, ερμηνεύοντας δηλα-

2. Γέσιου-Φαλτσή, ΤοΣ 9 (1983) 549 επ. (563).

3. Έτσι σύμφωνα με το αρθρ. 6§3 του ν. 693/1977 η αγωγή κακοδικίας είναι απαράδεκτη, αν ο ζημιωθείς δεν ασκήσει κατά της απόφασης τα τακτικά ένδικα μέσα και δεν εκδοθεί προηγουμένως απόφαση. Επίσης, πρέπει ο ζημιωθείς να έχει προβεί σ' όλες τις ενέργειες, ώστε να αποφύγει τη ζημία κατά νόμιμο τρόπο (αρθρ. 6§4 του ν. 693/1977). Τέλος, καταβάλλεται προσπάθεια περιορισμού των περιπτώσεων αβασίμων αγωγών κατά δικαστών, διότι σύμφωνα με το αρθρ. 9§1 του ν. 693/1977 πρέπει η αγωγή να περιέχει επί ποινή ακυρότητας όλους τους λόγους στους οποίους στηρίζεται κατά τρόπο λεπτομερή και ορισμένο. Επίσης σύμφωνα με το αρθρ. 9§2 του ν. 693/1977 πρέπει να επισυνάπτονται στην αγωγή επί ποινή απαραδέκτου τα αποδεικτικά έγγραφα που στηρίζουν τους λόγους της αγωγής. Τέλος κατά το αρθρ. 12§2 του ίδιου νόμου νέες αποδείξεις μπορεί να προσκομίσει ο ενάγων μόνο :;γγράφως, εφόσον κατατεθούν είκοσι μέρες τουλάχιστον πριν από τη δικάσιμο· περισσότερα βλ. Γέσιου-Φαλτσή, ΤοΣ 9 (1983) 549 επ. (563-565).

4. Γέσιου-Φαλτσή, ό.π. 564.

δη τον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου⁵, μπορεί να θεωρηθεί ότι παραβίασε το νόμο ή δεν ανταποκρίθηκε στο καθήκον του της πλήρους διαπίστωσης των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών⁶. Τούτο σημαίνει ότι ελέγχεται η ορθότητα του δικανικού συλλογισμού. Επίσης η παραδοχή της συνδρομής αρνησιδικίας, που συνεπάγεται σύμφωνα με το αρθρ. 6 §1,2 του ν. 693/1977 ευθύνη του δικαστικού λειτουργού, εξαρτάται από τη χάραξη των χρονικών ορίων, η υπέρβαση των οποίων από τον δικαστικό λειτουργό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι παρελκύεται η έκδοση αποφάσεων επί υποθέσεων που είναι ώριμες για τον σκοπό αυτό. Το καθήκον της χάραξης των παραπάνω χρονικών ορίων ανατίθεται από το νομοθέτη στον εφαρμοστή του αρθρ. 6 §2 του ν. 693/1977.

Εποπτεία των δικαστικών λειτουργών

Μέσο ελέγχου των δικαστικών λειτουργών αποτελεί και η εποπτεία που προβλέπει το αρθρ. 19 ΚΟργΔικ. Αρμόδια όργανα ορίζει ο νόμος τον πρόεδρο του Αρείου Πάγου, τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και τον προϊστάμενο της επιθεώρησης για τα δικαστήρια και τις εισαγγελίες όλης της χώρας, τον γενικό επίτροπο της επικρατείας των διοικητικών δικαστηρίων για τα δικαστήρια αυτά καθώς και τους προϊσταμένους των εφετείων, πρωτοδικείων, των εισαγγελιών εφετών και πρωτοδικών για τα εφετεία, πρωτοδικεία και τις εισαγγελίες που διευθύνουν (αρθρ. 19 §1β-ζ ΚΟργΔικ). Ο μεγάλος αριθμός των δικαστικών λειτουργών και οι αποστάσεις δεν προσφέρονται για την ουσιαστική άσκηση εποπτείας από τον πρόεδρο του Αρείου Πάγου, τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, τον προϊστάμενο της επιθεώρησης και τον γενικό επίτροπο της επικρατείας των διοικητικών δικαστηρίων. Συνεπώς την άσκηση αυτού του μέσου ελέγχου των δικαστικών λειτουργών διεκπεραιώνουν στην πραγματικότητα οι προϊστάμενοι των ε-

5. Κατά το αρθρ. 87§1 του Συντάγματος η απονομή της δικαιοσύνης ανήκει στα δικαστήρια. Η νομική παράδοση της ηπειρωτικής Ευρώπης θέλει τη δικαιοσύνη να έχει μαζί με τη διοίκηση ως κύρια αποστολή την εφαρμογή των υφισταμένων κανόνων δικαίου· περισσότερα για τα θέματα αυτά βλ. Κεραμέα, Αστικό δικονομικό δίκαιο Γ 17 επ. 28/29. Οριοθέτηση των πράξεων των συναφών με την άσκηση της δικαστικής λειτουργίας επιχειρεί ο Στασινόπουλος, Αστική ευθύνη του Κράτους 128 επ.

6. Για τις προϋποθέσεις, η συνδρομή των οποίων μπορεί να οδηγήσει στο να αποτελέσει η δικαστική συμπεριφορά αντικείμενο αγωγής κακοδικίας κατά του δικαστή, βλ. Γέσιου-Φαλτσή, ΤοΣ 9 (1983) 549 επ. (562/563).

φετειών, πρωτοδικείων και εισαγγελιών. Οι προϊστάμενοι στα εφετεία, πρωτοδικεία (πολιτικά και διοικητικά) και ειρηνοδικεία Αθηνών, Πειραιά και Θεσσαλονίκης καθώς και σε όσα πρωτοδικεία υπηρετούν τουλάχιστον πέντε πρόεδροι πρωτοδικών ορίζονται με απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου για δύο έτη, με δυνατότητα παράτασης ή οποτεδήποτε ανάκλησης πριν από τη λήξη της απόσπασής τους. Τα παραπάνω δικαστήρια διευθύνονται αντίστοιχα από αρεοπαγίτες και από τους προέδρους εφετών και πρωτοδικών, στην περιφέρεια των οποίων υπάγονται (αρθρ. 15 §2-5 ΚΟργΔικ). Τα υπόλοιπα δικαστήρια διευθύνονται από τον πρόεδρο και, αν είναι περισσότερο από τον αρχαιότερο. Τα ειρηνοδικεία από τον πρωτοδίκη και, αν είναι περισσότερο, από τον αρχαιότερο (αρθρ. 15 §1 ΚΟργΔικ).

Η διαδικασία άσκησης της εποπτείας των δικαστικών λειτουργιών δεν ρυθμίζεται από το νόμο και ως εκ τούτου αφήνεται να διαμορφωθεί από τα όργανα στα οποία έχει αναθέσει ο νόμος τη διεξαγωγή της μορφής αυτής του ελέγχου. Από τα όργανα αυτά εξαρτάται η διάπλαση διαδικασίας η οποία θα παρέχει στον κρινόμενο τις εγγυήσεις μιας τίμιας διαδικασίας. Στα όργανα εποπτείας χορηγεί το αρθρ. 19 §2 ΚΟργΔικ την εξουσία έκδοσης γενικών οδηγιών για την εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων και την ταχεία εκτέλεση των καθηκόντων των δικαστικών λειτουργιών. Οι οδηγίες αυτές δεν επιτρέπεται, σύμφωνα με το αρθρ. 19 §2 ΚΟργΔικ, να αφορούν το περιεχόμενο της συγκεκριμένης δικαστικής κρίσης. Με τη διατύπωση της διάταξης προσπαθεί ο νομοθέτης να αποτρέψει το ενδεχόμενο να καταστεί η εποπτεία επί των δικαστικών λειτουργιών μέσο με το οποίο θα υπαγορεύεται στους δικαστικούς λειτουργούς το περιεχόμενο του δικανικού συλλογισμού κατά παράβαση της αρχής της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Η δυνατότητα στενής επαφής που έχουν οι προϊστάμενοι με τους δικαστικούς λειτουργούς των δικαστηρίων που διευθύνουν, αφού μάλιστα τους χορηγεί το αρθρ. 15 §5 ΚΟργΔικ το δικαίωμα συμμετοχής στις συνθέσεις του δικαστηρίου που διευθύνουν, έστω και αν δεν ανήκουν σ' αυτό, παρέχει στη διάθεση τους πλήθος στοιχείων με τα οποία μπορούν να τροφοδοτούν το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο και τους επιθεωρητές (αρθρ. 68 §3, 79 και 84 §6 ΚΟργΔικ) σχετικά με τα προσόντα μόρφωσης, του ήθους, ποιοτικής και ποσοτικής υπηρεσιακής απόδοσης που θα χρησιμεύσουν στην τελική λήψη της απόφασης προαγωγής των δικαστικών λειτουργιών. Επίσης η δυνατότητα αυτή συνεχούς επαφής αυξάνει τη σημασία των εκτιμήσεων σχετικά με τα προσόντα των δικαστικών λειτουργιών, τις οποίες οι προϊστάμενοι θα μεταφέρουν στους επιθεωρητές και στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο. Ο σημαντικός αυτός ρόλος των προϊσταμένων στη διαδικασία συλλογής και αξιολόγησης των στοιχείων σχετικά με τα προσόντα των προακτέων δικαστικών λειτουργιών καθιστά δύσκολη τη μη συμμόρφωση των δικαστικών λειτουργιών προς τις οδηγίες που εκδίδουν οι προϊστάμενοι υπό την ιδιότητα τους ως όργανα εποπτείας. Σε περίπτωση που ο δικαστικός λειτουργός κρίνει ότι με τις συγκεκριμένες οδηγίες που εξέδωσε το αρμόδιο όργανο εποπτείας θίγεται η δικαστική ανεξαρτησία του, δεν μπορεί να επιτύχει την ακύρωσή τους, διότι ο νόμος δεν προβλέπει σχετικό ένδικο βοήθημα.

Την εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων και την ταχεία εκτέλεση των καθηκόντων των δικαστικών λειτουργιών έχει ως αντικείμενο η συγκεκριμένη μορφή ελέγχου των δικαστικών λειτουργιών σύμφωνα με το αρθρ. 19 §2 ΚΟργΔικ. Την εξειδίκευση των αορίστων εννοιών που αποτελούν το αντικείμενο της εποπτείας καταλείπει ο νόμος στην αξιολογική κρίση των οργάνων που είναι αρμόδια για την άσκηση της μορφής αυτής του ελέγχου των δικαστικών λειτουργιών. Με την ανάθεση του έργου της εξειδίκευσης των παραπάνω αορίστων εννοιών στα όργανα εποπτείας χορηγείται από το νομοθέτη στα όργανα αυτά ελευθερία στη διαπίστωση των προϋποθέσεων, η συνδρομή των οποίων θα δικαιολογούσε, κατά το αρθρ. 19 §2 ΚΟργΔικ, την έκδοση οδηγιών για την εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων και την ταχεία εκτέλεση των καθηκόντων των δικαστικών λειτουργιών, θα πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι ο έλεγχος με αντικείμενο την εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων συνεπάγεται και τον έλεγχο της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, διότι δεν είναι δυνατό να ισχυρισθεί κανείς ότι

λειτουργούν ευρύθμως τα δικαστήρια, όταν οι δικαστικοί λειτουργοί ασκούν εσφαλμένα το δικαιοδοτικό έργο τους που ανάγεται στην ερμηνεία των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου και τη διαπίστωση της αλήθειας των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών. Έλεγχο του δικανικού συλλογισμού συνεπάγεται και η εκτίμηση της μόρφωσης και της ποιοτικής υπηρεσιακής απόδοσης των δικαστικών λειτουργών, που επιχειρούν οι προϊστάμενοι στα πλαίσια του καθήκοντος ενημέρωσης των επιθεωρητών και του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου σχετικά με τα προσόντα των δικαστικών λειτουργών.

3.ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

διορισμού των δικαστικών λειτουργών στην κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας

Ο Κώδικας Οργανισμού των Δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργών επιτρέπει το διορισμό προσώπων σε νεαρή ηλικία σε θέσεις δικαστικών λειτουργών. Σύμφωνα με το αρθρ. 36 §4 ΚΟργΔικ σε θέση δικαστικού λειτουργού μπορεί να διορισθεί πρόσωπο το οποίο έχει συμπληρώσει το 27ο έτος της ηλικίας του. Η νεαρή ηλικία των εισερχομένων στο δικαστικό κλάδο δεν επιτρέπει να συγκεντρωθούν αρκετά στοιχεία, ώστε να κριθεί με ασφάλεια η συνδρομή στο πρόσωπο των υποψηφίων των προσόντων, η διαπίστωση των οποίων προϋποθέτει την αξιολογική κρίση των αρμοδίων οργάνων επιλογής.

Αφαιρείται από τα αρμόδια όργανα διορισμού η δυνατότητα ουσιαστικής έρευνας για το αν το ήθος και ο χαρακτήρας των υποψηφίων αρμόζουν σε δικαστικό λειτουργό, όπως απαιτεί το αρθρ. 37 §1Θ' ΚΟργΔικ καθώς και τα αρθρ. 61 §3 και 76 §1 ΚΟργΔικ. Το μικρό χρονικό διάστημα που παρεμβάλλεται από το πέρας των σπουδών των υποψηφίων μέχρι τη δυνατότητα διορισμού τους, δεν παρέχει πολλές ευκαιρίες να δοκιμασθεί η ακεραιότητα του χαρακτήρα, η ικανότητα αντίστασης σε πιέσεις και η νηφαλιότητα και αντικειμενικότητα της κρίσης τους. Για τον ίδιο λόγο δεν πρέπει να οδηγήσει σε ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με το ήθος των υποψηφίων το γεγονός της μη αμετάκλητης ποινικής καταδίκης, της μη απόλυσης από δημόσιες θέσεις για πειθαρχικούς λόγους ή της μη παραπομπής για κακούργημα, που αναφέρει ο νόμος ως κωλύματα διορισμού (αρθρ. 37 ΚΟργΔικ). Η νεαρή ηλικία των διοριζομένων δικαστικών λειτουργών δεν επιτρέπει την είσοδο προσώπων στο δικαστικό κλάδο με την απαραίτητη κοινωνική εμπειρία, βασική προϋπόθεση για έκδοση αποφάσεων που θα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της κοινωνικής πραγματικότητας. Επίσης δεν είναι δυνατό να εκτιμηθεί με βεβαιότητα η επιστημονική κατάρτιση και γενικά η ποιοτική και ποσοτική απόδοση των υποψηφίων, η μεγάλη πλειοψηφία των οποίων ελάχιστες ευκαιρίες θα είχε να ασκήσει κάποιο επάγγελμα, όπου θα μπορούσε να αποδείξει άρτια επιστημονική κατάρτιση και υψηλή απόδοση. Για τη διαπίστωση με ασφάλεια της συνδρομής όλων των παραπάνω προσόντων στο πρόσωπο του υποψηφίου, τον υποχρεώνει ο νόμος να υποβληθεί σε ορισμένες δοκιμασίες πριν να διορισθεί σε θέση ισοβίου δικαστικού λειτουργού. Έτσι υποχρεούνται οι υποψήφιοι να φοιτήσουν σε οικείες παραγωγικές σχολές του κλάδου και μετά την επιτυχή αποφοίτηση τους διορίζονται ως δόκιμοι. Τα προσόντα για την εισαγωγή του υποψηφίου στις παραγωγικές σχολές πιστοποιεί η επιτυχής εισαγωγική εξέταση (αρθρ. 74 §7 και 9γ ΚΟργΔικ, αρθρ. 16 και 17 του ν. 1388/1983, όπως τροποποιήθηκε με το αρθρ. 23 εδ. ε' του ν. 1586/1986) καθώς και η απόφαση περί του ήθους του υποψηφίου του δικαστικού συμβουλίου του οικείου πρωτοδικείου για τους δικαστικούς λειτουργούς των πολιτικών, ποινικών και διοικητικών δικαστηρίων και τριμελούς συμβουλίου από μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας για το διορισμό των δοκίμων εισηγητών (αρθρ. 37 §1Θ ΚΟργΔικ). Τα προσόντα για το διορισμό σε θέση δοκίμου δικαστικού λειτουργού πιστοποιεί η

επιτυχής αποφοίτηση από τις οικείες παραγωγικές σχολές (αρθρ. 61 §1, 64 και 75 §1 ΚΟργΔικ αρθρ. 22 §1 του ν. 1388/1983, όπως τροποποιήθηκε με το αρθρ. 23 εδ.η' του ν. 1586/1986). Τέλος την αξιολόγηση της συνδρομής των προσόντων των δόκιμων για το διορισμό τους σε θέσεις ισόβιων δικαστικών λειτουργών επιχειρούν τα οικεία Ανώτατα Δικαστικά Συμβούλια (αρθρ. 61 §3, 65 §5 και 76 §1 ΚΟργΔικ).

Παρά τις παραπάνω ρυθμίσεις η νεαρή ηλικία των υποψηφίων καθιστά εξαιρετικά δύσκολη, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, τη διερεύνηση του ήθους για την εισαγωγή τους στις παραγωγικές σχολές, ώστε να έχει η διαδικασία χορήγησης των σχετικών πιστοποιητικών περίπου τυπικό χαρακτήρα. Επίσης αξιοσημείωτη είναι η προσπάθεια του νομοθέτη να χορηγήσει σαφή κριτήρια για την ακριβή διαπίστωση ύπαρξης προσόντων, όπως η επιστημονική κατάρτιση ή η ποιοτική και ποσοτική απόδοση, περιορίζοντας ουσιαστικά την υποκειμενική κρίση των οργάνων επιλογής. Τέτοια κριτήρια είναι η επιτυχία στις εισαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις των παραγωγικών σχολών. Συνεπώς μέχρι το διορισμό των υποψηφίων σε θέσεις δόκιμων δικαστικών λειτουργών η μεν πιστοποίηση του ήθους γίνεται σε ηλικία κατά την οποία ελάχιστα στοιχεία υπάρχουν για θετική ή αρνητική κρίση, η δε πιστοποίηση της επιστημονικής κατάρτισης και της ποσοτικής και ποιοτικής απόδοσης συμπεραίνεται από την επιτυχία του υποψηφίου σε εξετάσεις¹. Η εκτίμηση των υποψηφίων με βάση τα αξιολογικά κριτήρια των αρμοδίων οργάνων περιορίζεται στη διαπίστωση της καταλληλότητας των δόκιμων δικαστικών λειτουργών να διορισθούν ι-

1. Μια επιτυχία στο διαγωνισμό δεν μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα σχετικά με το ήθος· βλ. Κεραμέα, Αστικό δικονομικό δίκαιο Γ' 69.

σόβιοι. Τα συμπεράσματα μιας αξιολόγησης των προσόντων των υποψηφίων που λαμβάνει χώρα μετά το στάδιο της δοκιμαστικής υπηρεσίας των υποψηφίων δύσκολα αποδίδουν την πραγματική εικόνα του ήθους και της απόδοσης τους, διότι ο δόκιμος δικαστικός λειτουργός γνωρίζει ότι η συμπεριφορά του είναι αντικείμενο αξιολόγησης, τα πορίσματα της οποίας θα έχουν καθοριστική σημασία για το μέλλον του. Για τον παραπάνω λόγο δεν αποκλείεται να παρουσιάσει μια εικόνα σχετικά με το χαρακτήρα και την εργατικότητα του, η οποία δεν θα ανταποκρίνεται στην πραγματική.

Έτσι το ελληνικό σύστημα διορισμού των δικαστών επιτρέπει την επιλογή προσώπων, των οποίων το ήθος είναι περίπου άγνωστο. Εξίσου άγνωστο είναι το σθένος των νεοδιοριζομένων να υπερασπισθούν την ανεξαρτησία τους κατά την απονομή της δικαιοσύνης. Το ελληνικό σύστημα επιλογής των δικαστικών λειτουργών εμπιστεύεται το δικαστικό λειτουργήμα σε πρόσωπα, για τον χαρακτήρα των οποίων διαθέτει ελάχιστα στοιχεία. Στο σημείο αυτό το ελληνικό σύστημα επιλογής των δικαστικών λειτουργών δεν μπορεί να λεχθεί ότι συμβάλλει στην καλύτερη κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Αντίθετα θετική είναι η συμβολή του ελληνικού συστήματος διορισμού των δικαστικών λειτουργών στη δημιουργία πεποίθησης στους νέους δικαστικούς λειτουργούς ότι η αξιολόγηση της επιστημονικής κατάρτισης τους έγινε σε μεγάλο βαθμό με αντικειμενικά κριτήρια, διότι ο διορισμός τους σε θέσεις δόκιμων δικαστικών λειτουργών προϋποθέτει επιτυχή δοκιμασία σε εξετάσεις. Με τον τρόπο αυτό δεν δημιουργούνται εξαρτήσεις από πρόσωπα, στα οποία θα πιστεύει ο δικαστικός λειτουργός ότι οφείλει το διορισμό του και ενισχύεται η δικαστική αμεροληψία. Στην τόνωση του αισθήματος ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών απέναντι στα όργανα των πολιτικών λειτουργιών συμβάλλει ουσιαστικά το γεγονός ότι ο διορισμός σε θέσεις ισόβιων δικαστικών λειτουργών διενεργείται από τα οικεία Ανώτατα Δικαστικά Συμβούλια. Πριν τη διαμόρφωση της κρίσης των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων για την καταλληλότητα διορισμού σε θέσεις ισόβιων δικαστικών λειτουργών λαμβάνονται υπόψη σχετικές εκθέσεις οργάνων που συγκροτούνται από δικαστικούς λειτουργούς. Τα όργανα των πολιτικών λειτουργιών δεν έχουν καμία ανάμιξη. Η μη ανάμιξη των οργάνων των πολιτικών λειτουργιών στη διαδικασία αξιολόγησης των προσόντων των

νεοδιοριζόμενων δικαστικών λειτουργιών αφαιρεί από τα όργανα αυτά μία δυνατότητα για την άσκηση επιρροής στους δικαστικούς λειτουργούς με αντικείμενο το περιεχόμενο των αποφά-

σεων τους. Και τούτο διότι γνωρίζει ο δικαστικός λειτουργός ότι δεν οφείλει το διορισμό του στα όργανα αυτά. Στο σημείο αυτό θετική είναι η συμβολή του ελληνικού συστήματος επιλογής των δικαστικών λειτουργιών στην καλύτερη κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας.

3.2 Αξιολόγηση της συμβολής του συστήματος ελέγχου των δικαστικών λειτουργιών στην κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Γενικές παρατηρήσεις

Σαφής είναι η βούληση του Έλληνα νομοθέτη για την παραχώρηση στον κρινόμενο δικαστικό λειτουργό του δικαιώματος ακρόασης πριν την τελική αξιολόγηση της συμπεριφοράς του. Ο κρινόμενος δικαστικός λειτουργός έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στη διαμόρφωση του περιεχομένου της απόφασης που θα κρίνει τη συμπεριφορά του' και να συντελέσει στη λήψη μιας όσο το δυνατό δικαιότερης απόφασης. Με τη συμμετοχή του κρινόμενου στη διαδικασία κρίσης δίδεται η ευκαιρία στα ελέγχοντα όργανα να αποκτήσουν μια πληρέστερη εικόνα των πραγμάτων, που βοηθά στη μόρφωση αντικειμενικής κρίσης. Συνεπώς συμβάλλει το σύστημα ελέγχου στη μείωση της σημασίας των προσωπικών αντιλήψεων των ελεγχόντων οργάνων σχετικά με την ορθή εκτέλεση των δικαστικών καθηκόντων χάριν της καλύτερης προστασίας της δικαστικής ανεξαρτησίας. Αδικαιολόγητα περιστελλεται το δικαίωμα ακρόασης του ελεγχόμενου στην δευτεροβάθμια πειθαρχική δίκη, διότι το αρθρ. 105 §4 ΚΟργΔικ θεωρεί την κλήση στο δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο του διωκόμενου ως μη υποχρεωτική.

1. Στόχος της δικαστικής ακρόασης είναι να συμβάλει ο ενδιαφερόμενος στη διαμόρφωση του περιεχομένου της απόφασης που θα εκδοθεί θλ. Μπέη, Τα συνταγματικά θεμέλια της δικαστικής προστασίας 201.

Επίσης σαφής είναι η βούληση του Έλληνα νομοθέτη για την εξασφάλιση της αμερόληπτης κρίσης των οργάνων ελέγχου των δικαστικών λειτουργιών μέσω των αυστηρά τυπικών διαδικασιών, με τις οποίες αξιολογείται η συμπεριφορά τους. Οι διαδικασίες αυτές χαρακτηρίζονται για την πυκνή και λεπτομερειακή ρύθμιση τους. Εξαίρεση από τον παραπάνω κανόνα αποτελεί η εποπτεία των δικαστικών λειτουργιών του αρθρ. 19 ΚΟργΔικ. Η αυστηρά τυπική διαδικασία ελέγχου και αξιολόγησης των δικαστικών λειτουργιών βοηθά στην αντικειμενικότητα της κρίσης των οργάνων, στα οποία έχει ανατεθεί το έργο ελέγχου των δικαστικών λειτουργιών⁷. Συνεπώς η τυπική διαδικασία, περιορίζοντας τον κίνδυνο αξιολόγησης της συμπεριφοράς των δικαστικών λειτουργιών με βάση τις προσωπικές αντιλήψεις των αρμοδίων οργάνων, συμβάλλει στην καλύτερη κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Το ελληνικό δικαστικό σώμα αυτοδιοικείται σε βαθμό που είναι άγνωστος στα περισσότερα σύγχρονα κράτη⁸. Και τούτο διότι οι αποφάσεις που επηρεάζουν την υπηρεσιακή κατάσταση των δικαστικών λειτουργιών λαμβάνονται από όργανα που στελεχώνονται από δικαστικούς λειτουργούς. Έτσι οι αποφάσεις των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων⁹ ή, σε περίπτωση προσβολής τους, οι αποφάσεις των Ολομελειών του Αρείου Πάγου και του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετικά με τις

προαγωγές των δικαστικών λειτουργιών είναι υποχρεωτικές για τον Υπουργό Δικαιοσύνης (αρθρ. 90 §4 του Συντάγματος, 68 §12 και 79 §1 ΚΟργΔικ). Την αυτοδιοίκηση της δικαιοσύνης ενισχύει και το γεγονός ότι ανατίθεται στα Ανώτατα Δικαστικά Συμβούλια ή τοποθέτηση των αρχικά διοριζομένων δικαστών (αρθρ. 49 §1, 61 §3, 65 §5 και 76 §1 ΚΟργΔικ). Επίσης η πειθαρχική δικαιοδοσία, η επιθεώρηση και η εποπτεία των δικαστικών λειτουργιών ασκούνται από όργανα που συγκροτούνται από δικαστικούς λειτουργούς. Εξαίρεση από τον παραπάνω κανόνα αποτελεί η σύνθεση του ανωτάτου πειθαρχικού συμβουλίου, στο οποίο μετέχουν και δύο καθηγητές νομικών μαθημάτων των

2. Για το πλεονέκτημα αυτό που παρέχουν οι τυπικές διαδικασίες βλ. Κεραμέα, Δικονομική αυστηρότητα και επείκεια 286· Η355ειηΓ, Ν5\Υ 1985, 191 επ. (1926 Π).

3 Κεραμέυς, Αστικό δικονομικό δίκαιο Γ 92.

3α. Τη συμβολή του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου στη χειραφεσία της δικαιοσύνης από την κεντρική διοίκηση επεσήμανε η επιτροπή επί του Συντάγματος του 1911' βλ. Δαβή-Παπαϊωάννου, Το νέον Σύνταγμα 172.

νομικών σχολών των πανεπιστημίων της χώρας (αρθρ. 91 §2 του Συντάγματος). Επίσης ο κίνδυνος μείωσης της αμεροληψίας των δικαστών που μετέχουν στο ειδικό δικαστήριο για την εκδίκαση αγωγών κακοδικίας, λόγω πιθανής ανάπτυξης συναισθημάτων κακώς νοούμενης συνα-δελφότητας⁴, καταβάλλεται προσπάθεια να αντιμετωπισθεί με τη χορήγηση της πλειοψηφίας στη σύνθεση του δικαστηρίου σε πρόσωπα που δεν ανήκουν στο δικαστικό κλάδο (αρθρ. 99 §1 και 2 του Συντάγματος και αρθρ. 1 ν. 693/1977). Η θητεία των προσώπων τα οποία συμμετέχουν στα όργανα αξιολόγησης της συμπεριφοράς των δικαστικών λειτουργιών καθορίζεται από το νόμο (αρθρ. 67 §4, 78 §5, 80 §4 και 97§2 ΚΟργΔικ). Ο νόμος δεν προβλέπει δυνατότητα ανάκλησης των παραπάνω προσώπων πριν την περάτωση της θητείας τους, γεγονός το οποίο προστατεύει την αμεροληψία τους. Εξαίρεση στον κανόνα προβλέπει το αρθρ. 15 §5 ΚΟργΔικ, το οποίο παρέχει το δικαίωμα στο οικείο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο να ανακαλεί τους προϊσταμένους των δικαστηρίων. Ανακλήσεις χωρίς πειστικές αιτιολογίες θα δημιουργούν κλίμα δυσπιστίας ως προς τα κίνητρα.

Στην αποφυγή δημιουργίας υπονοιών ότι οι συνθέσεις των οργάνων ελέγχου κανονίζονται κατά τρόπο που να καθιστά δυνατή την άσκηση επιρροής για τη λήψη αποφάσεων σκοπιμότητας από τα όργανα ελέγχου, συμβάλλει ο τρόπος συγκρότησης τους. Αυθαιρεσίες ως προς τον κανονισμό των συνθέσεων πλήττουν συγχρόνως και την αυτοδιοίκηση της δικαιοσύνης, διότι στις μεταβολές της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργιών θ' ασκούν επιρροή στην ουσία τρίτα πρόσωπα, τα οποία θα κανονίζουν και τις συνθέσεις. Στην ελληνική έννομη τάξη η επιλογή των προσώπων που θα συγκροτήσουν τα όργανα ελέγχου αφήνεται να ρυθμισθεί από τον παράγοντα της τύχης, δηλαδή με κλήρωση (αρθρ. 67 §2, 78 §2, 96 §1, 97 §1 ΚΟργΔικ και αρθρ. 2 ν. 693/1977). Περιβάλλοντας τη διαδικασία της κλήρωσης με δημοσιότητα και ορίζοντας σαφείς ημερομηνίες προσπαθεί ο Έλληνας νομοθέτης να κατοχυρώσει την κανονική διεξαγωγή της (αρθρ. 67 §3, 78 §3 και 97 §1 ΚΟργΔικ). Με την κανονική διεξαγωγή της κλήρωσης δεν έχει λόγο να υφίσταται το κλίμα δυσπιστίας ως προς τον κανονισμό των συνθέσεων, διότι η κανονική κλήρωση αποκλείει

4. Κασιμάτης, Αστική ευθύνη εκ κακοδικίας 113. Για την όλη συζήτηση που δημιουργήθηκε σχετικά με τη σύνθεση του δικαστηρίου βλ. Γέσιου-Φαλτσή, ΤοΣ 9 (1983) 549 επ. (566/567).

την οποιαδήποτε προσπάθεια συγκρότησης των οργάνων ελέγχου κατά τρόπο που να επιτρέπει την άσκηση επιρροής στο περιεχόμενο των αποφάσεων τους. Όταν δεν επιλέγονται τα πρόσωπα που συγκροτούν τα όργανα ελέγχου με κλήρωση, το καθήκον αυτό ανατίθεται στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο (αρθρ. 15 §5, 80 §3 και 82 §1 ΚΟργΔικ), στο όργανο δηλαδή που κατεξοχήν εκφράζει την αυτοδιοίκηση της δικαιοσύνης και του οποίου τα συμφέροντα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβαδίζουν με τον περιορισμό της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Στον Υπουργό Δικαιοσύνης ανήκει η πρωτοβουλία να προκαλέσει την απόφαση των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων. Ο ίδιος μπορεί επίσης να διαφωνήσει με τις αποφάσεις των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων σχετικά με τις επιλογές των προακτέων και να παραπέμψει την υπόθεση στις Ολομέλειες των Ανωτάτων Δικαστηρίων, να ασκήσει πειθαρχική δίωξη, να ασκήσει έφεση κατά των αποφάσεων των πειθαρχικών συμβουλίων και να προκαλέσει έκτακτη επιθεώρηση (αρθρ. 68 §1 και 7, 79, 84 §16, 99 §1α και 105 §2α ΚΟργΔικ). Για να είναι σε θέση ο Υπουργός Δικαιοσύνης να προβεί σε ενέργειες, όπως η διαφωνία και παραπομπή των αποφάσεων του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου στις Ολομέλειες των Ανωτάτων Δικαστηρίων ή η άσκηση της πειθαρχικής δίωξης, πρέπει να διαθέτει στοιχεία για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς των δικαστικών λειτουργών. Προς το σκοπό αυτό υποχρεώνει νόμος τους επιθεωρητές και τους προϊσταμένους των δικαστηρίων να ανακοινώνουν στα αρμόδια για την άσκηση πειθαρχικής δίωξης όργανα τα πειθαρχικά παραπτώματα των δικαστικών λειτουργών και να διαβιβάζουν τα απαραίτητα στοιχεία (αρθρ. 99 §5 και 6 ΚΟργΔικ). Επίσης οι εκθέσεις των επιθεωρητών υποβάλλονται και στον Υπουργό Δικαιοσύνης (αρθρ. 85 §6 ΚΟργΔικ). Η δυνατότητα θέσης σε κίνηση των παραπάνω μηχανισμών ελέγχου δεν σημαίνει ότι η λειτουργία τους εξαρτάται από την κρίση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Και τούτο διότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης αφενός είναι υποχρεωμένος να προκαλέσει με ερώτημα του την απόφαση των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος (αρθρ. 49 §2 ΚΟργΔικ), αφετέρου τόσο η προσβολή των αποφάσεων των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων όσο και η κίνηση της πειθαρχικής διαδικασίας στον πρώτο και δεύτερο βαθμό μπορούν να επιχειρηθούν και από άλλα πρόσωπα (αρθρ. 68 §8, 79, 99 §1 και 105 §26 ΚΟργΔικ). Η τακτική επιθεώρηση διενεργείται υποχρεωτικά από τον επιθεωρητή σε ορισμένα χρονικά διαστήματα, χωρίς να προκληθεί ή αιτηθεί από άλλο όργανο (αρθρ. 84 §2 ΚΟργΔικ). Με τις παραπάνω ρυθμίσεις που αφορούν την πρωτοβουλία για τη θέση σε κίνηση των μηχανισμών ελέγχου των δικαστικών λειτουργών προσπάθησε ο νομοθέτης να λάβει υπόψη του το ενδιαφέρον της Πολιτείας σχετικά με την εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης, χωρίς αυτό να προσβάλει την αυτοδιοίκηση της. Προσβολή της αυτοδιοίκησης θα συνέτρεχε, αν η λειτουργία των μηχανισμών ελέγχου που έχουν θεσπισθεί με βάση την αρχή της αυτοδιοίκησης της δικαιοσύνης εξαρτιόταν αποκλειστικά από τη βούληση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Κάτι τέτοιο θα αφαιρούσε από τα αρμόδια όργανα τη δυνατότητα να επιφέρουν τη δέουσα μεταβολή στην υπηρεσιακή κατάσταση ορισμένων δικαστικών λειτουργών, όταν αυτό δε θα κρινόταν επιθυμητό από τους φορείς της εκτελεστικής λειτουργίας.

Με βάση όσα αναπτύχθηκαν προηγούμενα την αυτοδιοίκηση της δικαιοσύνης, που συμβάλλει στην προστασία της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών και αποκλείει την ανάμιξη των φορέων των πολιτικών λειτουργιών στην υπηρεσιακή εξέλιξη των δικαστικών λειτουργών, κατοχυρώνει η ελληνική εννομη τάξη με τη θέσπιση οργάνων για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς των δικαστικών λειτουργών, των οποίων τα μέλη προέρχονται από το δικαστικό σώμα. Την υλοποίηση της αυτοδιοίκησης εξυπηρετούν ο κατά κανόνα αποκλεισμός των επεμβάσεων των πολιτικών λειτουργιών στη συγκρότηση και τη λειτουργία των οργάνων αυτών καθώς και η αδιατάρακτη, στο μέτρο που δεν επιτρέπεται ανάκληση της θητείας τους, άσκηση των καθηκόντων των προσώπων που στελεχώνουν τα όργανα ελέγχου, θα πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι η εξάρτηση της υπηρεσιακής εξέλιξης των κατωτέρων από τους ανωτέρους και κυρίως από τους ανωτάτους δικαστικούς λειτουργούς καθιστά δύσκολη την απόκλιση των αποφάσεων κατωτέρων δικαστηρίων από τις αποφάσεις ανωτέρων και κυρίως των ανωτάτων.

Μία σημαντική εξαίρεση στον κανόνα της μη εξάρτησης της υπη ρεσιακής κατάστασης των δικαστών από παρεμβάσεις της νομοθετικής ή της εκτελεστικής λειτουργίας εισάγεται με το διορισμό των προεδρείων των ανωτάτων δικαστηρίων καθώς και του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου από την εκτελεστική λειτουργία". Ο κίνδυνος που συνεπάγεται για τη δικαστική ανεξαρτησία ο έλεγχος των δικαστικών λειτουργιών δεν είναι δυνατό να αντιμετωπισθεί μόνο με χορήγηση σε μεγάλο βαθμό αυτοδιοίκησης, τη θέσπιση τυπικής και λεπτομερούς διαδικασίας, την παροχή στον κρινόμενο δικαστή δυνατότητας ακρόασης, την εξασφάλιση της αδιακώλυτης λειτουργίας των μηχανισμών ελέγχου από παρεμβάσεις των οργάνων των πολιτικών λειτουργιών και τον άψογο τρόπο επιλογής των προσώπων που θα αξιολογήσουν το έργο των κρινόμενων. Η δικαστική ανεξαρτησία θα συνεχίσει να απειλείται, εφόσον στο ελληνικό δίκαιο παρέχεται στα όργανα ελέγχου ελευθερία κατά την αξιολόγηση της συμπεριφοράς των ελεγχομένων, γεγονός το οποίο δεν μπορεί να αποκλείσει τη θεμελίωση του πορίσματος της αξιολόγησης στα υποκειμενικά κριτήρια τους.

Ελευθερία κατά την αξιολόγηση της συμπεριφοράς των *ελεγχομένων* απολαμβάνει το αρμόδιο όργανο, όπως έχει αναφερθεί, όταν *αγ- τλει τα κριτήρια από αόριστες έννοιες που περιέχουν τα σχετικά νομοθετήματα*. Το ίδιο επίσης συμβαίνει, όταν στη συμπεριφορά των δικαστικών λειτουργιών που αποτελεί αντικείμενο κρίσης, περιλαμβάνεται η ερμηνεία του νόμου και μάλιστα η εξειδίκευση των αορίστων εννοιών του καθώς και η πλήρης και ορθή διαπίστωση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών. Στη συνέχεια θα διερευνηθούν και θα αξιολογηθούν τα μέτρα για τον περιορισμό της παραπάνω ελευθερίας χάριν της προστασίας της δικαστικής ανεξαρτησίας που εισήγαγε η ελληνική έννομη τάξη ή δημιούργησαν χωρίς νομοθετική πρόβλεψη τα όργανα ελέγχου.

4. Θέση της ελληνικής έννομης τάξης. Ανάγκη κατοχύρωσης της εσωτερικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργιών

Στην ελληνική έννομη τάξη ο λειτουργικά ανεξάρτητος δικαστής δεσμεύεται κατά την άσκηση του δικαιοδοτικού έργου του από το Σύνταγμα και τους νόμους (αρθρ. 87 §2 του Συντάγματος). Ο δικαστής ερμηνεύει το νόμο, χωρίς να μπορεί κανείς «παρεμβαλλόμενος μεταξύ νόμου και δικαστών να απευθύνει επιταγές εις τους υπηρέτας των νόμων κατά την άσκησιν του λειτουργήματος των». Συνεπώς, όταν η εφαρμογή ενός κανόνα δικαίου προϋποθέτει την εξειδίκευση αορίστων εννοιών και ως εκ τούτου την αξιολογική κρίση του εφαρμοστή του νόμου, που επηρεάζεται από τα υποκειμενικά κριτήρια του, προσδοκά η έννομη τάξη ότι θα συμβάλει στην αμερόληπτη απονομή της δικαιοσύνης η επίδειξη αυτοσυγκράτησης από τους δικαστικούς λειτουργούς. Παρόμοιες όμως προσδοκίες για τον αποκλεισμό της επιρροής του ιδιοσυγκρασιακού παράγοντα από την απονομή της δικαιοσύνης δύσκολα επαληθεύονται, διότι, όπως αναπτύχθηκε προηγουμένως, μόνο με εκκλήσεις για δικαστικό αυτοπεριορισμό δεν επιτυγχάνεται η μείωση της επιρροής στη δικαστική κρίση των παραγόντων που αναστέλλουν την κατοχύρωση της δικαστικής αμεροληψίας. Σημαντικό βάρος για τον περιορισμό της σημασίας των υποκειμενικών κριτηρίων μεταθέτει η ελληνική έννομη τάξη στην ικανότητα που διαθέτει ο δικαστικός λειτουργός από το χαρακτήρα του να επιβάλλεται στις υποκειμενικές εκτιμήσεις του.

Με τα δεδομένα αυτά η διασφάλιση της δικαστικής ανεξαρτησίας εξαρτάται από τη δύναμη και την παράδοση του δικαστικού σώματος, «την οποίαν εδημιούργησαν οι εκάστοτε προσωπικότητες με καθολικήν και νομικήν των παιδείαν και το άμεμπτον ήθος των», την ευρύτητα της αντίληψης τους και την κοινωνική εμπειρία. Η επιλογή τέ-

τοιων προσωπικοτήτων ως δικαστικών λειτουργών δικαιολογεί την προσδοκία ότι ο δικαστικός λειτουργός θα περιορίσει στο ελάχιστο δυνατό την επιρροή του ιδιοσυγκρασιακού παράγοντα κατά την άσκηση του δικαιοδοτικού έργου.

Για να μπορέσουν να απονεύμουν κατά το δυνατό αμερόληπτα δικαιοσύνη οι δικαστικοί λειτουργοί, που είναι επιλεγμένες προσωπικότητες με το ανάλογο ήθος, τη μόρφωση και την ευρύτητα του πνεύματος, θα πρέπει να προστατευθούν από πιέσεις και υποδείξεις κατά την άσκηση του δικαιοδοτικού έργου τους. Η χορήγηση της λειτουργικής ανεξαρτησίας διασφαλίζει τους δικαστικούς λειτουργούς από άμεσες υποδείξεις και πιέσεις σχετικά με το περιεχόμενο των αποφάσεων τους. Ο δικαστικός λειτουργός πρέπει επίσης να προστατευθεί από τον κίνδυνο προσβολής της αμεροληψίας του από την απειλή δυσμενών επιπτώσεων στην υπηρεσιακή κατάσταση του που τυχόν θα επισύρει η αμερόληπτη και ευσυνείδητη εκτέλεση των καθηκόντων του. Βέβαια με τις διατάξεις που κατοχυρώνουν την προσωπική ανεξαρτησία προστατεύονται οι δικαστικοί λειτουργοί από αυθαίρετες επεμβάσεις στο καθεστώς της υπηρεσιακής κατάστασης τους. Όμως η ελευθερία στην αξιολόγηση της συμπεριφοράς των δικαστικών λειτουργών, που απολαμβάνουν τα αρμόδια όργανα, δημιουργεί προϋποθέσεις για την ανάμιξη των υποκειμενικών τους κριτηρίων κατά τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την υπηρεσιακή κατάσταση των δικαστικών λειτουργών.

Η προστασία της δικαστικής αμεροληψίας από προσβολές με τη μορφή επεμβάσεων στην υπηρεσιακή κατάσταση κατά τον έλεγχο των δικαστικών λειτουργών επιτυγχάνεται με τη διασφάλιση της εσωτερικής ανεξαρτησίας τους, που ακριβώς αποσκοπεί να ενισχύσει το δικαστή στο να επιτελεί με ευσυνείδησία το καθήκον του, αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις στη σταδιοδρομία του. Επίσης με την κατοχύρωση της εσωτερικής ανεξαρτησίας επιδιώκεται ο περιορισμός της επιρροής στη διαμόρφωση του δικανικού συλλογισμού, που ασκούν τα υποκειμενικά κριτήρια του δικαστή". Βεβαίως εγγυητής της εσωτερικής ανεξαρτησίας του είναι κατά πρώτο λόγο ο ίδιος ο δικαστής. Την ανεξαρτησίαν, την οποίαν εγγυάται εις αυτόν η Πολιτεία, πρέπει να συμπληρώσει ο δικαστής δια της εσωτερικής ανεξαρτησίας του φρονήματος αυτού». Δεν χωρεί αμφιβολία ότι την κατοχύρωση του απροσβλήτου της δικαστικής κρίσης είναι σε θέση να εγγυηθεί το φρόνημα και η δύναμη αντιστάσεως που μπορεί να επιδείξει το συγκεκριμένο δικαιοδοτικό όργανο ανάλογα με τον χαρακτήρα του. Από την άλλη πλευρά δεν πρέπει να παραγνωρίζεται η σημασία των ρυθμίσεων της έννομης τάξης για την προστασία της εσωτερικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών. Οι ελπίδες για την εσωτερική ανεξαρτησία των δικαιοδοτικών οργάνων δεν πρέπει να στηρίζονται αποκλειστικά στην ευψυχία που ως πρόσωπα μπορούν να επιδείξουν.

Η έννομη τάξη μπορεί να συντελέσει στην ενίσχυση της εσωτερικής ανεξαρτησίας του δικαστικού λειτουργού με τη θέσπιση ενός καθεστώτος υπηρεσιακής κατάστασης το οποίο θα τον απελευθερώσει από την υπαλληλική νοοτροπία. Η νοοτροπία αυτή δεν συμβιβάζεται καθόλου με τα καθήκοντα του δικαστή, διότι τα όργανα της διοίκησης ενεργούν και με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές και υποδείξεις των υπηρεσιακά προϊσταμένων οργάνων στα πλαίσια της πραγμάτωσης της κυβερνητικής πολιτικής. Συνεπώς το καθεστώς της υπηρεσιακής κατάστασης των δημοσίων υπαλλήλων πρέπει να διαμορφωθεί έτσι ώστε να συμβάλει στη δημιουργία σ' αυτούς μιας τέτοιας νοοτροπίας, που θα βοηθήσει στο να ανταποκριθούν τα όργανα της διοίκησης στην παραπάνω αποστολή τους.

Αντίθετα ο δικαστής κατά την άσκηση του δικαιοδοτικού έργου του πρέπει να μελετήσει χωρίς υποδείξεις και με ηρεμία σκέψης τη νομική κατάσταση που διέπει τη συγκεκριμένη περίπτωση, έχοντας ο ίδιος απόλυτη ευθύνη των αποφάσεων του, με αποκλειστική επιδίωξη την υλοποίηση των επιταγών του δικαίου, έστω και αν έλθει σε αντίθεση με την σκοπιμότητα που θέλει να εξυπηρετήσει στη συγκεκριμένη αυτή περίπτωση η Πολιτεία. Ο δικαστής εκτός από την ακεραιότητα του χαρακτήρα, την

ακρίβεια, την πίστη στην εκτέλεση του καθήκοντος, την πειθαρχικότητα και αυτοσυγκράτηση, ιδιότητες που χαρακτηρίζουν και τους δημοσίους υπαλλήλους, πρέπει να διαθέτει ελεύθερο φρόνημα, ώστε ευχαρίστως να αναλαμβάνει την εξειδίκευση του κανόνα δικαίου, ως αντικειμενικός κριτής. Το καθεστώς της λειτουργικής ανεξαρτησίας, που απολαμβάνουν οι δικαστικοί λειτουργοί και το οποίο διαχωρίζει σαφώς τη θέση τους απ' αυτή των δημοσίων υπαλλήλων, σημαίνει ότι η απονομή της δικαιοσύνης κατευθύνεται μόνο από την έννοια των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου. Ο δικαστικός λειτουργός αντιμετωπίζει τη διαφορά που οδηγείται στο δικαστήριο αμερόληπτα «χωρίς να είναι υποχρεωμένος να μεριμνά «οίκοθεν» για την αρμονική εξέλιξη της πάσχουσας έννομης σχέσης... ως να επρόκειτο για αντικείμενο εντασσόμενο στα πλαίσια των άμεσων υπηρεσιακών συμφερόντων». Συνεπώς θα πρέπει το καθεστώς υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστών να αποσυνδεθεί από αυτό των δημοσίων υπαλλήλων, για να συμβάλει στη δημιουργία μιας διαφορετικής νοοτροπίας στα δικαιοδοτικά όργανα από αυτή των οργάνων της διοίκησης, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στην αποστολή τους. Είναι εξάλλου ο δικαστικός λειτουργός, σε αντίθεση με τους διοικητικούς υπαλλήλους, άμεσο όργανο του κράτους κατά την άσκηση του δικαιοδοτικού έργου του και εκφράζει άμέσως και ελευθέρως την κρατική βούληση, ενώ οι υπάλληλοι είναι έμμεσα όργανα του κράτους που τελούν σε σχέση εξάρτησης απέναντι σε άλλα κρατικά όργανα.

Βασική προϋπόθεση για την αποσύνδεση του καθεστώτος υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών από αυτό των δημοσίων υπαλλήλων αποτελεί η εξασφάλιση ενός συστήματος ελέγχου της συμπεριφοράς τους το οποίο αρμόζει στους δικαστικούς λειτουργούς. Αυτό σημαίνει ότι οι μηχανισμοί ελέγχου θα πρέπει να διασφαλίζουν τη δικαστική αμεροληψία. Επίσης στην αποσύνδεση του καθεστώτος υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών από αυτό των υπαλλήλων συμβάλλει και η απελευθέρωση των δικαστικών λειτουργών από το άγχος για την επιβεβαίωση των προσόντων τους μέσω μιας επιτυχημένης σταδιοδρομίας. Ο δικαστής δεν έχει τη δυνατότητα να αγωνισθεί με υψηλό φρόνημα κατά των πιέσεων σχετικά με το περιεχόμενο των αποφάσεων του, όταν γνωρίζει ότι η στάση του αυτή πιθανόν να του στερήσει την ικανοποίηση να αποδείξει την αξία του με μία επιτυχημένη σταδιοδρομία. Ανεξάρτητοι μπορούν να αισθάνονται οι δικαστές που δεν διακατέχονται από το άγχος της επιτυχημένης σταδιοδρομίας. Τέτοιες καταστάσεις δημιουργούν πλέγμα σχέσεων προϊσταμένου και υφισταμένου που δεν ταιριάζουν στο καθεστώς της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Επίσης στην ενίσχυση της εσωτερικής ανεξαρτησίας ουσιαστική είναι η συμβολή του συστήματος επιλογής των δικαστικών λειτουργών. Διότι για να μπορέσει η έννομη τάξη με την αποσύνδεση του υπηρεσιακού καθεστώτος των δικαστικών λειτουργών από αυτό των δημοσίων υπαλλήλων να ενισχύσει το φρόνημα τους, ώστε να επιτελούν με ευσυνειδησία το καθήκον τους αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις στην υπηρεσιακή εξέλιξη τους, θα πρέπει να έχει ήδη ανατεθεί το έργο απονομής της δικαιοσύνης σε προσωπικότητες που θα διακρίνονται για το ήθος, τη μόρφωση, την ευρύτητα του πνεύματος και την κοινωνική εμπειρία. Τις προϋποθέσεις αυτές μπορεί να διασφαλίσει το σύστημα διορισμού των δικαστικών λειτουργών. Προς το σκοπό αυτό θα πρέπει να αποκλεισθεί η ουσιαστική ανάμιξη στη διαδικασία διορισμού οργάνων, τα οποία έχουν κάθε λόγο να επιδιώξουν επιλογή δικαστικών λειτουργών αδύναμων να αντισταθούν σε πιέσεις και υποδείξεις³². Γι' αυτό η έννομη τάξη θα πρέπει να εμπιστευθεί το καθήκον αυτό σε πρόσωπα, από τα οποία θα προσδοκά βάσιμα ότι θα κρίνουν τους υποψηφίους με βάση τα ουσιαστικά τους προσόντα. Επίσης τα κριτήρια επιλογής

καθώς και η όλη διαδικασία μέχρι το διορισμό σε θέση ισοβίου δικαστικού λειτουργού θα πρέπει να διαμορφωθούν έτσι ώστε να εγγυώνται σε όσο δυνατό μεγαλύτερο βαθμό την ανάθεση του δικαστικού λειτουργήματος στους αξιότερους.

Κατοχυρώνοντας η έννομη τάξη την εσωτερική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών με την αποσύνδεση του καθεστώτος υπηρεσιακής κατάστασης τους από αυτό των δημοσίων υπαλλήλων και με τη θέσπιση καταλλήλου συστήματος επιλογής των λειτουργών της δικαιοσύνης, συμβάλλει όχι μόνο στην ενίσχυση της δικαστικής ανεξαρτησίας από τους κινδύνους που περικλείει ο έλεγχος των δικαστικών λειτουργών, αλλά και στον περιορισμό της σημασίας του ιδιοσυγκρασιακού παράγοντα που επηρεάζει τη δικαστική κρίση.

Συμπέρασμα

Με βάση όσα αναπτύχθηκαν προηγουμένως συνάγεται ότι η έννομη τάξη μπορεί να συμβάλει στο να απονέμεται της δικαιοσύνης από προσωπικότητες που διαθέτουν τα ουσιαστικά προσόντα να ασκήσουν αμερόληπτα, στα ανθρωπίνως δυνατά πλαίσια, το δικαιοδοτικό έργο τους καθώς επίσης και το φρόνημα να υπερασπισθούν την ανεξαρτησία τους, εφόσον κατοχυρωθεί η εσωτερική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών με τη θέσπιση καταλλήλων συστημάτων επιλογής και αξιολόγησης της συμπεριφοράς τους.

1. Μπουρόπουλος, Η έννοια της δικαιοδοτικής λειτουργίας 80/81, 85· Abraham the Judicial Process 23· Bettermann, Opposition und Richterwahl 724 αναφερόμενος στην επιλογή των δικαστών στα ανώτατα ομοσπονδιακά γερμανικά δικαστήρια.

5. Σκοπός της δικαστικής ανεξαρτησίας σε συνδυασμό με την κατοχύρωση της δικαστικής αμεροληψίας

Με τη συνταγματική κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας επιδιώκεται η αμερόληπτη απονομή της δικαιοσύνης¹. Η δικαστική ανεξαρτησία αποβλέπει στην κατοχύρωση της αντικειμενικότητας του δικαστή², ώστε να ενισχύσει την πεποίθηση των κοινωνιών του δικαίου ότι η δικαστική εξουσία είναι αμερόληπτη³, γεγονός το οποίο αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση λειτουργίας της δικαιοσύνης⁴. Η καθιέρωση του καθεστώτος της δικαστικής ανεξαρτησίας δεν αποτελεί συνεπώς αυτοσκοπό για την έννομη τάξη ούτε κάποιο προνόμιο που εκχωρείται στους δικαστές, αλλά μέσο για την επίτευξη των παραπάνω στόχων⁵.

Ως συνταγματικό θεμέλιο της δικαστικής αμεροληψίας έχει προταθεί η αρχή του νόμιμου δικαστή με το σκεπτικό ότι ένας δικαστής που μεροληπτεί δεν μπορεί να είναι, νόμιμος.⁶ Υποστηρίζεται επίσης ότι η συνταγματική κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας απο-

1. Φραγκίστας, Δικανική ανεξαρτησία 5 Hesse, Grundzuge αριθ. 553-Loewenstein, Verfassungslehre 232

2. Bettermann, Die Unabangigkeit der Gesichte 525 Δεσποτόπουλος, Φιλοσοφία του δικαίου 331 Wipfelder, DRiZ 1982,143 επ [143 II] Achterberg, NJW 1985,3041 επ [3041 II]

3. Jennings, the Law and the Constitution 245

4. Παπαφράγκος, EEN 7 (1940) 273 επ. (273 I)· Gray, the Nature 115 Υποστηρίζεται μάλιστα ότι με τη χρησιμοποίηση της έννοιας ανεξαρτησία εννοείται πάντοτε η αμεροληψία βλ Wassermann, Die richterliche Gewalt 89. Ωστόσο κατά της πλήρους

ενοσιολογικής ταύτισης επιχειρηματολογεί ο Eichenberger, Die richterliche Unabhängigkeit 25

5. Grunhut, Die Unabhängigkeit der richterlichen Entscheidung 3

6. Hamm, Der gesetzliche Richter 46/47, 49-52 Riedel, Die Unparteilichkeit 252,261

βλέπει μόνο στην προστασία του δικαστή από επέμβαση στο δικαιοδοτικό έργο του εκ μέρους του Κοινοβουλίου, της Κυβέρνησης ή της Διοίκησης

Παράλληλα διατυπώνεται η άποψη ότι η ύπαρξη εξαρτήσεων που δεν προέρχονται από εξωτερικούς παράγοντες, όπως οι φορείς των πολιτικών λειτουργιών, αλλά πηγάζουν από το πρόσωπο του δικαστή και προσβάλλουν την αμεροληψία του, δεν θίγουν τη συνταγματική επιταγή της δικαστικής ανεξαρτησίας, αλλά αυτή του νόμιμου δικαστή⁸.

Σχετικά με τις απόψεις αυτές θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι εξαρτήσεις και πιέσεις, οι οποίες αποβλέπουν στο να αφαιρέσουν το δικαίωμα να απονέμει το δίκαιο ο δικαστής ως τρίτος αμέτοχος, από όποια κατεύθυνση και αν προέρχονται, δεν παύουν να αναιρούν την ιδιότητα του εφαρμοστή του δικαίου ως ανεξάρτητου και αμερόληπτου λειτουργού⁹. Τέτοιες εξαρτήσεις δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι προέρχονται μόνο από τα όργανα των πολιτικών λειτουργιών. Η κατοχύρωση της δικαστικής αμεροληψίας επιδιώκεται τόσο με τη διάταξη που εισάγει τη δικαστική ανεξαρτησία όσο και με αυτήν που εγγυάται το νόμιμο δικαστή¹⁰. Η αποκλειστική όμως υπαγωγή των περιπτώσεων στις οποίες πλήττεται η δικαστική αμεροληψία λόγω της εξάρτησης του δικαστή από επιρροές που πηγάζουν από το πρόσωπο του στον

7. Bettermann, AoR 94 (1969), 263 επ. (271)· Riedel, ό.π. (σημ. 6) 221.

8. Riedel, ό.π. (σημ. 6) 223, 261.

9. Vanderbilt Judges and Junors 20 Gilles, DRiz 1983, 41 επ [41 I] ο Wolf, Gerichtsverfassungesrecht 215 Wipfelder, DRiz 1984, 41 επ. (45 II) τονίζει ορθά ότι η δικαστική ανεξαρτησία περιλαμβάνει την αντικειμενική επίλυση της συγκεκριμένης διαφοράς· οι Habscheid/Schloosser, Die richterliche Unabhängigkeit 255 υποστηρίζουν ότι οι διατάξεις του δικονομικού δικαίου σχετικά με την εξαίρεση του δικαστή κατοχυρώνουν την δικαστική ανεξαρτησία· ο Schlaich, Neutralität 60 δεν διακρίνει την μεροληπτική στάση του δικαστή εξαιτίας προσωπικών συμφερόντων του από την προσβολή της ανεξαρτησίας από άλλα όργανα του κράτους.

συνταγματικό κανόνα που προστατεύει το νόμιμο δικαστή, παρουσιάζει ένα από τα συνταγματικά θεμέλια της δικαστικής αμεροληψίας ως το μοναδικό και παραγνωρίζει το βασικό σκοπό που επιδιώκεται με την καθιέρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Και οι δύο θεμελιώδεις αρχές βρίσκονται σε μία αδιάλυτη εσωτερική συνάφεια μεταξύ τους. Και οι δύο πλήττονται, όταν ο δικαστής μεροληπτεί. Καλύπτουν όμως διαφορετικούς τομείς της οργάνωσης της απονομής της δικαιοσύνης. Νόμιμος είναι ο δικαστής, τον οποίο προβλέπει ο νόμος ως αρμόδιο να δικάσει μια υπόθεση, διότι η σχετική συνταγματική προστασία καλύπτει τόσο την υλική και τοπική αρμοδιότητα των δικαστηρίων όσο και την κατανομή της αρμοδιότητας μέσα στο ίδιο δικαστήριο και τον καθορισμό των συνθέσεων για την εκδίκαση συγκεκριμένων υποθέσεων. Σύμφωνα με τη συνταγματική επιταγή του νόμιμου δικαστή πρέπει να είναι από πριν το δικαστήριο και οι δικαστές που θα δικάσουν τη συγκεκριμένη υπόθεση σαφώς κατά το δυνατό καθορισμένοι από το νόμο και τον εσωτερικό οργανισμό λειτουργίας των δικαστηρίων, διότι, με τον τρόπο αυτό, αποσκοπείται η αποτροπή του κινδύνου ανάμιξης μη ουσιαστικών κριτηρίων κατά την εκδίκαση της συγκεκριμένης περίπτωσης, ο οποίος υφίσταται, όταν ειδικά συγκροτούνται δικαστήρια, για να δικάσουν μία ή περισσότερες συγκεκριμένες υποθέσεις.

Με τη δικαστική ανεξαρτησία αντίθετα εξασφαλίζεται η απονομή της δικαιοσύνης από όργανα, των οποίων η υπηρεσιακή κατάσταση διασφαλίζεται από επεμβάσεις της νομοθετικής και εκτελεστικής λειτουργίας και η μόρφωση της δικανικής τους κρίσης

στη συγκεκριμένη περίπτωση κατευθύνεται μόνο από τις επιταγές των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου. Η κατοχύρωση της δικαστικής αμεροληψίας δεν συνεπάγεται και την κατοχύρωση της δικαστικής ουδετερότητας. Οι έννοιες αυτές θα πρέπει σαφώς να αντιδιασταλούν. Από το δικαστή δεν μπορεί να αναμένει κανείς ότι θα παραμείνει ουδέτερος, διότι είναι υποχρεωμένος να ταχθεί με το μέρος ενός από τους διαδίκους, όταν διαπιστώσει ότι το συγκεκριμένο αίτημα είναι νομικά βάσιμο και έχει αποδειχθεί¹⁰.

Ο δικαστής όμως μεροληπτεί, όταν από λόγους μη αντικειμενικούς προδιατίθεται δυσμενώς ή ευμενώς προς ορισμένη ομάδα ανθρώπων ή κατηγορία διαφορών, με το βέβαιο αποτέλεσμα να αδικεί το ένα από τα διάδικα μέρη¹¹. Η δικαστική αμεροληψία δεν απαιτεί ουδετερότητα, αλλά δικανική κρίση σύμφωνα με αρχές, οι οποίες ισχύουν ανεξάρτητα από την αλλαγή των συγκεκριμένων καταστάσεων ή της πολιτικής εξουσίας¹².

10 Riedel, οπ[σημ]13 Wassermann, Die richterliche Gewalt 163

11. Riedel οπ[σημ6]17-20,41,74,197 Wassermann, ό.π. (σημ. 18) 165, 168.

12. Kriele NJW 1976,777 επ [777 II]

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δικαστική ανεξαρτησία όσο μεγάλη αξία και να έχει για τη σύγχρονη έννομη τάξη και παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί από το σύνταγμα προκειμένου να μείνει «αλώβητη» εντούτοις θα πρέπει να γίνουν κάποιες τροποποιήσεις. Οι τροποποιήσεις αυτές πρέπει να έχουν ως γνώμονα τις ακόλουθες κατευθυντήριες γραμμές (που στο μεγαλύτερο μέρος τους είναι και οι απόψεις της ενώσεως δικαστών και εισαγγελέων) :

1. οι προαγωγές των δικαστικών λειτουργών να αποφασίζονται από το ΑΔΣ (άρθρο 109 Ν 1578\85) αλλά διευρυμένο ώστε να περιλαμβάνει το 1\2 των μελών του αντίστοιχου ανώτατου δικαστηρίου όχι με τη σημερινή 7μελη\11μελη του σύνθεση (άρθρο 110 επ)
2. αλλαγή στο τρόπο επιλογής της ηγεσίας του δικαστικού σώματος- χωρίς εισήγηση του υπουργού δικαιοσύνης και απόφαση του υπουργείου συμβουλίου- (άρθρο 90 V του Σ., άρθρο 45 III Ν. 1578\85) δηλαδή χωρίς την ανάμιξη της εκτελεστικής εξουσίας.
3. Ο προϊστάμενος των δικαστηρίων –σταθερή πηγή αμφισβητήσεως της ανεξαρτησίας και δημιουργίας δυσμενών σχολίων- να αντικατασταθεί από τον αρχαιότερο Πρόεδρο πλαισιωμένο από δύο εκλεγμένους δικαστές του δικαστηρίου.
4. καθιέρωση του δεύτερου βαθμού επιθεωρήσεως όπου θα μπορούσε να προσφύγει ο δικαστικός λειτουργός.
5. Μόνιμη εκ των προτέρων συγκρότηση των τμημάτων κάθε δικαστηρίου, με κλήρωση, στην οποία στην οποία θα συμμετέχουν όλοι οι υπηρετούντες δικαστές –ώστε να αποφευχθούν οι «ειδικές» συνθέσεις και να κατοχυρωθεί η αρχή του φυσικού δικαστή.

Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι υπάρχει περιθώριο βελτιώσεων προκειμένου να προάγουμε τη θεμελιώδη για το δίκαιο αρχή της δικαστικής ανεξαρτησίας και κατ' επέκταση να προωθήσουμε μια ευνοούμενη δημοκρατία.

7. ΛΗΜΜΑΤΑ

- **Ανεξαρτησία:** Η απουσία εξαρτήσεως, η απόλυτη ελευθερία στη λήψη αποφάσεων και την εκτέλεση ενεργειών χωρίς τη μεσολάβηση ελέγχου ή κηδεμονίας. ΣΥΝ. Το αυτεξούσιο ΑΝΤ. εξάρτηση, υποτέλεια.
- **Independence:** The absence of dependence, the absolute freedom in the decision-making and acting without the mediation of control or guardianship.
- **Δικαστικός:** αυτός που σχετίζεται με τους δικαστές, τη δίκη ή το δικαστήριο.
- **Judiciary:** the one that is related to the judges, the trial or the court.

8. ΠΕΡΙΛΗΨΗ-SUMMARY

η δικαστική ανεξαρτησία κατοχυρωμένη απ το σύνταγμα διακρίνεται σε λειτουργική και προσωπική και έχει σκοπό να προάγει την απονομή της δικαιοσύνης στην ελληνική έννομη τάξη λειτουργική ανεξαρτησία συσχετίζει τη δικαστική με τις δυο άλλες λειτουργίες αλλά σε κάποια σημεία τις περιορίζει για να τις οριοθετήσει και παράλληλα να προασπίσει την ανεξαρτησία της. Αντίθετα η προσωπική ανεξαρτησία αφορά σε ένα σύνολο ρυθμίσεων του συντάγματος προκειμένου να εξασφαλίσει ότι οι δικαστές θα λειτουργήσουν όπως ορίζει το σύνταγμα καθώς επίσης και η αξιολόγησή της αποτελεσματικότητας τους . Αλλά προκειμένου να εξαχθεί ένα ασφαλές συμπέρασμα πρέπει να διερευνηθούν ο σκοπός και η αναγκαιότητα ύπαρξής της στην κάθε κοινωνία.

Judicial independence guaranteed by the constitution is divided in functional and personal and aims to promote the administration of justice in the Greek legal order .The functional judicial independence relates to the two other functions, but in some places the limit to define them, while defend its independence . On the other hand, the personal independence is for a set of constitutional arrangements to ensure that judges will act as the constitution states as well as evaluates their effectiveness. But in order to draw a firm conclusion should address the purpose and necessity of existence in every society.

8/1998 ΑΠ (ΟΛΟΜ) ΔΙΟΙΚ (276587)

ΠΕΙΡ.ΝΟΜ/1998 (96)

Απόφαση 8/1998 Διοικητικής Ολομέλειας ΑΠ. Σύνταγμα. Διάκριση λειτουργιών. Ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Δημόσιο εγκώμιο ή επίκριση συγκεκριμένης δικαστικής απόφασης από τον Υπουργό Δικαιοσύνης μπορεί να εκληφθεί ως απόπειρα επηρεασμού και ενέχει εξ αντικειμένου επέμβαση στην "προσωπική ανεξαρτησία" των δικαστών, ιδίως όταν αφορά υπόθεση εκκρεμή.

Α.Π. Αριθ. 8/1998 (Διοικ. Ολομ.)

Πρόεδρος: Στέφανος Μαθίας, Πρόεδρος του Α.Π.
Εισαγγελέας: Παναγιώτης Δημόπουλος, Εισαγγελέας Α.Π.
Εισηγητής: Γεώργιος Νικολόπουλος, Αρεοπαγίτης

Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 26 και 87 παρ. 1 και 2 του Συντάγματος, η νομοθετική λειτουργία, ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση. Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια και "οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού". Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία. Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και τους νόμους. Με τις θεμελιώδεις οργανωτικές αυτές διατάξεις (βλ. και άρθρ. 110 παρ. 1 Συντ.) καθιερώνεται η αρχή της διακρίσεως των λειτουργιών, που αποτελεί το θεμέλιο της συνταγματικής νομιμότητας και χαρακτηρίζει κάθε δημοκρατική κοινωνία ως Κράτος Δικαίου. Το άρθρο 26 Συντ. αναθέτει την άσκηση καθεμιάς από τις τρεις συντεταγμένες λειτουργίες σε ξεχωριστά όργανα, απαγορεύοντας οποιαδήποτε ανάμειξη (επέμβαση) των οργάνων της μιας στα καθήκοντα και της αρμοδιότητες της άλλης. Με τα άρθρα 87 επ. Συντ. προσδιορίζονται οι αρμοδιότητες των οργάνων της δικαστικής λειτουργίας και ανατίθεται αποκλειστικά στα δικαστήρια το καθήκον να επιλύουν τις διαφορές των πολιτών και να ασκούν την ποινική δικαιοδοσία της πολιτείας. Για την εκπλήρωση της αποστολής τους αυτής και την ορθή και ενεπηρεάστη απονομή δικαιοσύνης οι δικαστές "απολαμβάνουν λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας", υποκείμενοι μόνο στο Σύνταγμα και τους νόμους. Η λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία της οποίας "απολαμβάνουν" οι δικαστές αποτελεί εκδήλωση της διακρίσεως των λειτουργιών και της συνταγματικής νομιμότητας. Η δικαστική ανεξαρτησία δεν είναι προνόμιο, αλλά ευθύνη και δέσμευση των δικαστών που οφείλουν, κατά το Σύνταγμα, να τηρούν, ως εγγύηση του πολίτη ότι η δικαιοσύνη απονέμεται από ανεξάρτητα όργανα που υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και τους νόμους. Μέσα από την ανεξαρτησία των δικαστών το Σύνταγμα εγγυάται το κύρος της δικαιοσύνης και των δικαστικών αποφάσεων. Τα όργανα και οι φορείς των άλλων συντεταγμένων λειτουργιών και ιδιαίτερα της εκτελεστικής οφείλουν να τηρούν τη συνταγματική νομιμότητα και να μη δίνουν την εντύπωση κυβερνητικής παντοδυναμίας στο Χώρο της δικαιοσύνης. Πρέπει να αποφεύγεται κάθε ανάμειξη ή παρακίνηση ή παραίνεση ή παρέμβαση, άμεση ή έμμεση στο έργο της δικαιοσύνης από οποιονδήποτε και για οποιονδήποτε λόγο (Σύσταση της Επιτροπής εξ Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης 94/12 από 13.10.1994). Ούτε στο

όνομα "του κοινού περί δικαίου αισθήματος" ή της λαϊκής κυριαρχίας επιτρέπονται τέτοιες επεμβάσεις. Επομένως, το φαινόμενο να γίνεται δημόσια επίκριση ή επιτιμητικός σχολιασμός συγκεκριμένων δικαστικών αποφάσεων από κυβερνητικούς παράγοντες είναι ασυμβίβαστο προς την αρχή της διακρίσεως των λειτουργιών. Επί πλέον έτσι κλονίζεται η πεποίθηση των πολιτών στην ανεξαρτησία των δικαστών. Γιατί ο μέσος πολίτης δεν γνωρίζει πως σκέφθηκε το δικαστήριο. Εύλογα δε μπορεί να εκλάβει κάθε τέτοια εκδήλωση ως απόπειρα επηρεασμού και επέμβασης στην προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών. Κάθε δικαστική απόφαση υπόκειται και πρέπει να υπόκειται σε επιστημονική και λογική κριτική όχι όμως σε επίσημη κυβερνητική αποδοκιμασία. Δεν πρέπει με την κριτική ή το σχολιασμό να τίθεται σε αμφισβήτηση η δικαστική ανεξαρτησία και το κύρος της δικαιοσύνης (άρθρ. 10 παρ. 2 της Συμβάσεως της Ρώμης που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1.974). Από σεβασμό στην αρχή της διακρίσεως των λειτουργιών, που αποτελεί τη βάση του κράτους δικαίου, δεν πρέπει να γίνεται κριτική και σχολιασμός των δικαστικών αποφάσεων από τα όργανα των άλλων συντεταγμένων λειτουργιών, ιδίως επί εκκρεμών υποθέσεων, γιατί είναι δυνατόν να προκαλέσουν την εντύπωση επέμβασης στη προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών". Στη συνέχεια ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου πρότεινε τα εξής: "Η Ελληνική Πολιτεία, ως κράτος δικαίου, έχει αναγάγει σε βασική αρχή της οργάνωσης και λειτουργίας της την διάκριση και ισοτιμία των εξουσιών και την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης έναντι των δύο άλλων εξουσιών, Εκτελεστικής και Νομοθετικής. Το άρθρο 87 παρ. 1 του Συντάγματος αναγνωρίζει και κατοχυρώνει την λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών από τους οποίους συγκροτούνται τα δικαστήρια, άσκη στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι οι δικαστές, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους. Εν συνεχεία, με ένα πλέγμα διατάξεων του Συντάγματος που αφορούν τις προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις, την οριστική απόλυση, την άσκηση της πειθαρχικής εξουσίας και τις αποδοχές των δικαστικών λειτουργιών, επιδιώκεται η αποτελεσματική διασφάλιση της προσωπικής ανεξαρτησίας τους, που είναι απαραίτητη προϋπόθεση και συμπλήρωμα της λειτουργικής ανεξαρτησίας τους.

Η έναντι της Εκτελεστικής εξουσίας ανεξαρτησία των Δικαστικών λειτουργιών έχει την έννοια της απαγόρευσης πάσης επέμβασης της εκτελεστικής εξουσίας, επέμβασης η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει τους δικαστές στη διαμόρφωση της δικαιοδοτικής τους κρίσης επί συγκεκριμένης υποθέσεως, στην εκδίκαση της οποίας μετέχουν ή πρόκειται να μετέσχουν. Κάθε εκδήλωση των οργάνων της εκτελεστικής εξουσίας η οποία, ανεξαρτητως των προθέσεων του οργάνου, είναι πρόσφορη, κατ' αντικειμενική κρίση, να διαταράξει την νηφαλιότητα και αμεροληψία ή και να νοθεύσει ή υπονομεύσει το άδολο και την αγνότητα της συνειδήσεως του δικαστή και να τον επηρεάσει, δυσμενώς ή ευμενώς, στη διαμόρφωση της δικαιοδοτικής του κρίσης, είναι ανεπίτρεπτη. Ιδιαίρετα δε είναι ανεπίτρεπτη και επικίνδυνη για την αμεροληψία και ανεξαρτησία του δικαστή η εκδήλωση, όταν αυτή προέρχεται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης ο οποίος έχει αποφασιστικό λόγο στην υπηρεσιακή εξέλιξη και εν γένει μεταχείριση των δικαστικών λειτουργιών. Ειδικότερα, εφόσον η εκδίκαση της υποθέσεως δεν έχει οριστικά και αμετάκλητα περατωθεί, η εκ μέρους του Υπουργού Δικαιοσύνης δημόσια επίκριση ή ο δημόσιος εγκωμιασμός συγκεκριμένης οριστικής (αλλά μη αμετάκλητης) απόφασης επί συγκεκριμένης υποθέσεως συνιστά επέμβαση στην προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών που πρόκειται να δικάσουν και δύναται, κατ' αντικειμενική κρίση, να εκληφθεί, ανεξαρτητως των προθέσεων του Υπουργού, ως απόπειρα επηρεασμού των δικαστών στη διαμόρφωση της δικαιοδοτικής τους κρίσης στην υπόθεση αυτή, αφού ο Υπουργός Δικαιοσύνης, κατά το Σύνταγμα και τον Κώδικα Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών, έχει αποφασιστικό λόγο στην ευνοϊκή ή δυσμενή μεταχείριση των δικαστικών λειτουργιών, δεδομένου ότι

δικαιούται να χορηγεί εκπαιδευτικές άδειες στο εξωτερικό και μισθολογικές προαγωγές, να εγείρει την πειθαρχική αγωγή εναντίον κάθε δικαστικού λειτουργού, να διαφωνεί προς την απόφαση του Α.Δ.Σ. για κάθε ζήτημα που αφορά την προσωπική και υπηρεσιακή κατάσταση των δικαστικών λειτουργών, μετέχει δε και εισηγείται στο γπουργικό Συμβούλιο για την προαγωγή στις θέσεις των προέδρων και αντιπροέδρων των ανωτάτων δικαστηρίων, καθώς και του Εισαγγελέως του Αρείου Πάγου. ΔΙΑ ΤΑΥ-ΤΑ Προτείνω να αποφανθεί η Ολομέλεια ότι: Η από τον γπουργό Δικαιοσύνης επίκριση ή ο εγκωμιασμός συγκεκριμένης δικαστικής απόφασης, που αφορά υπόθεση εκκρεμή ή δυναμένη να καταστεί εκκρεμής, μπορεί να εκληφθεί ως απόπειρα επηρεασμού των δικαστικών λειτουργιών στο σχηματισμό της δικανικής τους πεποιθήσεως και ενέχει επέμβαση στην "προσωπική ανεξαρτησία τους".

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Αποφασίζει ότι:

Δημόσιο εγκώμιο ή επίκριση συγκεκριμένης δικαστικής απόφασης από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, μπορεί να εκληφθεί ως απόπειρα επηρεασμού και ενέχει εξ αντικειμένου επέμβαση στην "προσωπική ανεξαρτησία" των δικαστών, ιδίως όταν αφορά υπόθεση εκκρεμή.

936/1997 ΣΤΕ (255740)

Α ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ/1997 (1)

Φορολογία εισοδήματος. Δικαστικοί λειτουργοί. Ανεξαρτησία των δικαστών, λειτουργικής και προσωπικής, έναντι των δύο άλλων λειτουργιών. Εγγύηση της ανεξαρτησίας αυτής είναι και η ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση των δικαστών, επιτάσσοντας τη χορήγηση σύ αυτούς αποδοχών όχι κατώτερων των αντίστοιχων οργάνων των άλλων λειτουργιών. Χορήγηση στα όργανα αυτά μεγαλύτερων αποδοχών παραβιάζει ευθέως το Σύνταγμα. Στην έννοια του όρου αποδοχές νοούνται και οι χορηγούμενες με οποιοδήποτε τρόπο φορολογικές ελαφρύνσεις, όπως η απαλλαγή από το φόρο εισοδήματος του μισού της αποζημίωσης που καταβάλλεται στους βουλευτές. Νόμιμη η αναγνώριση της φορολογικής αυτής ελάφρυνσης και στους δικαστικούς λειτουργούς. Απορρίπτεται η αίτηση αναίρεσης για παραβίαση ουσιαστικού δικαίου.

Αριθμός 936/1997

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Β

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 27 Μαρτίου 1996 με την εξής σύνθεση: Ηλ. Παπαγεωργίου, Σύμβουλος της Επικρατείας, Προεδρεύων, σε αναπλήρωση του Προέδρου του Τμήματος, που είχε κώλυμα, Σ. Καραλής, Δ. Κωστόπουλος, Σύμβουλοι, Ι. Γράβαρης, Ηρ. Τσακόπουλος, Πάρεδροι. Γραμματέας η Δ. Μουζάκη.

Γ ι α να δικάσει την από 4 Μαρτίου 1994 αίτηση :

τ ο υ Προϊσταμένου Δ Δ.Ο.Υ. Θεσσαλονίκης, ο οποίος παρέστη με τον

Στ. Δέτηση, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,

κ α τ ά του ....., κατοίκου Θεσσαλονίκης (.....), ο οποίος δεν παρέστη.

Με την αίτηση αυτή ο αναιρεσείων Προϊστάμενος επιδιώκει να αναιρεθεί η 23/1993 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Παρέδρου Ηρ. Τσακόπουλου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον αντιπρόσωπο του αναιρεσείοντος Προϊσταμένου, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους αναιρέσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, σε αίθουσα του Δικαστηρίου, κ α ι

Α φ ο ύ   μ ε λ έ τ η σ ε   τ α   σ χ ε τ ι κ ά   έ γ γ ρ α φ α
Σ κ έ φ θ η κ ε   κ α τ ά   τ ο   Ν ό μ ο

1. Επειδή, για την άσκηση της υπό κρίση αιτήσεως δεν απαιτείται κατά τον νόμο η καταβολή τελών και παραβόλου.

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται, παραδεκτώς, η αναίρεση της υπ` αριθ. 23/1993 αποφάσεως της Προέδρου του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης με την οποία απερρίφθη έφεση του Δημοσίου κατά της υπ` αριθ. 4/1993 αποφάσεως του Προέδρου του Διοικητικού Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης. Με την τελευταία απόφαση, κατά παραδοχή προσφυγής του ανααιρεσιβλήτου, είχε ακυρωθεί η τεκμαιρομένη αρνητική απάντηση της ανααιρεσείουσας φορολογικής αρχής επί επιφυλάξεως διατυπωθείσης από αυτόν στην δήλωσή του φορολογίας εισοδήματος, οικονομικού έτους 1992.

3. Επειδή, όπως κρίθηκε με την απόφαση 3670/1994 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, το Σύνταγμα, όπως προκύπτει από τις διατάξεις των άρθρων 26, 87 παρ. 1 και 88 παρ. 2 αυτού, προς εξασφάλιση της ανεξαρτησίας της δικαστικής λειτουργίας αναγνωρίζει λειτουργική και ταυτική ανεξαρτησία στους δικαστές που συγκροτούν τα δικαστήρια και ταυτίζει την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και δι` αυτής την ισοτιμία της με τις άλλες δύο λειτουργίες (νομοθετική και εκτελεστική) προς την ανεξαρτησία των δικαστών. Εγγύηση προς εξασφάλιση της ανεξαρτησίας αυτής το Σύνταγμα θεωρεί και την ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση των δικαστών, την οποία καθιερώνει ευθέως, επιτάσσοντας την χορήγηση σ` αυτούς αποδοχών αναλόγων προς το λειτούργημά τους, ήτοι προς την άσκηση της δικαστικής λειτουργίας, και συνεπώς, λόγω της ισοτιμίας της λειτουργίας αυτής προς τις λοιπές δύο, αποδοχών όχι κατωτέρων των αποδοχών των αντίστοιχων οργάνων των άλλων λειτουργιών. Επομένως, χορήγηση στα τελευταία αυτά όργανα αποδοχών που είναι μεγαλύτερες από τις χορηγούμενες στους δικαστές παραβιάζει ευθέως τις ανωτέρω συνταγματικές διατάξεις. Η παραβίαση αυτή έχει ως συνέπεια την κατ` ευθεία εφαρμογή του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με τα άρθρα 26 και 87 παρ. 1 αυτού, αναβάθμιση των αποδοχών των δικαστών με την χορήγηση και σ` αυτούς, με τον ίδιο τρόπο, των ίδιων συνολικών καθαρών αποδοχών που χορηγούνται στα όργανα των άλλων λειτουργιών, ως αποδοχών νοουμένων των χορηγούμενων με οποιοδήποτε τρόπο, περιλαμβανομένης και της θεσπίσεως ιδιαίτερης φορολογικής μεταχειρίσεως των. Εν όψει αυτών, καθώς και της εξισώσεως, με την από 22.12.1964 απόφαση της Βουλής (διατηρηθείσα σε ισχύ

με το άρθρο 1 παρ. 1 του Ζ/1975 Ψηφίσματος της Ε Αναθεωρητικής Βουλής (ΦΕΚ 23 Α), το οποίο, κατά την παρ. 2 του άρθρου 111 του Συντάγματος, εξακολουθεί να ισχύει, μέχρι της τροποποίησης ή καταργήσεώς του διά νόμου), της βουλευτικής αποζημίωσης με τις αποδοχές των ανωτάτων δικαστικών λειτουργών, η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 5 του Ζ/1975 Ψηφίσματος, με την οποία αυξήθηκε το καθαρό ποσό της βουλευτικής αποζημίωσης διά της απαλλαγής από τον φόρο εισοδήματος του ημίσεος αυτής ως καλύπτοντος δαπάνες παραστάσεως, κινήσεως και επικοινωνίας των βουλευτών, οι οποίες όμως καλύπτονται, με τις προβλεπόμενες στα άρθρα 2 και 3 του ιδίου Ψηφίσματος απαλλαγές και ατέλειες, είναι εφαρμοστέα και επί των αποδοχών των δικαστών προς διαφύλαξη των συνταγματικών αρχών της διακρίσεως των λειτουργιών, της ισοτιμίας και ισοδυναμίας αυτών και της ανεξαρτησίας της δικαστικής λειτουργίας. Η εφαρμογή δε αυτή των αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεων του ανωτέρω Ψηφίσματος και στις αποδοχές των δικαστικών λειτουργών, μη αποκλειόμενη από τις διατάξεις αυτές, δεν συνιστά άσκηση νομοθετικού έργου, κατά παράβαση του άρθρου 80 του Συντάγματος, διότι αποτελεί εφαρμογή κανόνων δικαίου, ήτοι των ως άνω διατάξεων του Ζ/1975 Ψηφίσματος και του Συντάγματος και όχι ανεπίτρεπτη θέσπιση νέων. Συνεπώς, δεν έσφαλε, εν προκειμένω, η Πρόεδρος του Διοικητικού Εφετείου, η οποία με την προσβαλλόμενη απόφαση έκρινε, με τις ίδιες σκέψεις, ότι, κατ'εφαρμογή του άρθρου 5 παρ. 1 του Ζ/1975 Ψηφίσματος της Ε Αναθεωρητικής Βουλής, το ήμισυ των αποδοχών του αναιρεσιβλήτου δικαστικού λειτουργού κατά το ένδικο οικονομικό έτος απαλλάσσεται του φόρου εισοδήματος και τα περί του αντιθέτου προβαλλόμενα με την υπό κρίση αίτηση πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμα όπως και η αίτηση αυτή στο σύνολό της.

Δ ι ά τ α ύ τ α

Απορρίπτει την αίτηση.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 27 Μαρτίου 19..

Ο Προεδρεύων Σύμβουλος

Η Γραμματέας

Ηλ. Παπαγεωργίου

Δ. Μουζάκη

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 12ης Μαρτίου 1997.

Ο Προεδρεύων Σύμβουλος

Η Γραμματέας

Ηλ. Παπαγεωργίου

Π. Στεργιοπούλου

18/1993 ΓΝΜΔ ΑΠ (70618)

ΠΟΙΝΧΡ/1994 (410)

Πειθαρχικός έλεγχος των δικαστικών λειτουργών για τη δικαστική κρίση τους. Προϋποθέσεις που το επιτρέπουν.

Αντίθετη άποψη μειοψηφίας.

Α` ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Αριθμ. 18/1993

Προεδρεύων ο πρόεδρος Β. Κόκκινος
Εισηγητής ο αρεοπαγίτης Σ. Μαθθίας

Κατά το άρθρο 14 παρ. 7 στοιχ. β` του Κώδικα που κυρώθηκε με το Ν. 1756/1988, όπως το άρθρο αυτό έχει αντικατασταθεί δια του άρθρου 3 του Ν. 1868/1989, στην αρμοδιότητα της Ολομέλειας του Δικαστηρίου υπάγεται και η λήψη αποφάσεων για θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος, καθώς και για θέματα που αφορούν την απονομή της δικαιοσύνης. Επομένως, λόγω και τούτου, η Ολομέλεια, μετά το 3786/15-12-1992 έγγραφο του Εισαγγελέως προς τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου και την ακόλουθη σύγκλησή της, συννόμως επιλαμβάνεται του ζητήματος του επιτρεπτού ή μη του πειθαρχικού ελέγχου δικαστικών λειτουργών για την επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστική κρίση τους και, σε καταφατική περίπτωση, των ορίων τέτοιου ελέγχου, προκειμένου να αποφανθεί σχετικώς.

Σύμφωνα με το άρθρο 87 παρ. 1, 2 του Συντάγματος του 1975, η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία και υπόκεινται, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, μόνο στο Σύνταγμα και τους νόμους. Διατύπωση συνεπειών της συνταγματικής αρχής της δικαστικής ανεξαρτησίας (αρχής συναγομένης από την ισχύ του Συντάγματος του 1952 από τα άρθρα 87, 88 παρ. 1, 90 αυτού, συνδυαζόμενα) περιέχουν και τα άρθρα 177 του ΚΠοινΔ και 340 εδ. α του ΚΠολΔ. Κατά το πρώτο οι δικαστές δεν υποχρεούνται να ακολουθούν νομικούς κανόνες αποδείξεων, αλλά πρέπει να αποφασίζουν κατά την δική τους πεποίθηση, ακούοντας, για τον σκοπό αυτόν, την φωνή της συνειδήσεώς τους και οδηγούμενοι από την απροσωπώληπτη κρίση, που προκύπτει από τις συζητήσεις, για την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων, για το αξιόπιστο των μαρτύρων και για την αξία των λοιπών αποδείξεων. Κατά το δεύτερο, εκτός από τις περιπτώσεις που ορίζει ρητά ο νόμος, το δικαστήριο κρίνει ελεύθερα τα αποδεικτικά μέσα και αποφασίζει κατά συνείδηση αν οι ισχυρισμοί είναι αληθινοί. Σύμφωνα με το άρθρο 91 παρ. 1 του Κώδικα, του κυρωμένου με το άρθρο 91 παρ. 1 του Κώδικα, του κυρωμένου με τον Ν. 1756/1988, "πειθαρχικό παράπτωμα συνιστά κάθε υπαίτια και καταλογιστική πράξη ή συμπεριφορά εν γένει του δικαστικού λειτουργού εντός ή εκτός υπηρεσίας, εφ' όσον αντίκειται προς τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από το Σύνταγμα και τις κείμενες διατάξεις ή είναι ασυμβίβαστη προς το αξίωμά του και θίγει το κύρος του ή το κύρος της δικαιοσύνης". Ορίζεται δε στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου ότι "οι ειδικότερες υποχρεώσεις των δικαστικών λειτουργών καθορίζονται από τις διατάξεις που αναφέρονται στην απονομή της δικαιοσύνης, την εσωτερική οργάνωση και λειτουργία των δικαστηρίων και την κατάστασή τους ως δικαστικών λειτουργών". Το άρθρο 99 παρ. 2 του προαναφερομένου Κώδικα περιέχει διάταξη κατά την οποία "ο αρμόδιος να ασκήσει τη δίωξη, όταν λάβει με οποιοδήποτε τρόπο γνώση ότι τελέστηκε από δικαστικό λειτουργό πράξη που μπορεί να χαρακτηριστεί ως πειθαρχικό παράπτωμα, υποχρεούται να ασκήσει πειθαρχική αγωγή, εκτός αν συντρέχει η περίπτωση της παραγράφου 4". Και ορίζεται στην παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου ότι "αν πρόκειται για πειθαρχικά παραπτώματα που οφείλονται σε ελαφρά αμέλεια και δικαιολογούν μόνο ποινή επίπληξης, η δίωξη απόκειται στη διακριτική ευχέρεια του αρμόδιου οργάνου, το οποίο λαμβάνει υπόψη το συμφέρον της δικαιοσύνης και την όλη διαγωγή του δικαστικού λειτουργού εντός και εκτός της υπηρεσίας". Κατά δε το άρθρο 93 παρ. 4 του Κώδικα "όταν πρόκειται για παράπτωμα που οφείλεται σε ελαφρά αμέλεια, ο πειθαρχικός δικαστής μπορεί, εκτιμώντας τις συνθήκες

κάτω από τις οποίες έχει τελεσθεί και την προσωπικότητα του διωκομένου, να μην επιβάλει ποινή". Εν όψει όμως των διατάξεων του άρθρου 87 παρ. 1, 2 του Συντάγματος που προαναφέρονται και της επαυξημένης, ως διατάξεων Συντάγματος, δυνάμεώς τους, οι περί πειθαρχικού παραπτώματος δικαστικού λειτουργού γενικές ως άνω διατάξεις (των άρθρων 91 παρ. 1, 93 παρ. 4, 99 παρ. 2, 4 του Κώδικα), λαμβανόμενες σε συνδυασμό, πρέπει ειδικώς αναφορικά με πράξεις δικαστικού λειτουργού ως μονοπροσώπου ή μέλους συλλογικού οργάνου απονομής της δικαιοσύνης, ενέχουσες δικαιοδοτική κρίση, να νοηθούν προοριζόμενες, δυνάμει των ανωτέρω διατάξεων του Συντάγματος, ως προς το περιεχόμενο ή την έκταση της ισχύος τους, αναλόγως, ούτως ώστε να μην αντίκεινται ουσιαστικώς αλλά να εναρμονίζονται προς την κατοχυρωμένη συνταγματικώς δικαστική ανεξαρτησία. Ανεξαρτησία, όμως, η οποία, συνοδευόμενη με δέσμευση των δικαστών από το Σύνταγμα και τους νόμους που δεν αντίκεινται σ' αυτό, δεν εκτείνεται στον χώρο της μη δικαιολογούμενης από τον Νόμο, βάσει συγκεκριμένου πραγματικού, δικαστικής πράξεως. Τέτοια πράξη πρέπει να θεωρηθεί αντικειμενικώς αυθαίρετη εφόσον η σχετική δικαστική κρίση, στερούμενη νομιμότητας, δύναται, υπό την άποψη αντικειμενικής αιτιότητας, να στηριχθεί σε μόνη τη βούληση του δικάζοντος. Είναι δε και υποκειμενικώς αυθαίρετη, όχι μόνο στην περίπτωση αντίστοιχου δόλου (άμεσου ή ενδεχομένου), οπότε πρόκειται για ενεργητική αυθαιρεσία, αλλά και στην περίπτωση αμέλειας βαριάς, που ενέχει έντονη αφροντισία του δικάζοντος για την πραγμάτωση, στη συγκεκριμένη περίπτωση, του κατά τον νόμο ορθού και δικαίου, οπότε πρόκειται για αυθαιρεσία παθητική. Το έργο, αφ' ετέρου, του δικαστή στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων δύναται βεβαίως να συνοψισθεί σε 1) προσδιορισμό της εννοίας (ερμηνεία ευθεία ή έμμεση) κανόνων δικαίου, ουσιαστικών ή δικονομικών, 2) διαπίστωση του κρίσιμου πραγματικού της εκάστοτε υποθέσεως, κατά το σύνολο των ζητημάτων, και των παρεπιπτόντων, ουσιαστικών ή δικονομικών και 3) παράθεση του πραγματικού στην απόφαση και υπαγωγή του σε κανόνες δικαίου, ουσιαστικούς ή δικονομικούς, με συναγωγή, ευθεία ή έμμεση, συμπεράσματος του δικανικού συλλογισμού (εφαρμογή κανόνων δικαίου). Αναφορικά δε με τις ενέργειες αυτές, ο δικαστής έχει αυτονόητη, εκ του νόμου, υποχρέωση ορθής πραγματώσεως. Σύμφωνα με όσα έχουν προεκτεθεί, παράπτωμα δικαστικού λειτουργού που αφορά δικαιοδοτική κρίση και δικαιολογεί πειθαρχικό έλεγχο, πέραν της περιπτώσεως αντικειμενικού σφάλματος γεγομένου από πρόθεση (δόλο άμεσο ή ενδεχόμενο) στην ερμηνεία, την εφαρμογή κανόνων δικαίου ή στον προσδιορισμό κρίσιμου πραγματικού, υπάρχει επίσης σε περίπτωση προφανούς σφάλματος από βαριά αμέλεια. Τέτοιο, προφανές σφάλμα νοείται, ειδικότερα, υπαρκτό 1) στην ερμηνεία κανόνος δικαίου, αν η ερμηνευτική εκδοχή που έγινε εσφαλμένως δεκτή, ευρίσκεται σε έκδηλη αντίθεση προς την σαφή και αναμφίβολη, τυχόν, πραγματική του έννοια, ούτως ώστε η εκδοχή αυτή να μη δύναται, αντικειμενικώς, να θεωρηθεί υποστηρίξιμη, 2) στη διαπίστωση κρίσιμου πραγματικού, αν το κατά την απόφαση σχετικό, εσφαλμένο, πόρισμα είναι αναμφιβόλως και προφανώς διάφορο εκείνου που αντικειμενικώς, βάσει και των κανόνων της λογικής και της κοινής πείρας, προκύπτει από αποδεικτικά στοιχεία ληπτέα υπ' όψιν, και ιδίως στοιχεία που έχουν δύναμη πλήρους αποδείξεως (όπως η οριζόμενη στα άρθρα 352 παρ. 1, 430 παρ. 1, 438, 440, 445, 448 του ΚΠολΔ) και 3) στη νομική υπαγωγή, με συναγωγή συμπεράσματος (ρητού ή εμμέσου) δικανικού συλλογισμού, αν το συμπέρασμα αυτό ευρίσκεται σε προφανή ανακολουθία προς τον συνδυασμό εφαρμοστέων, μη παρερμηνευμένων στην απόφαση, κανόνων δικαίου και εκτιθεμένου, τυχόν, πραγματικού (περίπτωση ευθείας παραβιάσεως κανόνων) ή στερείται εκδήλως πραγματικής, στην απόφαση, βάσεως, ικανής να στηρίξει γνώμη για ορθότητα ή μη αυτού (περίπτωση παραβιάσεως κανόνων εκ πλαγίου). Κατ' εξαίρεση από τον κανόνα του άρθρου 91 παρ. 1 του Κώδικα που προαναφέρεται, την οποία η συνταγματική αρχή της δικαστικής ανεξαρτησίας στην απονομή της δικαιοσύνης επιβάλλει, για την

ουσιαστικότητα αυτής της ανεξαρτησίας, η ελαφρά αμέλεια δεν αρκεί για την γένεση πειθαρχικής ευθύνης δικαστή από σφάλμα σε δικαιοδοτική κρίση του και η εφαρμογή των άρθρων 93 παρ. 4 και 99 παρ. 4 του Κώδικα περιορίζεται, συνακολούθως, στις περιπτώσεις σφάλματος δικαστικών λειτουργών που δεν αφορά τέτοια, δικαιοδοτική, κρίση.

Δέκα (10) όμως μέλη της Ολομέλειας έχουν τη γνώμη ότι: I. Δεν επιτρέπεται πειθαρχικός έλεγχος των δικαστικών λειτουργών για τη δικαστική κρίση τους καθαυτή, δηλαδή για την επιστημονική άποψη που ακολούθησαν όσον αφορά τα νομικά ζητήματα που αντιμετώπισαν και για την πεποίθηση την οποία σχημάτισαν από την εκτίμηση των αποδείξεων. Η συνταγματικώς εγγυημένη "λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία" των δικαστικών λειτουργών αυτό ακριβώς σημαίνει. Πράγματι, η δικαιοδοτική κρίση καθαυτή αποτελεί την έκφραση της προσωποπαγούς συνείδησης του δικαστικού λειτουργού κατά την άσκηση του έργου του. Η δυνατότητά της, εκ των υστέρων έστω, αναζήτησης πειθαρχικών ευθυνών γι' αυτήν, καταλύει την ανεξαρτησία του. Διότι το ενδεχόμενο αυτό ενεργεί κατά πρόληψη και εισάγει στη συνείδηση του δικαστή, κατά τη μόρφωση της δικανικής του πεποίθησης, υπολογισμούς και κριτήρια τρίτων. Έτσι, ο δικαστής, αντιμετωπίζοντας τον κίνδυνο της πειθαρχικής διώξεως, αυτολογοκρίνεται, απαλλοτριώνει τη δική του συνείδηση και γνώμη, υποκαθιστά στην κρίση του τη γνώμη εκείνων που μπορούν να τον διώξουν και που θα τον ελέγξουν. Από τη στιγμή που ο δικαστής θα αρχίσει να σκέπτεται και να αποφασίζει υπό το κράτος τέτοιων διαλογισμών, είναι διχασμένος, έχει χάσει τη "λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία του", έχει αποκτήσει την έξη να λογοδοτεί, άρα να συμμορφώνεται. Επιπλέον, η αντίθετη άποψη έχει τα ακόλουθα σοβαρότατα μειονεκτήματα: α) Καλλιεργώντας απραδέκτων και υπεκφυγών, δηλαδή σε συγκεκριμένη αρνησιδικία, που καταταλαιπώρει τους δικαζομένους και διασύρει την Δικαιοσύνη. β) Υποβαθμίζοντας την αποστολή και τις θεσμικές εγγυήσεις των δικαστικών λειτουργών, απομακρύνει από το δικαστικό σώμα τους άξιους νέους που είναι απαραίτητοι για τη στελέχωσή του. γ) Επιτρέποντας τον πειθαρχικό έλεγχο για τη δικαστική ψήφο, αποκλείει τη "δίκαιη δίκη", όπως αυτή νοείται από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. δ) Η πειθαρχική δίωξη εξαιτίας μιας άστοχης, έστω, δικαστικής γνώμης είναι μέτρο άδικο, δεδομένου ότι ο δικαστής δεν ευθύνεται για την τυχόν ανεπάρκειά του. Είναι δε και μέτρο απρόσφορο, διότι η έλλειψη καταρτίσεως ή ευθυκρισίας δεν διορθώνεται με διώξεις και κυρώσεις. Προληπτικώς μεν θεραπεύεται μόνο με τη συστηματική επιμόρφωση, κατασταλτικώς δε ελέγχεται κατά την επιθεώρηση και, ως έσχατο μέτρο, αντιμετωπίζεται με την οριστική παύση λόγω ανεπάρκειας (άρθρο 88 παρ. 4 Συντάγματος), που δεν αποτελεί ποινή αλλά μέτρο. Για τους ίδιους λόγους δεν μπορεί να ελεγχθεί πειθαρχικά η δικαιοδοτική κρίση ούτε λόγω υπέρβασης των "ακραίων ορίων". Μια τέτοια, ποσοτική απλώς, οριοθέτηση δεν παύει να είναι ασυμβίβαστη προς τη συνταγματικά κατοχυρωμένη ανεξαρτησία του δικαστή, και δεν αποτρέπει τα ως άνω μειονεκτήματα. Τα όρια άλλωστε αυτά είναι πάντοτε ρευστά και με το χαρακτηρισμό αυτό θα μπορεί πάντοτε να διώκεται κάθε μη αρεστή δικαστική απόφαση. Αλλά και όταν ο χαρακτηρισμός αυτός είναι καλοπροαίρετος, παραμένει πάντοτε επισφαλής, θα δημιουργεί δε αμφισβητήσεις που θα καταλήγουν σε παλινωδίες. II. Πειθαρχικός έλεγχος, αντίθετα, επιβάλλεται, κατά την άποψη της μειοψηφίας, μόνο: Α. Όταν η δικαιοδοτική κρίση είναι προϊόν δόλου (ιδιοτέλειας, μεροληψίας κ.λπ.), έστω και ενδεχομένου (αδιαφορίας). Σε τέτοια περίπτωση ο δικαστής διώκεται όχι για τη δικαιοδοτική κρίση του αλλά, ακριβώς, για τη νόθευσή της, για την παραβίαση του δικαστικού του καθήκοντος. Β. Όταν πρόκειται για σφάλμα που ανάγεται όχι στη δικαιοδοτική κρίση που εξέφερε, καθαυτή, αλλά στα προαπαιτούμενα (εξωτερικούς όρους) της κρίσης του, ιδίως σε παράλειψη δικαστικού καθήκοντος (όπως λ.χ. όταν ο

δικαστής παρείδε κατηγορία ή επιβαρυντική περίπτωση, παρείδε αγωγική βάση ή ισχυρισμό, άφησε αίτημα αδίκαστο, αγνόησε αποδεικτικό μέσο, διέλαβε αντιφάσματα συνίσταται στην παράλειψη του δικαστή να εκπληρώσει το δικαιοδοτικό έργο που όφειλε να εκπληρώσει. Και Γ. Όταν η απόφαση στερείται αιτιολογίας ή έχει ελλειπίες ή αντιφατικές αιτιολογίες. Στις περιπτώσεις αυτές ελέγχεται πειθαρχικά όχι το περιεχόμενο της δικαιοδοτικής κρίσης αλλά η, κατά παράβαση του δικαστικού καθήκοντος, παράλειψη αιτιολόγησής της. III. Τέλος, κατά την άποψη της μειοψηφίας, όσον αφορά την υπαγωγή σε αόριστες νομικές έννοιες (ΑΚ 281, 288, 200, 179, 919), τη συναγωγή ή μη ομολογίας κατά το άρθρο 261 ΚΠολΔ, την εκτίμηση της συνδρομής ή μη των όρων προσωρινής κράτησης (ΚΠοινΔ 282, 291), θα εφαρμοστούν οι προαναφερόμενες διακρίσεις: Αν δηλαδή η υπαγωγή ή εκτίμηση στηρίχθηκε σε όλα τα στοιχεία που υπήρχαν και έπρεπε να ληφθούν υπόψη, είναι αιτιολογημένη, δεν υπήρξε δε ούτε άλλη παράλειψη δικαστικού καθήκοντος αναγόμενης στα προαπαιτούμενα (εξωτερικούς όρους), ούτε συνέτρεξε τυχόν δόλος, υπό την ανωτέρω έννοια, η δικαιοδοτική κρίση καθεαυτή, έστω και άστοχη, παραμένει πειθαρχικώς ανέλεγκτη. Διαφορετικά υπόκειται σε πειθαρχικό έλεγχο.

Το περιεχόμενο του εγγράφου του Εισαγγελέως Γ, Πλαγιαννάκου, με το οποίο προκλήθηκε η σύγκληση της Ολομέλειας έχει ως εξής:

"1. Κατ' εφαρμογή του άρθρου 14, παραγρ. 2β, 4 και 7β του Ν. 1756/1988, όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 1868/1989, έχομε την τιμή να παρακαλέσουμε να συγκληθεί η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου για να ανταλλάξουν τα μέλη της απόψεις και για λήψη αποφάσεως επί του παρακάτω (στους αριθμούς 2 επομ.) εξόχως λεπτού και δυσχερούς νομικού, γενικότερου ενδιαφέροντος και με την απονομή της δικαιοσύνης συνδεομένου ζητήματος του επιτρεπτού ή μη του πειθαρχικού ελέγχου δικαστικών λειτουργιών για την επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστική κρίση τους και σε καταφατική περίπτωση της εκτάσεως και της οριοθετήσεως του εν λόγω πειθαρχικού ελέγχου, ζητήματα και ερωτήματα, τα οποία επανειλημμένως εμφανίζονται στην πράξη.

2. Πολλές φορές υποβάλλονται αναφορές διαδίκων ή δικηγόρων, με τις οποίες προσάπτονται αιτιάσεις σε δικαστικούς λειτουργούς για μη ορθή ή για εσφαλμένη δικαστική κρίση επί συγκεκριμένων υποθέσεων και με τις αναφορές αυτές ζητείται σε τελευταία ανάλυση ο πειθαρχικός έλεγχος δικαστικών λειτουργιών για την επί της ουσίας της υποθέσεως εκδοθείσα δικαστική απόφαση. Επίσης κατά την κατ' άρθρ. 99 του Ν. 1756/1988 (όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 1868/1989) εξ επαγγέλματος άσκηση πειθαρχικής δικαιοδοσίας ανακλύπει πολλές φορές το ζήτημα κατά πόσο και σε ποιά έκταση είναι ή όχι επιτρεπτός ο πειθαρχικός έλεγχος της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως, το πρόβλημα δε αυτό ανακλύπει και επί πολιτικών και επί ποινικών υποθέσεων. Το ζήτημα αυτό του επιτρεπτού ή μη του πειθαρχικού ελέγχου της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως ανέκυψε και προσφάτως, εξ αφορμής συγκεκριμένης ποινικής υποθέσεως, έλαβε ευρεία δημοσιότητα και αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεως και στη Βουλή. Όλες οι παραπάνω παράμετροι, οι οποίες αναγκαίως συνδέονται και με την έννοια και το περιεχόμενο της κατά το Σύνταγμα δικαστικής ανεξαρτησίας, καθιστούν αναγκαία (ενόψει και του ότι παρόμοια ζητήματα εμφανίζονται επανειλημμένως στην πράξη) την οριοθέτηση του ως άνω πειθαρχικού ελέγχου και γι' αυτό ακριβώς επ' αυτού του γενικότερου, εξόχως λεπτού, δυσχερούς και την απονομή της δικαιοσύνης αφορώντος ζητήματος θεωρούμε υπηρεσιακώς σκόπιμο και αναγκαίο να διατυπωθούν οι απόψεις της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου κατά τα ως άνω στον αριθμό 1 εκτεθέντα, όπως είχε συμβεί και παλαιότερα

(καίτοι χωρίς ειδικότερες περιπτώσιολογικές επισημάνσεις) με το υπ` αριθμ. 45/1955 Πρακτικό της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου (πρβλ. το Πρακτικό αυτό και την εκεί Εισαγγελική πρόταση στο NOB 1956, σελ. 74). Ανεξαρτήτως του αν οι επί του ως άνω ζητήματος απόψεις της Ολομέλειας δεσμεύουν ή όχι δεοντολογικώς τους κατά το άρθρο 99 παραγρ. 1 του Ν. 1756/1988 ασκούντες την πειθαρχική δίωξη ή τα αρμόδια Πειθαρχικά Συμβούλια, εν τούτοις οι απόψεις που θα διατυπωθούν στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου θα μπορούν να συμβάλουν στην επίλυση ενός εξόχως λεπτού, δυσχερούς, επανειλημμένως εμφανιζόμενου στην πράξη και με την απονομή της δικαιοσύνης συνδεδεμένου γενικότερου ζητήματος, όπως είναι η οριοθέτηση της εκτάσεως του ως άνω πειθαρχικού ελέγχου.

Ενόψει του ότι επανειλημμένως προκαλεί διχογνωμίες και αμφισβητήσεις το ζήτημα της οριοθέτησεως του πειθαρχικού ελέγχου της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως και του καθορισμού του πότε είναι κατά νόμο επιτρεπτός και πότε είναι κατά νόμο ανεπίτρεπτος ο εν λόγω πειθαρχικός έλεγχος, θα εκθέσουμε παρακάτω (στους αριθμούς 3 έως 12) σε γενικές γραμμές την επί του ζητήματος αυτού γνώμη μας, επιφυλασσόμενοι να αναπτύξουμε και προφορικώς λεπτομερέστερα τις σχετικές απόψεις μας, όταν θα συγκληθεί η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου κατά τα ως άνω στον αριθμό 1 εκτιθέμενα.

3. Εν πρώτοις θα πρέπει να τονισθεί ότι ο κανόνας είναι ότι δεν ελέγχεται πειθαρχικώς η επί της ουσίας της υποθέσεως κρίση του δικαστή και μόνο κατ` εξαίρεση μπορεί να υπάρξει περίπτωση τέτοιου πειθαρχικού ελέγχου. Ειδικότερα βάσει της κατά το Σύνταγμα δικαστικής ανεξαρτησίας δεν υπόκειται σε πειθαρχικό έλεγχο ο πυρήνας της κατ` ουσίαν δικαστικής κρίσεως, ενώ αντιθέτως οι δυνάμενοι να θεμελιώσουν νομικά ή πραγματικά σφάλματα ή νομικές παραδοχές εξωτερικοί όροι οι οποίοι είτε έπρεπε κατά νόμο να ληφθούν υπόψη και να αξιολογηθούν για την τελική διαμόρφωση της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως, είτε πράγματι ελήφθησαν υπόψη και αξιολογήθηκαν προς σχηματισμό της κατ` ουσίαν δικαστικής κρίσεως, υπόκειται, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, σε πειθαρχικό έλεγχο. Ως πυρήνας της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως, ο οποίος δεν υπόκειται σε πειθαρχικό έλεγχο, μπορεί σε γενικές γραμμές να ορισθεί η απόφαση στην οποία κατέληξε ο δικαστής, αφού έλαβε κατά νόμο υπόψη και αιτιολόγησε νομικώς και ουσιαστικώς όλα τα κρίσιμα στοιχεία της υποθέσεως, η δε οποιαδήποτε κρίση του, κείμενη μέσα στα πλαίσια που ορίζονται από τις κείμενες διατάξεις, δεν συνιστά υπέρβαση της από το νόμο παρεχομένης στο δικαστή εξουσίας. Ανάλογη διάκριση (καίτοι σε ζητήματα ασκήσεως εποπτείας) μεταξύ "Kerubereich" (μη ελεγχόμενου πειθαρχικώς) και "Bereich ausserer Ordnung" (ελεγχόμενου πειθαρχικώς) γίνεται και από τη νομολογία του Γερμανικού Ακυρωτικού (Bundesgerichtshof), δικάζοντος ως πειθαρχικού δικαστηρίου πειθαρχικά παραπτώματα δικαστικών λειτουργών, στα οποία περιλαμβάνεται και η περίπτωση της "offensichtlich fehlerhaften Entscheidung" (πρβλ. σχετικώς το βιβλίο υπό Ruth Schmidt-Rantsch, Dienstaufsicht über Richter, 1985, σελ. 33 επ., 44 επ. και 49 επ.).

4. Προς κατανόηση της ως άνω (στον αριθμό 3) υποστηριζόμενης απόψεως και της διατυπούμενης ως άνω γενικής και βασικής αρχής παραθέτουμε ενδεικτικώς και μόνο τις ακόλουθες συγκεκριμένες περιπτώσεις:

α) Η μη λήψη παντάπασι υπόψη από το δικαστή κρισίμων για την ένδικη υπόθεση εγγράφων, προσαχθέντων και επικληθέντων, ανήκει στους ως άνω "εξωτερικούς όρους" και γι` αυτό ελέγχεται πειθαρχικώς (πρβλ. σχετικώς την υπ` αριθμ. 1/1966 απόφαση του Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας, εις NOB 14, σελ. 860), ενώ αντιθέτως η κατόπιν λήψεως υπόψη και αιτιολογημένης εκτιμήσεως των εγγράφων αυτών διαμορφούμενη κατ` ουσία

δικαστική κρίση είναι πειθαρχικώς ανέλεγκτος, ως ανήκουσα υπό τη μορφή αυτή στον πυρήνα της δικαστικής κρίσεως (πρβλ. όμως και παρακάτω στο στοιχείο δ).

β) Τα ίδια ως άνω (στο στοιχείο α) ισχύουν και στην περίπτωση της λήψεως ή μη λήψεως υπόψη "πραγμάτων" (ισχυρισμών κλπ. των διαδίκων) ουσιωδών για την έκβαση της δίκης.

γ) Η αιτιολογημένη κρίση και εκτίμηση περί του βαθμού και του μέτρου της αξιοπιστίας ή μη των μαρτύρων ανήκει στον πυρήνα της κατ' ουσίαν δικαστικής κρίσεως και είναι ως εκ τούτου πειθαρχικώς ανέλεγκτος (πρβλ. σχετικώς και παρακάτω στο στοιχείο στ). Όπως αναφέρεται στην επί του υπ' αριθμ. 45/1955 Πρακτικού της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου Εισαγγελική πρόταση (βλέπε σχετικώς NOB 1955, σελ. 74), "οσοιδήποτε μάρτυρες και αν καταθέτωσι συμφώνως προς την άποψιν, ο δικαστής δεν δεσμεύεται, διότι τούτο θα ήγε εις τυπικήν απόδειξιν". Αντιθέτως ανήκει στους ως άνω "εξωτερικούς όρους" και ως εκ τούτου μπορεί να ελεγχθεί πειθαρχικώς η διαστροφή ή η παραμόρφωση των καταθέσεων των μαρτύρων, ή άλλων κρισίμων αποδεικτικών στοιχείων ή ουσιωδών ισχυρισμών (όπως π.χ. όταν ο δικαστικός δέχεται ότι ο μάρτυς κατέθεσε ότι το τάδε περιστατικό έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της ημέρας, ενώ από τα Πρακτικά προκύπτει ότι ο μάρτυς κατέθεσε ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή ότι το περιστατικό έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της νύκτας και τούτο είναι κρίσιμο για την έκβαση της δίκης).

δ) Η κατόπιν εκτιμήσεως ή ερμηνείας του περιεχομένου του εγγράφου απόφαση ανήκει στον "πυρήνα" της δικαστικής κρίσεως και είναι ως εκ τούτου πειθαρχικώς ανέλεγκτος, ενώ αντιθέτως η κατά το άρθρο 55, παραγρ. 20 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας παραμόρφωση του περιεχομένου του εγγράφου ανήκει στους ως άνω "εξωτερικούς όρους" και ως εκ τούτου ελέγχεται πειθαρχικώς (σε σχέση όμως με την έννοια της εκτιμήσεως του εγγράφου πρβλ. στενότερη ερμηνεία, κινούμενη μεταξύ των ορίων του "πυρήνα" της δικαστικής κρίσεως και των ως άνω "εξωτερικών όρων", την υπ' αριθ. 3/1964 απόφαση του Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας, εις NOB 13, σελ. 10 και Φιλ. Αγγελή εις NOB 13, σελ. 97 επ.).

ε) Η εκ μέρους του δικαστή παραβίαση της υποχρεώσεως να προσδώσει σε ορισμένους αποδεικτικό μέσο την αποδεικτική δύναμη που ορίζει ο νόμος (όπως π.χ. πλήρη απόδειξη στα κατά τα άρθρα 352 παραγρ. 1, 430 παραγρ. 1 και 440 ΚΠολΔ αποδεικτικά μέσα της ομολογίας, της δόσεως του όρκου και των δημοσίων εγγράφων για τις διαπιστώσεις του συντάκτη τους) ανήκει στους ως άνω "εξωτερικούς όρους" και ως εκ τούτου ελέγχεται πειθαρχικώς.

στ) Η παντελώς αναιτιολόγητη κατ' ουσία δικαστική κρίση και υπό ορισμένες προϋποθέσεις η ελλιπής και ανεπαρκής αιτιολόγηση της κατ' ουσία δικαστικής κρίσεως, ανήκουσα στους ως άνω "εξωτερικούς όρους" και αντιβαίνουσα στο άρθρο 93 παραγρ. 3 του Συντάγματος, ελέγχεται πειθαρχικώς, ενώ αντιθέτως η σε πλήρη αιτιολογία όλων των στοιχείων της υποθέσεως ερειδομένη απόφαση του δικαστή, ανήκει στον πυρήνα της κατ' ουσία δικαστικής κρίσεως και ως εκ τούτου δεν ελέγχεται πειθαρχικώς. Ετσι η σε πλήρη αιτιολογία όλων των κρισίμων στοιχείων της υποθέσεως ερειδομένη παραδοχή ή απόρριψη της αγωγής, καταδίκη ή αθώωση του κατηγορουμένου, επιμέτρηση της ποινής εντός των υπό του νόμου καθοριζομένων πλαισίων κ.τ.λ. ανήκουν στον πυρήνα της δικαστικής κρίσεως και δεν ελέγχονται πειθαρχικώς (πρβλ. σχετικώς και παραπάνω στα στοιχεία γ και δ). Η έννοια της "πλήρους αιτιολογίας" δεν ταυτίζεται με την υποκειμενική κρίση και αντίληψη εκάστου ως προς το τι αποδεικνύεται από την εκτίμηση των αποδείξεων και τούτο διότι, όπως αναφέρεται και

στην Εισαγγελική πρόταση στο ανωτέρω μνημονευθέν υπ` αριθμ. 45/1955 Πρακτικό της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου (βλέπε ΝΟΒ 4, σελ. 74), "δεν είναι ο δικαστής ελεγκτός, διότι εκείνο το οποίο άλλοι θεωρούσαν ως αποδεικνυόμενον εκ των αποδείξεων, ούτος δεν το θεωρεί, διότι η πεποίθησις είναι αποτέλεσμα πλειόνων πνευματικών λειτουργιών και ασταθμίων παραγόντων, ας ο δικάζων παρακολουθεί μεθ' όσης αυτώ η φύσις, αι κτηθείσαι γνώσεις και η πείρα, δυνάμει, τω παρέχουσι την ικανότητα να εκτιμήση" και γι' αυτό, όπως αναφέρεται στο ως άνω υπ` αριθμ. 45/1955 Πρακτικό της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, "η υποκειμενική κρίσις του δικαστού (όταν δεν συντρέχουν οι ως άνω υπό τα στοιχεία α έως στ ή άλλες ανάλογες περιπτώσεις) δεν δύναται να υποβληθεί εις πειθαρχικόν έλεγχον". Επομένως η "πλήρης αιτιολογία", μη ταυτιζόμενη προς την ως άνω υποκειμενική κρίση και αντίληψη τρίτων, ως προς το τι αποδεικνύεται από τις αποδείξεις, σημαίνει ότι η κατ' ουσία δικαστική κρίση στηρίζεται σε αντικειμενικώς λογική αλληλουχία και λογική συνέπεια των δικαστικών συλλογισμών κατά την εκτίμηση των αποδείξεων, σε πληρότητα από απόψεως αιτιολογίας όλων των κρίσιμων στοιχείων της υποθέσεως και στη νομική δυνατότητα υπαγωγής στη μείζονα πρόταση του νομικού συλλογισμού των πραγματικών παραδοχών της ελάχιστης προτάσεως του δικανικού συλλογισμού. Υπό τη μορφή αυτή η δικαστική απόφαση, ανήκουσα στον πυρήνα της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως, δεν ελέγχεται πειθαρχικώς.

ζ) Η δικαστική επιμέτρηση της ποινής (μεγαλύτερη ή μικρότερη, μέσα στα όρια που διαγράφει ο νόμος), κατόπιν αιτιολογημένης λήψεως υπόψη των από το άρθρο 79 του Ποινικού Κώδικα οριζόμενων στοιχείων, ανήκει στον πυρήνα της κατ' ουσίαν δικαστικής κρίσεως και ως εκ τούτου δεν ελέγχεται πειθαρχικώς. Αντιθέτως ανήκει στους "εξωτερικούς όρους" της κατ' ουσίαν δικαστικής κρίσεως και ως εκ τούτου ελέγχεται πειθαρχικώς η κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου επιμέτρηση της ποινής, όπως είναι π.χ. η καθ' υπέρβαση των από το νόμο προβλεπόμενων ανωτάτων ή κατωτάτων ορίων επιβαλλόμενη ποινή ή, υπό ορισμένες προϋποθέσεις (σταθερά και πάγια νομολογία κ.τ.λ.), η κατά την επιμέτρηση της ποινής διπλή αξιολόγηση των στοιχείων της ποινικής υποστάσεως του εγκλήματος (πρβλ. σχετικώς ΑΠ 355/1985, ΠοινΧρον ΛΕ, 873 και Αλ. Κατσαντώνη, ΠοινΧρ ΛΕ, 97 επ.) κ.τ.λ.

η) Άλλες ειδικότερες περιπτώσεις επιτρεπτού και μη επιτρεπτού πειθαρχικού ελέγχου της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως αναφέρονται παρακάτω στους αριθμούς 5 έως 9.

5. Ενώ στις ως άνω (στον αριθμό 4, στοιχεία α έως ζ) περιπτώσεις μπορεί να υπάρξει κατά το μάλλον ή ήττον οριοθέτηση μεταξύ του μη πειθαρχικώς ελεγχόμενου "πυρήνος" της δικαστικής κρίσεως και των πειθαρχικώς ελεγχόμενων "εξωτερικών όρων", αντιθέτως σημαντικές δυσχέρειες μπορούν να ανακύψουν κατά την οριοθέτηση της εκτάσεως και της δυνατότητας ή μη πειθαρχικού ελέγχου της καθ' υπέρβαση των ακραίων λογικών ορίων δικαστικής κρίσεως επί της ουσίας της υποθέσεως. Συγκεκριμένα παραδείγματα τέτοιου πειθαρχικού ελέγχου (το ένα επί πολιτικής και το άλλο επί ποινικής υποθέσεως) είναι τα ακόλουθα:

α) Σε σχέση με τα άρθρα 261 (κατά το οποίο στο δικαστή απόκειται να κρίνει αν συνάγεται ομολογία ή άρνηση της αγωγής) και 340 (κατά το οποίο το δικαστήριο κρίνει ελευθέρως τα αποδεικτικά μέσα και αποφαινεται κατά συνείδηση περί της αληθείας των ισχυρισμών) του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έγινε δεκτό με την υπ` αριθμ. 2/1.7.1991 απόφαση του κατά το άρθρο 91 παραγρ. 2 του Συντάγματος Ανωτάτου Πειθαρχικού Συμβουλίου (στις σελίδες 29 και 30 της αποφάσεως) ότι αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα των εκδοσάντων απόφαση του Εφετείου Αθηνών

δικαστικών λειτουργιών το ότι "κατά πλήρη παραποίηση και διαστρόφη των αρνητικών ισχυρισμών της εναγόμενης εταιρίας και συνακόλουθα καθ' υπέρβαση των επιτρεπομένων από τα άρθρα 261 και 340 ΚΠολΔ ακραίων ορίων λογικής και ελεύθερης εκτιμήσεως των ισχυρισμών αυτών η υπό των εν λόγω δικαστών εκδοθείσα απόφαση του Εφετείου Αθηνών δέχθηκε κατ' ουσίαν το κεφάλαιο αυτό της αγωγής και υποχρέωσε την εναγόμενη εταιρία να καταβάλει στην ενάγουσα το ισάξιο κατά το χρόνο της πληρωμής σε ελληνικές δραχμές ποσό των 1.516.864 μάρκων Δυτ. Γερμανίας".

β) Με την υπ' αριθμ. 4/6.3.1989 απόφαση του Επταμελούς Πειθαρχικού Συμβουλίου του Αρείου Πάγου τιμωρήθηκε πειθαρχικώς με προσωπική παύση πρόεδρος εφετών (κατά δε του Εισηγητή της υποθέσεως ασκήθηκε ποινική δίωξη για παράβαση καθήκοντος), διότι με το βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών που εξέδωσαν αντικαταστάθηκε η προσωρινή κράτηση του αλλοδαπού (Σύριου) εμπόρου ναρκωτικών Α.Ν. (κατηγορουμένου για εισαγωγή και εμπορία ηρωίνης 30 περίπου κιλών) με περιοριστικούς όρους (υποχρέωση να εμφανίζεται στο οικείο αστυνομικό τμήμα κ.τ.λ.), το βούλευμα δε αυτό εκδόθηκε διότι ο Εισηγητής της υποθέσεως εμφάνισε στο Συμβούλιο των Εφετών τον ως άνω κατηγορούμενο ως μόνιμο κάτοικο Παλαιού Φαλήρου, με Ελληνίδα σύζυγο και πατέρα δύο ανήλικων παιδιών, ενώ από τη δικογραφία προέκυπτε ότι τα πραγματικά αυτά περιστατικά δεν ανταποκρίνονταν στην αλήθεια, αφού ο ως άνω κατηγορούμενος ήταν αλλοδαπός και μόνιμος κάτοικος εξωτερικού και άλλης οικογενειακής καταστάσεως, δι' ον λόγον και όταν με το ως άνω βούλευμα απολύθηκε από τις φυλακές διέφυγε στο εξωτερικό και μέχρι σήμερα δεν είχε συλληφθεί.

6. Πρέπει να εξαρθεί το ότι στις ως άνω (στον αριθμό 5, στοιχεία α και β) δύο περιπτώσεις η καθ' υπέρβαση των ακραίων λογικών ορίων δικαστική κρίση συνδέεται με πειθαρχικώς ελεγχόμενους (κατά τα ως άνω στον αριθμό 3 εκτεθέντα) "εξωτερικούς όρους" και ειδικότερα συνδέεται είτε με την "πλήρη παραγνώριση και διαστρόφη των αρνητικών ισχυρισμών της εναγόμενης εταιρίας" (στην υπ' αριθμ. 2/1.7.1991 απόφαση του Ανωτάτου Πειθαρχικού Συμβουλίου), είτε με "πραγματικά περιστατικά που δεν ανταποκρίνονταν στην αλήθεια" (στην υπ' αριθμ. 4/6.3.1989 απόφαση του Επταμελούς Πειθαρχικού Συμβουλίου του Αρείου Πάγου). Ολα αυτά συνιστούν πειθαρχικώς ελεγχόμενους "εξωτερικούς όρους", κατά τα ειδικότερον ανωτέρω στον αριθμό 4, στοιχεία γ και στ, εκτεθέντα.

7. Ενόψει των ως άνω στους αριθμούς 5 και 6 εκτεθέντων μπορεί να λεχθεί ότι η δυνατότητα του πειθαρχικού ελέγχου της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως, λόγω υπερβάσεως των ακραίων λογικών ορίων εκτιμήσεως, προϋποθέτει ότι η δικαστική αυτή κρίση συνδέεται με πειθαρχικώς ελεγχόμενους "εξωτερικούς όρους", κατά τα ως άνω στους αριθμούς 5 και 6 εκτεθέντα (όπως π.χ. με διαστρόφη ή παραγνώριση αποδεικτικών στοιχείων ή ισχυρισμών ή με έλλειψη ή ανεπάρκεια αιτιολογίας κ.τ.λ.), αλλιώς η επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστική κρίση δεν υπόκειται σε πειθαρχικό έλεγχο για υπέρβαση των ακραίων λογικών ορίων εκτιμήσεως και τούτο διότι τότε ελέγχεται ο πυρήνας της δικαστικής κρίσεως, αφού στην περίπτωση αυτή κριτήριο πλέον της προσαπτόμενης υπερβάσεως των ακραίων λογικών ορίων εκτιμήσεως θα αποτελέσει η σχετική με την εκτίμηση των στοιχείων της υποθέσεως αποκειμενική κρίση και αντίληψη εκάστου, κατά τα ως άνω στον αριθμό 4, στοιχείο στ, ειδικότερον εκτεθέντα. Γι' αυτό ακριβώς δεν είναι ευχερές (αν δεν συντρέχουν οι ως άνω προϋποθέσεις) να ευρεθεί περίπτωση επιτρεπτού πειθαρχικού ελέγχου για υπέρβαση των ακραίων λογικών ορίων εκτιμήσεως επί των ακολούθων περιπτώσεων δικαστικής κρίσεως επί της ουσίας της υποθέσεως:

α) Στις περιπτώσεις υπαγωγής από το δικαστή συγκεκριμένων πραγματικών

περιστατικών στις γενικές ρήτρες ή στις αόριστες νομικές έννοιες, όπως π.χ. αν ορισμένα περιστατικά συνιστούν ή όχι την κατ' άρθρ. 281 Αστικού Κώδικα έννοια της καταχρήσεως δικαιώματος ή την κατά τα άρθρα 97, 200 και 288 Αστικού Κώδικα έννοια της καλής πίστεως ή των συναλλακτικών ηθών ή την κατά τα άρθρα 178, 179 και 919 Αστικού Κώδικα έννοια της αδικοπραξίας (πρβλ. σχετικώς και παρακάτω στον αριθμό 9). Στις περιπτώσεις αυτές ελέγχονται όμως πειθαρχικώς οι κατά τα άνω (στους αριθμούς 3 και 4) "εξωτερικοί όροι" (νομικά σφάλματα κ.λπ.) της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως, όπως λ.χ. όταν ο δικαστής δέχεται ότι ορισμένα περιστατικά συνιστούν την κατ' άρθρ. 914 Αστικού Κώδικα έννοια της αδικοπραξίας, χωρίς στα περιστατικά αυτά να περιλαμβάνεται και το κατ' άρθρ. 914 Αστικού Κώδικα στοιχείο της υπαιτιότητας ή όταν ο δικαστής δέχεται ότι ορισμένα περιστατικά συνιστούν κατάχρηση δικαιώματος κατ' άρθρ. 281 Αστικού Κώδικα, χωρίς όμως να δέχεται συγχρόνως ότι η άσκηση του δικαιώματος υπερβαίνει "προφανώς" τα αναφερόμενα στη διάταξη αυτή όρια.

β) Στις περιπτώσεις των άρθρων 261 (κατά το οποίο στο δικαστή απόκειται να κρίνει αν συνάγεται ομολογία ή άρνηση της αγωγής) και 340 (κατά το οποίο το δικαστήριο κρίνει ελευθέρως τα αποδεικτικά μέσα και αποφαινεται κατά συνείδηση περί της αληθείας των ισχυρισμών) του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και στην περίπτωση του άρθρου 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (αρχή της ηθικής αποδείξεως στην ποινική δίκη, κατά την οποία οι δικαστές πρέπει να αποφασίζουν κατά την πεποίθησή τους, ακολουθώντας τη φωνή της συνείδησής τους, οδηγούμενοι από την απροσωπώληπτη κρίση που προκύπτει από τη συζήτηση της υποθέσεως). Στις περιπτώσεις αυτές ο πειθαρχικός έλεγχος για υπέρβαση των ακραίων λογικών ορίων εκτιμήσεως είναι επιτρεπτός μόνο αν η επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστική κρίση συνδέεται με τους κατά τα άνω (στους αριθμούς 3 και 4) πειθαρχικούς ελεγχόμενους "εξωτερικούς όρους", όπως ειδικότερα αναπτύχθηκε παραπάνω στους αριθμούς 5, 6 και 7.

γ) Η κατά τα άρθρα 282 παραγρ. 1 και 291 παραγρ. 1 και 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας κρίση του ανακριτή, ή του δικαστικού συμβουλίου ή του δικαστηρίου περί της συνδρομής ή μη των κατά το άρθρο 282 παραγρ. 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προϋποθέσεων για να διαταχθεί ή όχι η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου (και ειδικότερα ως προς το ότι είναι ή όχι εξαιρετικά πιθανή η φυγή του κατηγορουμένου ή ως προς το ότι ο κατηγορούμενος κρίνεται ή όχι ιδιαιτέρως επικίνδυνος κ.τ.λ.) ελέγχεται πειθαρχικώς για υπέρβαση των ακραίων λογικών ορίων εκτιμήσεως μόνο υπό τις ως άνω στο στοιχείο β` προϋποθέσεις (πρβλ. σχετικώς για συγκεκριμένη περίπτωση πειθαρχικώς ανελέγκτου της κρίσεως του ανακριτή περί συνδρομής του στοιχείου της εξαιρετικά πιθανής φυγής δώδεκα κατηγορουμένων, εμφανισθέντων για απολογία ενώπιον του ανακριτή και ζητησάντων προθεσμία προς απολογία, κατά των οποίων όμως ο ανακριτής εξέδωσε εντάλματα προσωρινής κρατήσεως, το από 29 Ιανουαρίου 1991 Πόρισμα Προέδρου Εφετών και ήδη Αρεοπαγίτη, το οποίο υποβλήθηκε στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου με την υπ' αριθμ. Ε.Π. 6/29.1.1991 αναφορά του Προέδρου Εφετών Αθηνών και την εν συνεχεία υπ' αριθμ. 239/17.6.1991 πράξη αρχειοθετήσεως του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου).

8. Αμφιβολίες και διχογνωμίες μπορούν να γεννηθούν αν οι ως άνω εκτεθείσες αρχές θα εφαρμοσθούν και στις παρακάτω δύο (υπό στοιχεία α και β) περιπτώσεις, ή αν στις περιπτώσεις αυτές (για τους λόγους που αναφέρονται παρακάτω) θα πρέπει να διευρυνθούν τα όρια και τα πλαίσια του πειθαρχικού ελέγχου. Ειδικότερα:

α) Στις περιπτώσεις των αναβολών των ποινικών ιδίως δικών και κυρίως στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες πριν από την μετ' αναβολή δικάσιμο

συμπληρώνεται είτε ο χρόνος παραγραφής της αξιόποινης πράξεως, είτε το δεκαοκτάμηνο της προσωρινής κρατήσεως επί κακουργημάτων. Στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει ίσως να υπόκειται σε πειθαρχικό έλεγχο η εκ μέρους του δικαστηρίου μη εξάντληση όλων των υπάρχουσών δικονομικών δυνατοτήτων για να διεξαχθεί η δίκη (όπως π.χ. αν στις ως άνω περιπτώσεις της επικείμενης συμπληρώσεως του χρόνου της παραγραφής ή του 18μήνου της προσωρινής κρατήσεως η δίκη αναβλήθηκε λόγω απουσίας μαρτύρων, η προσέλευση όμως των οποίων θα ήταν ευχερώς ή εγκαίρως δυνατή, αν το δικαστήριο εφάρμοζε το περί αμέσου εμφανίσεως ή βιαίας προσαγωγής των μαρτύρων αυτών άρθρο 353 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, το οποίο άρθρο παρά ταύτα το δικαστήριο δεν εφάρμοσε και ανέβαλε τη δίκη, με συνέπεια την παραγραφή της αξιόποινης πράξεως ή τη συμπλήρωση του 18μήνου της προσωρινής κρατήσεως). Σε τέτοιες ή άλλες παρεμφερείς περιπτώσεις αναβολής της δίκης (και ιδίως σε περιπτώσεις επανειλημμένων παρομοίων αναβολών) υπάρχει μια μορφή περιστασιακής αρνησιδικίας, αφού ο πειθαρχικός έλεγχος αντικείμενο θα έχει πλέον όχι το πως δίκασε ο δικαστής (όπως συμβαίνει στις υπόλοιπες ως άνω στους αριθμούς 4 έως 7 περιπτώσεις), αλλά το γιατί δεν εδίκασε.

β) Στις ποινικές υποθέσεις για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών και ιδίως με κατηγορούμενους ή καταδίκους εμπόρους ναρκωτικών μη τοξικομανείς (πρβλ. σχετικώς την ως άνω στον αριθμό 5, στοιχείο β περίπτωση). Μερικές από τις ποινικές αυτές υποθέσεις έχουν έλθει και στο φως της δημοσιότητας και έχουν προκαλέσει την καθολική αντίδραση της κοινής γνώμης. Η αντικοινωνική απαξία των περιπτώσεων αυτών και οι ολέθριες για την κοινωνία και ειδικότερα για τη νεολαία συνέπειες που συσπειρώνουν την αντίδραση και την ηθική καταδίκη εκ μέρους της κοινωνίας, κατά τρόπο ομόθυμο και καθολικό, ώστε η κοινωνία να προσπαθεί αγωνιωδώς να ανεύρει τρόπους προστασίας της. Αυτοί είναι οι λόγοι, για τους οποίους η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου ενήργησε ειδική έρευνα μόνο για τις ποινικές υποθέσεις παραβάσεων του νόμου περί ναρκωτικών, χωρίς να επεκτείνει την ειδική αυτή έρευνα και σε άλλη κατηγορία ποινικών υποθέσεων. Οι λόγοι αυτοί, συνδυαζόμενοι και με άλλες ανάλογες παραμέτρους, δικαιολογούν ίσως για τις περιπτώσεις αυτές (και ιδίως για ακραίες ή κραυγαλέες περιπτώσεις) τη σε σχέση με τα ανωτέρω (στους αριθμούς 4 έως 7) διεύρυνση των ορίων ή τουλάχιστον την εντός των ως άνω (στους αριθμούς 3 έως 7) πλαισίων αυστηρότερη άσκηση του πειθαρχικού ελέγχου, χωρίς όμως και πάλι να υπόκειται σε πειθαρχικό έλεγχο ο κατά τω άνω (στον αριθμό 3 επ.) πυρήνας της επί της ουσίας της υποθέσεως εξενεχθείσης δικαστικής κρίσεως.

9. Η γνώμη του δικαστή για την ορθότερη νομική άποψη επί ορισμένου νομικού ζητήματος, την οποία ο δικαστής δέχθηκε ή ακολούθησε σε ορισμένη υπόθεση, ανήκει στον πυρήνα της δικαστικής κρίσεως και συνεπώς δεν ελέγχεται πειθαρχικώς, έστω και αν η νομική αυτή άποψη είναι αντίθετη με τη νομολογία του Αρείου Πάγου ή αντίθετη προς προγενέστερη άποψη του ίδιου δικαστή, την οποία ούτος είχε δεχθεί σε προγενέστερες αποφάσεις του. Διάφορο βεβαίως είναι το ζήτημα αν από το σύνολο των παρομοίων περιστάσεων προκύπτει ότι η μεταβολή αυτή της νομικής απόψεως του δικαστή οφείλεται στο προσωπικό ή άλλο εξωυπερησιακό, θετικό ή αρνητικό, ενδιαφέρον του δικαστή για τη συγκεκριμένη υπόθεση, διότι τότε ελέγχεται πλέον πειθαρχικώς όχι η νομική άποψη του δικαστή, αλλά η αντικείμενη σε λόγους δικαστικής δεοντολογίας, ή ευπρεπείας, ή εξαιρέσεως συμμετοχή του δικαστή στη σύνθεση του δικαστηρίου.

10. Οι ανωτέρω (στους αριθμούς 4 έως 9) συγκεκριμένες περιπτώσεις παρατέθηκαν ενδεικτικώς και μόνο για την πληρέστερη κατανόηση της ενταύθα υποστηριζομένης απόψεως, σε σχέση με τη διάκριση μεταξύ του μη

ελεγχόμενου πειθαρχικώς πυρήνα της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως και των πειθαρχικώς ελεγχόμενων "εξωτερικών όρων" (κατά τα ως άνω στους αριθμούς 3 έως 9 ειδικότερον εκτεθέντα). Οι ως άνω όμως ενδεικτικώς αναφερόμενες περιπτώσεις πόρρω απέχουν από του να εξαντλούν τον πίνακα των δυναμένων να εμφανισθούν στην πράξη παντοειδών και ποικίλων επί μέρους περιπτώσεων.

11. Ενόψει όλων όσων εκτέθηκαν παραπάνω, μπορούν τελικώς ως συμπερασματικές κρίσεις να επισημανθούν τα ακόλουθα:

α) Οι ως άνω (στον αριθμό 3 επ.) πειθαρχικώς ελεγχόμενοι "εξωτερικοί όροι" συνιστούν κυρίως νομικά σφάλματα, νομικές παραδρομές, παραβάσεις κειμένων διατάξεων, αναιτιολόγητες δικαστικές αποφάσεις και άλλες νομικές ή πραγματικές πλημμέλειες, οι οποίες δεν έχουν σχέση με τον μη πειθαρχικώς ελεγχόμενο πυρήνα της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως. Τέτοια διάκριση συνάγεται εμμέσως και από την ακόλουθη περικοπή του υπ` αριθμ. 45/1955 Πρακτικού της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου. "Η παράλειψις του δικαστού να λάβη υπ` όψει ουσιώδη ισχυρισμόν των διαδίκων ή επικληθέν αποδεικτικών μέσων, μη αναφερομένη εις την δοθείσαν ψήφον, συνιστά βεβαίως εν τη εκτελέσει των καθηκόντων του ραθυμίαν και οκνηρίαν, ελεγκτέαν πειθαρχικώς".

β) Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο πειθαρχικός έλεγχος δεν θίγει τη δικαστική ανεξαρτησία, εφ` όσον περιορίζεται μέσα στα ως άνω περιγραφέντα νομικά και πραγματικά πλαίσια, η επέκταση όμως των πλαισίων αυτών και η περαιτέρω διεύρυνση των ορίων του πειθαρχικού ελέγχου υπάρχει κίνδυνος να θίξει τον πυρήνα της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως και κατά συνέπειαν να περιορίσει την κατά το Σύνταγμα δικαστική ανεξαρτησία. Γι αυτό ακριβώς η οριοθέτηση του πειθαρχικού ελέγχου στα πλαίσια της από το Σύνταγμα διασφαλιζόμενης δικαστικής ανεξαρτησίας, είναι έργο εξόχως λεπτό και δυσχερές και απαιτεί μεγάλη προσοχή, σύνεση και σωφροσύνη κατά την άσκηση πειθαρχικού ελέγχου της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως. Ως παραδείγματα αυτής της δυσχέρειας και αυτού του κινδύνου μπορεί να αναφερθούν οι περιπτώσεις της ελλείψεως ή ανεπαρκούς αιτιολογίας (πρβλ. παραπάνω στον αριθμό 4, στοιχείο στ) και της υπερβάσεως των ακραίων λογικών ορίων εκτιμήσεως (πρβλ. παραπάνω στους αριθμούς 5 έως 7 και τον εκεί προτεινόμενο περιορισμό του πειθαρχικού ελέγχου για την περίπτωση αυτή).

γ) Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η προσπάθεια να συμπολιτευτείται ο ως άνω πειθαρχικός έλεγχος με την κατά το Σύνταγμα δικαστική ανεξαρτησία είναι πολύ δυσχερέστερη επί ποινικών υποθέσεων από ό,τι είναι στις πολιτικές υποθέσεις. Και τούτο διότι στις ποινικές υποθέσεις υπάρχει για το δικαστή μεγαλύτερη διακριτική ευχέρεια κρίσεως κατά τους κατά το άρθρο 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας κανόνες της ηθικής αποδείξεως (χωρίς να δεσμεύεται ο δικαστής, όπως συμβαίνει στην πολιτική δίκη, από περιπτώσεις "τυπικής αποδείξεως") και μεγαλύτερη δυνατότητα εξ επαγγέλματος ενέργειας και έρευνας (χωρίς να δεσμεύεται ο δικαστής από τον ισχύοντα στην πολιτική δίκη κανόνα, κατά τον οποίο ο δικαστής κρίνει σύμφωνα με όσα προβάλλουν, προτείνουν και ισχυρίζονται οι διάδικοι). Γι αυτό ακριβώς (αλλά και για άλλους επί πλέον λόγους) ο ως άνω πειθαρχικός έλεγχος στις ποινικές υποθέσεις είναι έργο πολύ περισσότερο δυσχερές, ευπαθές και λεπτό από ό,τι είναι στις πολιτικές υποθέσεις και εμφανίζει (σε σχέση με τον ως άνω πειθαρχικό έλεγχο στις πολιτικές υποθέσεις) μεγαλύτερους κινδύνους περιορισμού της δικαστικής ανεξαρτησίας, δια της τυχόν διερευνήσεως των ορίων του πειθαρχικού ελέγχου πέραν των ως άνω διαγραφέντων πλαισίων.

ε) Σε συνάφεια προς τα ανωτέρω θα μπορούσε να παρατεθεί η ακόλουθη επισήμανση: Από άποψη δικαστικής ανεξαρτησίας είναι προτιμότερη μια εσφαλμένη δικαστική απόφαση, η οποία είναι προϊόν της κατά συνείδηση αμερόληπτης δικαστικής κρίσεως του δικαστή, παρά μια ορθή δικαστική απόφαση, η οποία είναι προϊόν παντοειδών, εμφανών ή αφανών, επιδράσεων, παρεμβάσεων ή υποδείξεων οποιωνδήποτε τρίτων. Και τούτο διότι στη μεν πρώτη περίπτωση η κατά τρόπο αυθύπαρκτο και ανεπηρέαστο λειτουργία του ανθρωπίνου πνεύματος και της δικαστικής κρίσης και συνείδησης παρέχει βάσιμες ελπίδες μελλοντικής βελτιώσεως του δικαστή αυτού και ενισχύει την εμπιστοσύνη των δικαζομένων στον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης, ενώ αντιθέτως στη δεύτερη περίπτωση υπάρχει ο κίνδυνος εθισμού του δικαστή στην τακτική αυτή, με συνέπεια την βαθμηδόν απώλεια της εσωτερικής δικαστικής ανεξαρτησίας του και την ως εκ τούτου δημιουργία δυσπιστίας στους δικαζομένους για τον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης.

12. Στα πλαίσια όλων των ως άνω εκτεθέντων θα μπορούσαν να παρατεθούν ως επιστέγασμα των παραπάνω αναπτύξεων οι παρακάτω περικοπές από το υπ' αριθμ. 45/1955 Πρακτικό της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου και την εκεί Εισαγγελική Πρόταση (βλέπε αυτά εις NOB 1956, σελ. 714 επ.):

"Δεν είναι ο δικαστής ελεγκτός διότι εκείνο το οποίο οι άλλοι θεωρούσαν ως αποδεικνυόμενον εκ των αποδείξεων, ούτος δεν το θεωρεί, διότι η πεποίθησις, όπου δεν είναι, κατά νομοθετικήν επιταγήν, μορφωτέα εξ ωρισμένων στοιχείων, π.χ. εγγράφων, όρκου κλπ, είναι αποτέλεσμα πλειόνων πνευματικών λειτουργιών και πλείστων άλλων ασταθμητών παραγόντων, ως ο δικάζων παρακολουθεί πείρα, δυνάμενος, τω παρέχουσι την ικανότητα να εκτιμήση. Οσοιδήποτε μάρτυρες και αν καταθέτωσι συμφώνως προς την άποψιν, ο δικαστής δεν δεσμεύεται, διότι ταύτα θα ήγον εις τυπικήν απόδειξιν".

"Το ανέλεγκτον, άλλωστε, του δικαστού υπό τις ανωτέρω προϋποθέσεις, δεν είναι ζήτημα προστασίας του δικαστού, αλλά των δικαζομένων. Ο δικαστής δέον να έχη εστραμμένην και προσηλωμένην την προσοχήν του εις την κατά την συνείδησίν του και τη χρήσει των πνευματικών εφοδίων του φυσικών ή επικτητών, ανεύρεσιν της αληθείας, χωρίς ποτέ να σκέπτηται πως οι άλλοι θα έκριναν την υπόθεσιν".

"Μη λησμονώμεν ότι εις τας δημοκρατικάς χώρας ο έλεγχος των πολιτών και η συνεπεία της καθ' ωρισμένον τρόπον, σκόπιμον ή πεπλανημένον, αδιάφορον, εμφάνισις των γεγονότων, προτρέχει της ηρέμου και ευσυνειδήτου κρίσεως της δικαστικής αρχής. Αλλοίμονον, αν ο δικαστής δεν θα είχε την δύναμιν ν' αγνοήσει την σχηματισθείσαν ή υποβληθείσαν διάφορον του κοινού περί της υποθέσεως αντίληψιν, η αν, εν τω σχηματισμώ της γνώμης αυτού, έστω και υποσυνειδήτως, υπεισήρχοντο, ως στοιχείον, αι συνέπειαι εκ της αντιθέσεως της γνώμης του προς την γνώμην των άλλων".

"Κατ' ανάγκην η πεποίθησις του δικαστού περί των κρίσιμων περιστατικών εξαρτάται εκ πολλών και διαφόρων σταθμητών και ασταθμητών αιτίων, σχετιζομένων με την κοινωνικήν, επιστημονικήν και ψυχικήν ανάπτυξίν των, άτινα συνιστώσι τον ατομικόν χαρακτήρα αυτού ως προς τον τρόπον του σκέπτεσθαι και κρίνειν. Ταύτα κατ' ανάγκην ποικίλλουσιν εις κάθε άνθρωπον, σχέσιν δε πάντοτε έχουσι προς τον βαθμόν της λογικής, της κριτικής δυνάμεως αυτού και της αντιλήψεως περί της ψυχολογίας των δικαζομένων και της αξιοπιστίας των μαρτύρων, άτινα διαφοροτρόπως έκαστος άνθρωπος δύναται να κρίνη αναλόγως της κοινωνικής πείρας, ην έχει. Ούτως ανεπιγνώτως η κρίσις του δικαστού εξαρτάται εκ των όρων της κοινωνικής πείρας και της ψυχικής συνθέσεώς του, ην οφείλει να ακολουθήσει. Εκ τούτου η υποκειμενική κρίσις του δικαστού, όταν δεν

υφίσταται υπόνοια μεροληπτικής κρίσεως ή δεν αντίκειται προφανώς προς τα υπ' αυτού δεκτά γενόμενα πραγματικά περιστατικά ή προς σαφές και ωρισμένον περιεχόμενον επικληθέντων και προσαχθέντων εγγράφων, οπότε μόνον είναι δυνατόν να κριθῆ ότι υφίσταται κουφότης εν τη ασκήσει των καθηκόντων του ελεγκτέα, δεν δύναται να υποβληθῆ εις πειθαρχικόν έλεγχον".

13. Τέλος θα πρέπει να λεχθεί ότι η οποιαδήποτε επί της ουσίας της υποθέσεως κρίση του δικαστή (και όταν ακόμη δεν συντρέχει περίπτωση πειθαρχικού ελέγχου) αποτελεί αντικείμενο αξιολογήσεως κατά τη διενέργεια της επιθεωρήσεως από τους Επιθεωρητές - Αρεοπαγίτες κ.τ.λ., αφού κατά το άρθρο 85 παραγρ. 2 και 3 του Ν. 1756/1988 οι επιθεωρητές συντάσσουν έκθεση για κάθε δικαστικό λειτουργό, στην οποία έκθεση αξιολογούνται, μεταξύ άλλων και "η κρίση και η αντίληψη", "η ποιοτική υπηρεσιακή απόδοση" και η επιστημονική κατάρτιση του δικαστή (με ενδείξεις αρτία ή εξαίρεση, πολύ καλή, καλή, μετρία, ανεπαρκής). Τούτο σημαίνει ότι και ο μη υποκείμενος σε πειθαρχικό έλεγχο πυρήνας της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως μπορεί κατά τη διενεργούμενη τακτική ή έκτακτη επιθεώρηση από Επιθεωρητές - Αρεοπαγίτες ή Αντεισαγγελεείς του Αρείου Πάγου να αξιολογηθεί θετικώς ή αρνητικώς, με την αξιολόγηση ότι ο δικαστής έχει μετρία ή καλή ή πολύ καλή ή εξαίρετη κρίση και αντίληψη ή ποιοτική απόδοση. Δηλαδή το γεγονός ότι η επί της ουσίας της υποθέσεως κρίση του δικαστή δεν υπόκειται σε πειθαρχικό έλεγχο, δεν αποκλείει την κατά τη διενεργούμενη επιθεώρηση ποιοτική και αξιολογική διαβάθμιση της δικαστικής αυτής κρίσεως.

Από τα εκτεθέντα καταφαίνεται ότι το θέμα της συνδρομής ή μη λόγου για πειθαρχικό έλεγχο της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως είναι εντελώς διαφορετικό από το θέμα της κατά τη διενεργούμενη επιθεώρηση αξιολογήσεως και ποιοτικής διαβαθμίσεως της επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστικής κρίσεως και των εκ της αξιολογήσεως αυτής συμπερασμάτων. Με άλλους λόγους το ότι ο δικαστής δεν είναι πειθαρχικώς ελεγκτέος για την επί της ουσίας της υποθέσεως δικαστική του κρίση, δεν σημαίνει και ότι η εν λόγω δικαστική του κρίση δεν υπόκειται κατά τη διενέργεια της επιθεωρήσεως σε διάφορες αξιολογήσεις (θετικές ή αρνητικές) και ποιοτικές διαβαθμίσεις.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΛΑΓΙΑΝΝΑΚΟΣ
Εισαγγελεύς Αρείου Πάγου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δημήτρης Μανιώτης «Η συμβολή των συστημάτων διορισμού και ελέγχου των δικαστικών λειτουργών στη κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας» Θρακικές Νομικές Μελέτες τομ.20,1989
2. Π.Δ. Δαγτόγλου «Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο»Αθήνα Αντ Ν Σάκκουλας 2004
3. Μαυριάς Κώστας, Συνταγματικό Δίκαιο, τρίτη έκδοση, Σάκκουλας 2004
4. Τσάτσος Δημήτρης, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Β, Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας, έκδοση Β, 1993
5. Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος «Οργάνωση και Λειτουργία του Κράτους» τόμος Β εκδόσεις Σάκκουλα
6. Γιαννόπουλος Ευ., «Οι εγγυήσεις της δικαστικής ανεξαρτησίας» «Νομικό Βήμα» («ΝοΒ») 1979
7. Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος, Συνταγματικό Δίκαιο.12η έκδοση 2001
8. Μανωλεδάκης Ιωάννης , «Σκέψεις για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης», «Προβλήματα Ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης», τεφχ. 1\1988.Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος
9. Nomos, ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ,<http://www.law.intrasofnet.com>

